

Kahvia ja mustikkapiirakkaa
Etnologinen tutkimus kyläkahvilasta ikääntyneiden yhteisöllisenä
kohtaamispaikkana

Hakola Vilma
Etnologian maisterintutkielma
Kevätlukukausi 2017
Historian ja etnologian laitos
Jyväskylän yliopisto

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos – Department Historian ja etnologian laitos
Tekijä – Author Vilma Hakola	
Työn nimi – Title Kahvia ja mustikkapiirakkaa - Kyläkahvila ikääntyneiden kohtaamispaikkana	
Oppiaine – Subject Etnologia	Työn laji – Level Maisterintutkielma
Aika – Month and year Toukokuu 2017	Sivumäärä – Number of pages 95 + 2
Tiivistelmä – Abstract	
<p>Pro gradu -tutkielmassani selvitän, miten Kylätupa-kahvio toimii ikääntyneiden kohtaamispaikkana Kyyjärvellä. Tarkastelen, millaista on ikäihmisten arki Kylätuvalla ja mitä yhteisöä rakentavia merkityksiä sieltä löytyy. Ikäihmisten yhteisöjä on tutkittu etnologiassa verrattain vähän, joten iäkkyyden tutkimista kulttuurisesta näkökulmasta tarvitaan. Kylätuvan toiminta on monitahoista ja tiloja käytetään hyväksi usean eri toimijan ja järjestön kautta. Sen tärkein toimintamuoto on kahvilan ylläpito arkipäivisin. Kylätuvan kävijöistä valtaosa on ikäihmisistä, joista monet asuvat kotonaan yksin.</p> <p>Tutkimusmetodin ja suuntauksena olen käyttänyt etnografista otetta. Kentällä havainnoin Kylätupaa ja siellä käyviä ikäihmisiä. Havainnoinnit kirjasin kenttäpäiväkirjaan. Havainnointityyleinä vuorottelin passiivisen ja osallistuvan havainnoinnin välillä. Kenttätöitä suoritettiin vuosien 2013 ja 2015 välillä ja niistä kertyi havainnointimateriaalia noin 50 tuntia. Havainnoinnin lisäksi suoritettiin neljä haastattelua, joista yksi oli tuvan pitäjä ja loput tuvan vakiokävijöitä. Aineiston analysointiin käytettiin Grounded theoryä, teemoittelua ja lähilukua.</p> <p>Kylätuvan havainnoinnissa paljastui, että tuvalla oli hyvin keskeinen asema monen ikäihmisen arjessa. Useat kävivät tuvalla rutiininomaisesti. Käynnillä haettiin ensisijaisesti sosiaalisia kohtaamisia. Tuvalla kävijät vaihtoivat keskenään kuulumisia, juttelivat ajankohtaisista asioista ja viettivät aikaa yhdessä. Ominaista tuvan ilmapiirissä oli tietynlainen kepeys ja välittömyys. Keskustelut olivat usein kollektiivisia ja kattoivat koko tilan. Kylätuvan pitäjällä oli suuri rooli keskustelemaan ilmapiirin luomisessa. Tutkielmassani Kylätupa näyttöytyi vahvasti sosiaalisena tilana. Tätä rakensivat erityisesti Kylätuvan emännän ja kävijöiden yhteinen toiminta. Tuvan keskusteluja tarkastelin neljän kentältä nousseen teeman kautta. Tunnistamispuheissa selvitettiin ihmisten välisiä sukulaisuussuhteita ja muita verkostoja, joiden avulla pystyttiin paikantamaan henkilö ja tunnistamaan hänen verkostonsa. Tunnistamista toteutettiin tuvalla kollektiivisesti yhteistyössä. Tiedonvälityksessä kävijät vaihtoivat tietoa Kylätuvalla asioidessaan. Tieto kasaantui usein tuvan pitäjälle, josta hän jakoi sitä eteenpäin ja päivitti saataessa asiasta uutta tietoa uudelta kävijältä. Tiedonvälitys rinnastettiin välillä huhuihin ja juoruiluun. Toisaalta sitä käytettiin myös toisista huolehtimiseen. Tietoa välitettiin myös isompien ihmismäärien liikkeistä ja tapahtumien osallistujamäärästä. Tämä voi liittyä jatkuvuuden ja turvan tunteeseen tietämällä vähenevätkö kylän ihmismäärät vai kasvavatko. Terveyspuheissa ihmiset kertoivat toisilleen terveydentiloistaan ja näihin liittyvistä huolista. Tällä toiminnalla näytti olevan vertaistuen piirteitä ja vaikutuksia. Muistelupuheissa muisteltiin nostalgisoidusti varsinkin lapsuuden aikoja. Muistelua toteutettiin myös eri aistien kautta kyyjärveläisen perinneruoka mutin ja suomalaisen elokuvan kautta.</p>	
Asiasanat – Keywords Yhteisö, yhteisöllisyys, ikäihmiset, vanhuustutkimus, kyläkahvila, etnografia, etnologia, paikallisyhteisö	
Säilytyspaikka – Depository	
Muita tietoja – Additional information	

Sisällys

1. Johdanto	5
1.1 Tutkimuksen idea ja taustaa	5
2. Aineisto	8
2.1 Aineiston keräys	8
2.2 Tutkimuskenttänä oma kotiseutu	11
2.3 Eettiset kysymykset	12
3. Metodologia	15
3.1 Etnografia ja hermeneutiikka	15
3.2 Grounded theory – orientaatio aineistoon	19
3.3 Teemoittelu ja lähiluku työkaluja aineiston jäsennyksessä ja analyysissä	21
4. Keskeiset käsitteet	23
4.1 Ikä sosiaalisena kategoriana	23
4.2 Yhteisö	26
5. Kylätupa ja sen emännät	31
5.1 Kylätupa	31
5.2 Kahvila ja/vai sosiaalinen tila?	35
5.3 Kylätuvan kaltaiset paikat muualla?	43
5.4 Emäntä ja hänen roolinsa	45
6. Ikäihmisten ”jutustelut” yhteisön rakentajina	51
6.1 Kollektiivisen tunnistamisen prosessi	52
6.1.1 Tunnistaminen – Kollektiivinen yhteisö	52
6.1.2 ”Sukupuhe” yhdistää	54
6.1.3 Vierauden salliminen, verkostojen tietäminen ja uteliaisuus	58
6.2 Tiedonvälitys kyläilykulttuurin korvikkeena	61
6.2.1 Kasaantunut tieto	62
6.2.2 Väen voima	64

6.2.3 Huhut ja juorut.....	68
6.3 ”Terveyspuheet” vertaistukena ja huumorin merkitys.....	72
6.4 Kollektiivinen muistelu.....	77
6.4.1 Muttia ja latoromanssielokuvia.....	81
7. Pohdinta.....	84
Lähteet.....	88
Liite 1.....	96

1. Johdanto

1.1 Tutkimuksen idea ja taustaa

Kyyjärvellä sijaitseva Kylätupa on vapaaehtoisten ylläpitämä kahvila, jossa käy asiakkaana paljon kylän ihmisiä. Kylätupa on hankkinut mainetta erityisesti kylän sisällä ja sen toiminta on vakiintunut kymmenen vuoden aikana kyläläisten kohtaamispaikkana. Suurin osa asiakaskunnasta on ikäihmisiä, joten se toimii hyvänä paikkana tarkastella myös ikääntyneiden arkea.

Väestörakenteen muuttuessa iäkkäämmäksi tarvitsemme lisää tutkimusta etenkin iäkkyyden kulttuurisesta näkökulmasta. Etnologiassa on tutkittu vielä verrattain vähän iäkkyyttä. Vakimon (2001) väitöstutkimus on edelleen keskeisessä asemassa ikäihmisten kulttuurin tutkimuksessa. Ikäihmisten vapaa-ajan toiminnassa syntyvää yhteisöllisyyttä taas on jonkin verran tarkastellut Ilka Haarni (2010) sosiologisista lähtökohdista ja etnografisin menetelmin. Jyväskylän yliopiston etnologian oppiaineesta¹ on valmistunut viimeisen viiden vuoden aikana vain kaksi pro gradu -tutkielmaa, jotka ovat suuntautuneet ikäihmisiin. Sonja Maununaho (2012) on käsitellyt vanhuuden käsitettä ja sen muutoksia. Essi Gruborovics (2013) on tutkinut yhteisöllisyyttä ikäihmisten palveluasuntokonsepti Loppukirissä. Varsinkin Gruborovicsin aihepiiri sivuaa läheisesti omaani, sillä molemmat tutkimme ikäihmisten yhteisöä. Selkeänä erona on kuitenkin, että Kylätuvan yhteisö ei perustu yhteiseen asumiseen.

Halusin tehdä tutkimustani kotiseudulla ja olla siten oman kulttuurini ja kotiseutuni tutkija. Vastaavanlaista oman kulttuurin tutkimusta on etnologiassa tehnyt mm. Helena Ruotsala väitöskirjassaan *Muuttuvat palkiset* (2002). Siinä hän toteaa hyvin omasta asemastaan tutkijana kulttuurin sisällä: ”*Katson, että yhteisön jäsenenä olen päässyt osittain osalliseksi muilta salattuun tietoon, ja myös kulttuuristen koodien tunteminen ovat auttaneet aineiston keräämisessä.*” (Ruotsala 2002, 58.)

Helena Ruotsalan tavoin tutkimukseni tapahtuu lapsuuden kotimaisemissani. Minua kiinnosti toteuttaa hyvin perinteinen etnologinen tutkimusprosessi, jossa kenttä sijaitsee kauempana, jossain jonne on siirryttävä fyysisesti.

Kylätutkimuksen voidaan katsoa alkaneen laajemmassa mittakaavassa 1920-luvulla, jolloin kansatieteilijöiden katseet kohdistuivat ulkomaan sijasta kotosuomen lukuisiin kyliin. Mukaan

¹ Kts. Jyväskylän yliopiston kirjaston julkaisuarkisto <https://jyx.jyu.fi/dspace/>

saattoi lähteä myös taiteilijoita ja arkkitehtikokelaita piirtämään luonnoksia kylien rakennuksista ja maisemasta. Kylä nähtiin paikkana, jossa voitiin tavoitella kansankulttuurin kokonaisuutta. (Kirveennummi 2000, 9.)

Olen opiskellut Jyväskylän yliopistossa sivuaineena sosiaaligerontologiaa ja tämän kiinnostuksen kohteeni vuoksi halusin tutkia nimenomaan iäkkäitä ihmisiä. Tutkimukseni keskittyy iäkkäiden ihmisten yhteisön kuvaamiseen Kylätupa-nimisessä paikassa, pienessä kylässä. Olen yhdistänyt keskeisimmät kiinnostuksen kohteeni tutkimalla omaa kotiseutuani perinteisin etnografian (ks. kappale “Etnografia ja hermeneutiikka”) keinoin ja kohdistamalla tutkimuksen ikäihmisiin.

Tilastokeskuksen Väestörakennetilaston mukaan Suomessa oli vuoden 2010 lopussa 80 vuotta täyttäneitä ja tätä vanhempia henkilöitä jo neljännesmiljoona. Määrä on viisinkertaistunut viimeisen 40 vuoden aikana. Yhtenä Suomen talouden isoimpana haasteena lähiaikoina pidetäänkin juuri väestön ikääntymistä ja siitä aiheutuvaa huoltosuhteen heikkenemistä. Väestöllinen huoltosuhde kuvaa lasten ja vanhuseläkeikäisten määrän suhdetta työikäisen väestön määrään. Taloudellinen huoltosuhde puolestaan kuvaa työttömien ja muiden työvoiman ulkopuolella olevien määrän suhdetta työllisten määrään. Suomessa nämä molemmat huoltosuhteet ovat heikentyneet ja tulevat heikkenemään lisää johtuen väestön ikääntymisestä ja väestörakenteellisesta muutoksesta. (Suomen virallinen tilasto (SVT) 2011, Väestörakenne.)

Tilastokeskuksen väestölukuja tarkastellessa tuntuu kuin iäkkäämpien ihmisten määrän kasvu olisi huono asia yhteiskunnallemme: mitä enemmän ikäihmisiä, sitä enemmän huollettavia ja sitä huonommin valtiolla menee. Haluisin tutkimuksessani päästä lukujen taakse ja löytää kulttuurisempaa näkökulmaa ikäihmisiä koskevaan keskusteluun. Eläkeläisten osuuden kasvu on uudehko ilmiö modernissa maailmassa, joten sen vaikutuksista tiedetään verrattain vähän. Tutkimukseni tarkoitus on ennen kaikkea saada lisää tietoa iäkkäämmän väestön elämästä sekä siitä, kuinka he kokevat ja näkevät arjen Kylätuvalla.

Tutkimuskohteeni sijaitsee pohjoisessa Keski-Suomessa sijaitseva asukasluvultaan 1431 ihmisen Kyyjärven kunnassa. (Tilastokeskus kuntatiedot 2014.) Kylätuvan tarkoituksena ei ole tehdä tulosta tai saada paljon voittoa, vaan toimia kohtaamispaikkana Kyyjärven kaikille kyläläisille. Kylätupaa hoitaa tällä hetkellä viisi vapaaehtoista naishenkilöä vapaa-ajallaan. Vapaaehtoiset ovat kaikki jo itsekkin eläkeikäisiä n. 70-80 vuotiaita. Kullakin naisella on oma päivänsä aina kerran viikossa. Saatava tuotto jaetaan eteenpäin lahjoituksina tahoille, jotka

toimivat paikallisyhteisön hyväksi, kuten urheiluseuralle, vanhainkotiin, partiotoiminnalle jne. Kylätuvasta on tullut suosittu kohtaamispaikka iäkkäämmän väen keskuudessa, ja useat viettävät siellä aikaa päivittäin. Kävijät ovat kaikenikäisiä, mutta aukioloajat arkipäivinä kello 10.00–15.00 suosivat selvästi iäkkäämpää kävijäkuntaa.

*”Se on koko kylän kammari.”
Haastattelu Helena*

Tarkastelen tutkimuksessani Kylätupaa yhteisön kohtaamispaikkana ja sen merkitystä erityisesti paikallisille ikäihmisille. Miksi Kylätupa on saavuttanut suuren suosion ikäihmisten keskuudessa ja millaista on tuvan arki. Tutkimuskysymyksiäni ovat:

- Millaista on ikäihmisten arki Kylätuvalla ja mistä se rakentuu?
- Mikä Kylätuvan rooli ja merkitys kokoontumispaikkana ikäihmisten näkökulmasta?
- Kuinka yhteisön sosiaalisuus muodostuu Kylätuvalla?

Yhteisöjä on tutkittu paljon etnologiassa ja lähitieteissä esimerkiksi “maaseutu kaupunki” -asetelmasta, mutta ikäihmisten yhteisöt ovat tutkimuksellisesti tuntemattomampaa aluetta. Suurin osa tutkimuksista jotka keskittyvät tai sivuavat ikäihmisten yhteisöllisyyttä on tehty eläkeläisten palveluasumisen näkökulmasta. Itse tutkin ikäihmisten yhteisöä ja yhteisöllisyyttä, joka syntyy vapaaehtoisen sosiaalisuuden seurauksena, eikä niinkään ole sidottu yhteiseen asuintaloon, jossa yhteisö on muodostunut jo valmiiksi.

Ikäihmisten yhteisön ja sen toiminnan kuvaaminen Kylätuvalla toimiikin yhtenä osana tätä pro gradu -tutkielmaa alusta loppuun saakka. Aloitan tarkastelemalla ensiksi aineistoani ja sen keräämistä. Tutkimuksen eettisiä kysymyksiä pohdin aineistoluvun lopussa. Tämän jälkeen käsitelen tutkimuksen metodologian. Tutkimusotteena ja aineiston keräämisessä käytin etnografiaa. Grounded theory toimi orientaationa aineistoon, tarkempina analyysin työvälineinä olivat teemoittelu ja lähiluku. Metodologisen osuuden jälkeen luon kuvausta tutkimuksen keskeisimmistä käsitteistä.

Varsinaiset analyysiluvut alkavat Kylätupa tilana luvusta. Olen jakanut analyysiosion kahteen eri päälukuun, jossa ensiksi käsitelen Kylätupaa ja sen jälkeen siellä käytäviä keskustelujuja. Kylätuvan luvussa esittelen tuvan erityispiirteitä ja tarkastelen sitä erityisesti sosiaalisena tilana ja kuinka se vertautuu muihin samansuuntaisiin tiloihin, kuten kahviloihin ja kylätaloihin. Tämän jälkeen tarkastelen tuvan emännän roolia ja toimintaa tilassa.

Toisessa pääanalyysiluvussa pyrin löytämään merkityksiä tuvalla käytävistä keskusteluista ja kuinka ne rakentavat tuvan ikäihmisten yhteisöllisyyttä ja yhteisöä. Keskeisimmät keskustelujen teemat, jotka nousivat havainnoinnin aikana esille, olivat ihmisten identifiointi, tiedonvälitys, terveys, muistelu ja huumori. Olen jakanut pääluvun neljään eri alalukuun, joissa käsittelen näiden teemojen kautta yhteisöä ja yhteisöllisyyttä. Huumoria olen käsitellyt yhdessä terveys luvun kanssa. Analyysilukujen jälkeen päätän työni pohdintaan.

2. Aineisto

2.1 Aineiston keräys

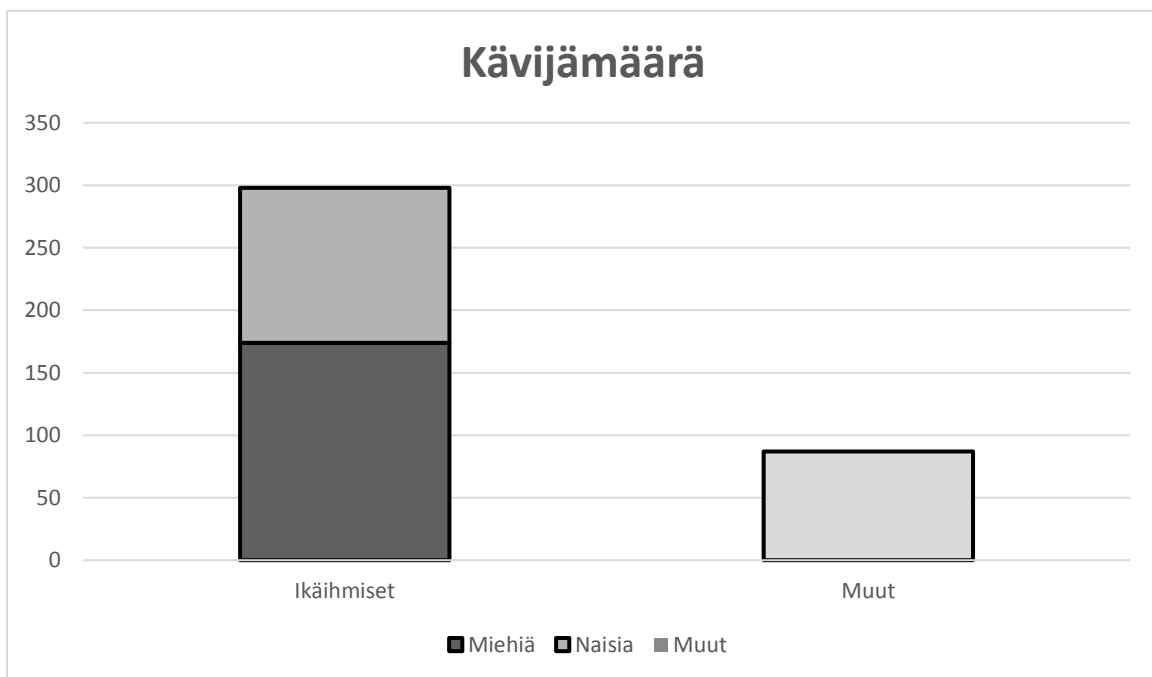
Tutkimusaineistoni perustuu kentällä tehtyyn havainnointiin sekä havaintoja syventäviin haastatteluihin. Halusin saada mahdollisimman monipuolisen kuvan Kylätuvan arjesta, joten päädyin tekemään sinne useita kenttätömatkoja eri ajankohtina. Kenttätöot suoritettiin vuosien 2013 ja 2015 välillä. Pääasiassa kuitenkin suurin osa havainnointikerroista suoritettiin vuoden 2014 huhtikuussa ja vuoden 2015 toukokuussa.² Sain myös talviajalta muutaman havainnointikerran molempien vuosien helmikuussa. Yhteensä havainnointikertoja Kylätuvalla kertyi kaksitoista.

Kentälle menoa helpotti suuresti se, että olen itse kotoisin Kyyjärveltä ja vanhempani asuvat vielä paikkakunnalla, joten minulla oli aina majapaikka tarjolla. Siksi suoritin havainnointikerrat usein muutaman peräkkäisen päivän sarjoissa. Yhdellä kenttätöökerralla saatoinkin tehdä kolmekin peräkkäistä havainnointireissua. Havainnointikerrat Kylätuvalla noudattivat usein samaa kaavaa. Menin tuvalle sen auetessa ja lähdin sen sulkeutuessa. Kylätupa on avoinna arkisin kello 10-15 ja suurin osa havainnointikerroista oli tämän 4-5 tunnin aukioloajan mittaisia. Joukossa oli myös muutama lyhempi 2-3 tuntia kestänyttä havainnointikerta. Yhteensä havainnointiaikaa kertyi noin 50 tuntia.

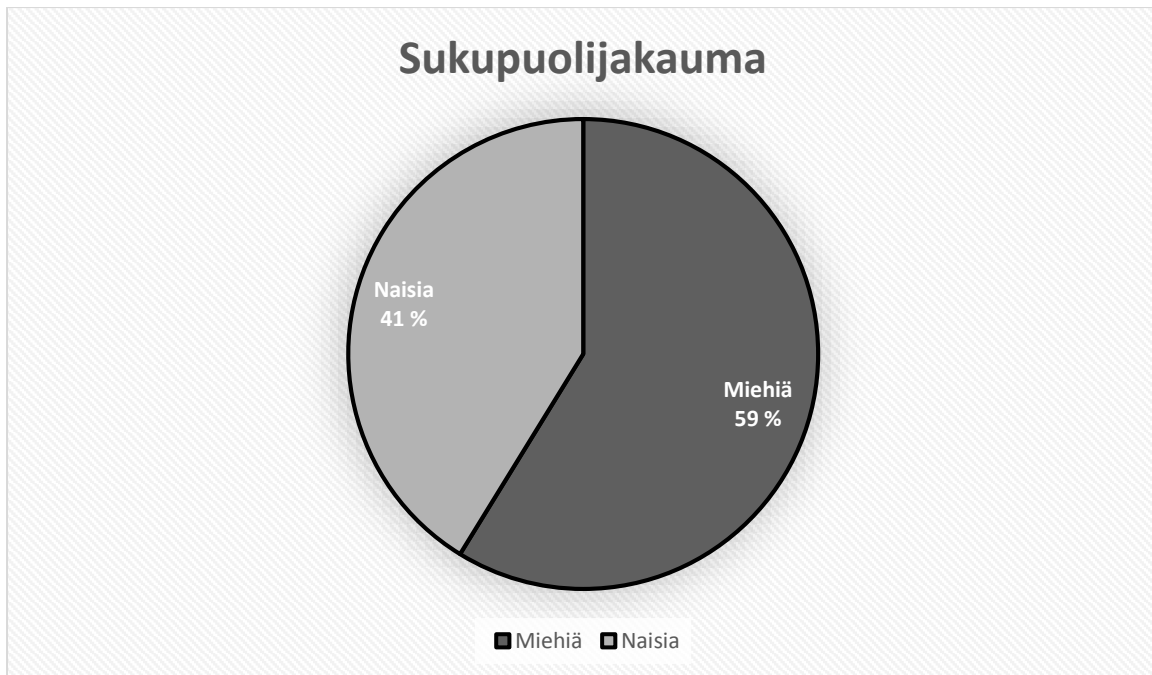
Kenttätöissä minulle muodostui rutiiniksi saapua tuvalle aamulla sen auetessa ja ostaa kahvi sekä päivän pulla, jonka jälkeen siirryin nurkkapöytäni lehtiöni kanssa. Yleensä sain emänniltä vielä santsikupin ilmaiseksi jossain vaiheessa päivää. Omassa nurkassani tarkkailin Kylätuvan arkea ja sen ihmisiä. Pidin havainnoinnin aikana kenttäpäiväkirjaa, jonka kirjoitin puhtaaksi koneelle kenttätöiden loputtua. Kenttäpäiväkirjan havainnointimateriaalia kertyi puhtaaksi

² Kiitokset Albert Hämäläisen säätiölle Keski-Suomen arjen tutkimuksen stipendistä, jonka avulla pystyin rahoittamaan kenttätöiden matkustuskulut.

kirjoituksen jälkeen 35 sivua. Kenttäpäiväkirjaan tilastoin myös, kuinka kauan vietin aikaa kentällä. Pidin lisäksi kirjaa tukkimiehen kirjanpidolla Kylätuvalla kävijöiden määrästä ja summittaisesti heidän ikäjakaumastaan. Arvioin sisälle tilaan tulleet ihmiset fyysisten seikkojen perusteella, joko kuuluviksi eläkeläisiin tai sen ikäluokan alle. Eläkeläisistä merkitsin ylös lisäksi, kumpaan sukupuoleen kävijä kuului. Kokosin lopuksi kaiken saadun datan ja tein siitä excel-taulukon, josta näkyvät helposti havainnointipäivät, kenttätöiden kesto, montako kahvia sinä päivänä tarjottiin, kuka oli emäntänä ja kuinka paljon oli kävijöitä.



Kaavio 1.1 Kävijöiden määrä kylätuvalla havainnoinnin aikana.



Kaavio 1.2 Ikääntyneiden kävijöiden sukupuolijakauma havainnoinnin aikana.

Havainnoinnin tueksi haastattelin Kylätuvalla kävijöitä ja yhtä emäntää. Haastattelujen avulla halusin vahvistaa omia havaintojani Kylätuvasta ja saada uutta, syvemmälle menevää tietoa, jota en pystynyt pelkän havainnoinnin avulla saavuttamaan. Minulle oli tärkeää saada iäkkäiden oma ääni kuuluviin ja tietää heidän näkemyksensä tuvan merkityksestä ja siellä käymisestä. Tein haastatteluja sekä Kylätuvalla että informanttien kotona riippuen siitä, miten informantti halusi toimia. Haastatteluja kertyi yhteensä neljä kappaletta. Pisin haastatteluista oli emäntähaastattelu, joka venyi reilun kahden tunnin mittaiseksi. Seuraava haastattelu oli tunnin pituinen ja kaksi jälkimmäistä puolen tunnin mittaisia. Haastatteluaineistoa kertyi yhteensä 4 tuntia ja 19 minuuttia. Litteroin kaikki haastattelut ja anonymisoin informantit. Litteroitua haastatteluaineistoa kertyi yhteensä 107 sivua. Haastattelut toteutettiin puolistrukturoidusti eli kysymykset olivat jokseenkin samoja kaikille haastateltaville ja ne kysyttiin suunnilleen samassa järjestyksessä. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47). Tästä poikkeuksena oli emäntähaastattelu, jonka tein puoli vuotta ennen muita kävijähaastatteluja. Emäntähaastattelu toimi samalla esihaastatteluna, joten tein sen perusteella joitain pieniä muutoksia kävijähaastatteluihin. Käytännössä tämä tarkoitti joidenkin kysymysten kieliasun täsmennystä ja muutamaa lisäkysymystä. Aineistositaateissa olen käyttänyt H kirjainta itsestäni haastattelijana ja informantti on merkitty I kirjaimella.

2.2 Tutkimuskenttänä oma kotiseutu

Etnologisen tutkimuksen kenttänä on usein toiminut toinen fyysisen matkan takana oleva paikka, jonne lähdetään aineistonkeruuseen. Tässä tapauksessa lähtemiseni on pikemminkin palaamista kotiin, minulle tutkijana henkilökohtaisesti tuttuun ja tiedettyyn paikkaan. Roolini tutkijana omassa kylässä asettaa minut mielenkiintoiseen asemaan. Hyvää on se, että olen jo osittain sisällä kentässä ja automaattisesti yhteisön jäsen, koska olen elänyt sekä kasvanut Kyyjärvellä 16 ensimmäistä vuotta elämästäni. Tunnen paikan ja sen historiaa. Tämä kentän ennakkoon tunteminen tosin rajoittuu nuoren näkökulmaan omasta kasvupaikastaan ja ympäristöstään. Nyt olen 28-vuotias nuori nainen ja ajasta, jolloin virallisesti asuin Kyyjärvellä on aikaa kulunut yli kymmenen vuotta. En enää ole sama ihminen kuin 8-vuotiaana tai 15-vuotiaana, kuten kylän ihmiset minua monesti muistelevat. Tietysti yhä vierailen usein kotiseudulla tervehtimässä perhettäni, mutta kosketukseni kylän ihmisiin rajoittuvat lähinnä kaupassa tai muilla asioilla tapahtuviin satunnaisiin kohtaamisiin. Tänä päivänä minua ei enää suoraan välttämättä tunnisteta kyyjärveläiseksi. Tosin ilmoittamalla sukunimeni, minut usein identifioidaan helposti, johtuen vanhempieni yrityksestä ja tunnettuudesta kylällä.

Miehet katsovat ulos ikkunasta. Yksi kysyy: ”Kukas tuolla menee?” He muistelevat yhdessä tuntemattoman nimeä. Toinen sanoo, ettei tuo ole kyllä kyyjärveläinen. Miehen nimi saadaan muistettua ja paljastuu, että hän on asunut 30 vuotta Kyyjärvellä. ”Kova puhumaan mutta huono tekemään”.

Kenttäpäiväkirja 2.4.2014

Vanhempani ylläpitävät Kyyjärven fysikaalista hoitolaitosta, joten he tuntevat työnsä puolesta useat kylän ikäihmisistä. Itse taas tunnen hyvin vähän kyläni vanhempia ihmisiä. Saatan ehkä tunnistaa heidän asuvan Kyyjärvellä, mutten tiedä heistä yhtään sen enempää, ellei minulla ole jotain lapsuuteen ja nuoruuteen liittyviä muistoja heistä. Hekään eivät luultavasti tiedä minusta paljoa enempää kuin mitä ovat kylän kautta kuulleet. Monet luultavasti liittävät minut jollain lailla vanhempiini. Vaikka en ole asunut Kyyjärvellä enää vuosiin, toivon että Kyyjärvellä syntyneenä ”oman kylän tyttönä” minulle on helpompi jutella kuin tuntemattomalle tutkijalle.

Kotikenttäedussa on myös huonot puolensa. Kotiseutuun yleensä liittyy hyvin vahvoja tuntemuksia. Voimakkaat tunteet voivat häiritä ja vääristää tutkimuksen tulkintaprosessia. Lapsuuteni ja nuoruuteni muistot Kyyjärvestä ovat positiiviset ja pidän Kyyjärvestä kotipaikkana erittäin paljon. Tämä voi vaikuttaa tutkimuksen kulkuun. Minun täytyy huomioida tarkasti oma suhteeni kenttään. Tärkeää onkin, että tiedostan oman esiyymmärrykseni ja pyrin minimoimaan sen vaikutukset, jotta tutkimus onnistuisi. Monilla

tutkijoilla on valmiiksi jonkinlainen mielipide ennen kuin he alkavat tutkia aihetta. Tuskin monikaan tutkisi asioita, jotka eivät heitä itseään millään lailla kiinnostaisi. Vahvat tunteet tutkimusaiheeseen voidaan siis nähdä myös voimavarana, joka motivoi tutkimuksen kulkua. Helena Ruotsala kirjoittaa etnologisen väitöskirjansa *Muuttuvat palkiset* (2002) alussa:

”Oman kotiseudun näkymättömyys tutkimuksessa ja yliopisto-opetuksessa oli tärkein syy, miksi valitsin poronhoidon jo pro graduni aiheeksi.”

Yksi tutkimustavoitteeni onkin Ruotsalan esimerkkiä mukaillen nostaa näkyville, kuinka ikäihmiset Kyyjärvellä toteuttavat arkea Kylätuvalla ja rakentavat yhteisöllisyyttä.

2.3 Eettiset kysymykset

Tutkimuksen eettisiin näkökulmiin kiinnitetään nykyään paljon huomiota. Meillä on käytössämme paljon erilaisia eettisiä pelisääntöjä ja suosituksia, jotka kuuluvat hyvään tutkimuskäytäntöön. Lisäksi eri yliopistoista löytyy omia eettisiä toimikuntia, jotka antavat lausuntoja tutkimushankkeisiin näiden eettisestä hyväksyttävyydestä. Eettiset kysymykset ovat kuitenkin aina tapauskohtaisia, joten tutkijan on sovellettava eettisiä ohjeita oman aiheensa asettamien näkökulmien mukaan. Oma eettinen linjaukseni on tehdä tutkimusta, joka pyrkii rehelliseen tulkintaan sekä informanttien loukkaamattomuuteen, niillä taidoilla ja tietämyksillä mitä omaan.

Tutkimuksen eettisiä ongelmakohtia on hyvä miettiä mahdollisimman tarkasti etukäteen ennen kentälle menoa, mutta uusia kysymyksiä saattaa nousta esiin kohdatessa tutkimuksen kohteen tai hankkiessa informantteja. Ihmisten rekrytoiminen osaksi tutkimusta vaatiikin hyvän tieteellisen käytännön noudattamista.

Usein esille nostetaan termi tietoonperustuva suostumus (informed consent), mikä tarkoittaa, että ihmisten tulee todella ymmärtää mihin osallistuvat (Eskola&Suoranta 1998, 56; Kuula 2006, 104; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006; Vakimo 2001, 52). Tätä voikin pitää ohjenuorana rekrytoitaessa informantteja tutkimukseen.

Tutkittavalle tulee antaa riittävä informaatio, jonka avulla hän voi tehdä päätöksen osallistumisestaan vapaaehtoisesti. Jos haastattelut esimerkiksi nauhoitetaan nauhurille, siitä on informoitava ennalta. Etnografiset tutkimukset ovat usein pitkäkestoisia, joten on tärkeää korostaa vapaaehtoisuutta koko tutkimuksen etenemisen ajan. Tutkittavalla on ehdoton oikeus keskeyttää osallistumisensa missä vaiheessa tahansa. (Kuula 2006, 106–107.)

Allekirjoitettava tutkimussuostumus haastatteluihin vaaditaan vain, kun saatuja tietoja yhdistetään viranomaisilta saatuihin tietoihin tai aineisto säilytetään jatkokäyttöä varten ja se on arkaluonteista (Kuula 2006, 117). Pro gradu -tutkielmassani päädyin pyytämään informanteiltani haastatteluluvan myös kirjallisena. Kirjallisen suostumuksen pyytämistä on suosittu etnologisessa tutkimuksessa, vaikka tähän ei olisi tutkimuksen aineiston puolesta tarvetta.

Henkilötietolaki (kts. Kuula 2006, 80) asettaa tutkimukselle omat puitteensa. Tutkijan tulee suojata informanttinsa niin, ettei heitä pysty tunnistamaan tekstistä (Olsson 2005, 286). Tunnistetietojen anonymisointi tutkimuksissa onkin yleinen toimenpide. Välillä tutkittavat haluavat kuitenkin ehdottomasti osallistua omilla nimillään ja saattavat kokea anonymisoinnin loukkaavana esimerkiksi kokemalla, että tutkija väheksyy heidän kertomiensa tietojen arvoa. Henkilötietolaki antaa mahdollisuuden käyttää myös informanttien oikeita nimiä, jos tästä on yhdessä sovittu. (Kuula 2006, 202–204.)

Omassa pro gradu -tutkielmassani päätin anonymisoida kaikkien tutkimukseen osallistuneiden nimet koskien havainnointia Kylätuvalla sekä nauhoitettuja haastatteluja. Haastatteluissa annoin informanttieni keksiä itselleen omat pseudonyymit. Osa heistä jätti pseudonyymin valinnan suoraan minun valtaani. Kenttäpäiväkirjaotteissa välillä vilahtavat nimet olen itse muuttanut. Erityisen vaikeaksi anonymisoinnin tekee tutkimuskenttäni koko. Olen tehnyt tietoisesti valinnan käyttää Kylätuvan kahvion oikeaa nimeä, sillä se on tunnistettavissa hyvin helposti muutenkin tiedettäessä, että tutkimuskenttä on kotiseudullani Kyyjärvellä. Kotikyläni anonymisoinnissa ei ole taas lähtökohtaisesti järkeä, sillä tämä on äärimmäisen keskeinen seikka koko tutkimusasetelman kannalta. Tutkimukseni informanttien anonymiteetti on siis suojassa kauempaa tarkasteltaessa, mutta kylän sisältä päin ihmiset voivat mahdollisesti tunnistaa toisensa.

Tunnistettavuus ei välttämättä tarkoita, että siitä kuitenkaan automaattisesti seuraisi jotain haittaa. Tutkija pystyykin vaikuttamaan suuresti siihen, miten esittää tutkittavansa. ”Tunnistamista olennaisempaa usein onkin se, *miten* tutkija kirjoittaa tutkittavistaan ja *mistä asioista* hän tunnistettavasti kirjoittaa.” (Kuula 2006, 206). Epäeettisellä kirjoitustyyllillä voi pahimmillaan leimata kokonaisen ryhmän ja arkaluonteisten asioiden paljastumisella voi koitua tutkittavalle merkittävää haittaa. Tutkijan tulee siis kiinnittää huomiota siihen, että hän suhtautuu tutkittaviin ja kirjoittaa heistä sopivalla arvolla. (Kuula 2006, 206–207.)

Eettiset kysymykset kytetään usein tiiviisti aineistohallinnan lähtökohtiin, mutta tutkijalla on vastuunsa myös siinä, kuinka ja missä valossa esittää informanttinsa tutkimuksessa. Sinikka Vakimo on pohtinut väitöskirjassaan (Vakimo 2001, 53) erityisesti vanhuuden tutkimuksen eettisiä erityispiirteitä. Vakimo teki tutkimuksessaan esimerkiksi tietoisia valintoja olla itse nostamatta esille aiheita, jotka voisivat vahvistaa mielikuvia vanhuuden stereotyyppioista. Jos teemat nousivat informanttien omasta puheesta, niitä käsiteltiin.

Ikäihmisten tutkimisen kaksi eettistä kompastuskiveä ovat kulttuurinen toiseus ja se, miten vanhuutta kuvataan tutkijan toimesta. Vanhuuden elämänvaihe on usealle tutkijalle kokemuksellisesti tuntematon asia, joten se on samalla kulttuurista toiseutta. Monien tutkijoiden ajatukset ovat etäällä omasta vanhuuden ajasta, jolloin sitä ei ajatella tai osata kuvitella. Toinen seikka on, miten ikääntymistä ylipäättään voidaan kuvailla tutkijoiden toimesta. Jos tutkija haluaa esimerkiksi rikkoa vanhuuden stereotyyppioita nostamalla esille tutkimuksessa positiivisia näkökulmia, voi huolimattomalla tutkimusasetelman rajauksella aiheutua myös päinvastaisia tuloksia. Keskitetäänkö tutkimus vain hyväkuntoisiin ikääntyneisiin ja laitoksessa asuvat iäkkäät jätetään ulkopuolelle? Käytetäänkö vanhus-sanaa vain heikkokuntoisimmista ikäihmisistä? Kuvaamalla vain tämänkaltaista vanhuutta tutkija saattaa itse marginalisoida iäkkyyttä kieltämällä negatiivisten asioiden olemassaolon, jolloin vahvistetaan kulutuskulttuurin ylläpitämää vanhuuskuvaa. (Vakimo 2001, 53–54.)

Vakimo muistuttaa vielä gerontologisen tutkimustiedon väärinkäytön vaaroista, sillä tämänkaltaisella tiedolla on tänä päivänä paljon kysyntää johtuen sen ajankohtaisuudesta ja suuresta poliittisesta tahdosta löytää ratkaisuja. Tämän vuoksi tutkijan täytyy pyrkiä selkeyteen tulkitessaan tutkimustuloksia ja niiden soveltamista eteenpäin. (Vakimo 2001, 53.)

Vanhuuden tutkimuksen eettisiä kompastuskiviä olen lähestynyt ensisijaisesti tiedostamalla näiden ongelmien olemassaolon. Ikääntymisen elämänvaihe itsessään on itselleni vielä edessä oleva kokemus, mutta kulttuurisen toiseuden tutkiminen ei ole uusi asia etnologiassa. Vaikka en ole eläkkeellä, omaan silti kokemuksia iäkkäiden ihmisten seurasta. Esimerkiksi lukioaikana asuin kolme vuotta eläkkeen kynnyksellä olleiden ja lopulta eläkkeelle jääneiden isovanhempieni luona. Olen siis nähnyt iäkkäiden elämänrytmiä läheltä ja myös elänyt osana sitä, hieman samoin kuin etnografisissa kenttätöissäkin pyritään näkemään ja kokemaan informantin elämää mahdollisimman läheltä, jolloin voidaan tavoitella informantin omia kokemuksia ja merkityksiä. Iäkkyyden kokemusta en omaa, mutta lähellä olo on auttanut sen paremmassa ymmärtämisessä.

Olen tutkielmassani pyrkinyt huomioimaan, miten itse kuvaan vanhuutta. Selkeimmin tämä näkyy siinä, että olen tietoisesti pyrkinyt välttämään vanhus-termin käyttöä, koska se usein saattaa näyttäytyä negatiivisesti latautuneena. Olen selvittänyt myös, millä termillä ikäihmiset itse haluaisivat itseään kutsuttavan ja ottanut tämän huomioon kirjoitustyössä. Vakimon esimerkkiä mukaillen olen pyrkinyt valitsemaan aineistoni keskeiset teema-alueet ikäihmisten omien keskusteluaiheiden lähtökohdista. Esimerkiksi tuvalla paljon puhutun terveydentilan olen myös tutkielmassani nostanut yhdeksi analysoitavaksi teemaksi. En ole pyrkinyt välttämään iäkkyuden stereotypian piiriin nähtäviä asioita vaan kuvaamaan ja käsittelemään niitä, koska ne ovat nousseet esille ikäihmisten itsensä toimesta.

3. Metodologia

3.1 Etnografia ja hermeneutiikka

Etnografialla on ollut tärkeä rooli ihmistieteiden tutkimuksen historiassa. Se voi tarkoittaa esimerkiksi kokonaisvaltaista tutkimusstrategiaa tai metodia (Lappalainen 2007, 9–10). Sitä pidetään hyvin keskeisenä menetelmänä kulttuurin tutkimuksen aloilla kuten etnologiassa/kansatieteessä, antropologiassa ja folkloristiikassa (Ruotsala 2005, 45). Tässä tutkielmassa etnografia on toiminut keskeisenä tutkimusmetodina aineistonkeruussa.

Etnografisen tutkimuksen termi itsessään alkoi tulla tutuksi 1700-luvun lopulla saksankielisillä alueilla. Alussa etnografian tavoitteena oli pyrkiä kuvailemaan informatiivisesti kansaa ja kulttuuria. (Lönqvist 1999, 16.) Eri historiallisista ja tutkimuksellisista painotuksista huolimatta etnografian voisi tiivistää pyrkimykseen tehdä näkyväksi kulttuurin moniulotteisia ilmiöitä ja prosesseja sekä selvittää näiden merkityksiä yksilöille ja yhteisöille. Varsinkin ihmisten arkeen liittyviä piilossa olevia ilmiöitä pyritään teoretisoimaan ja käsitteellistämään. (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014, 7.) Etnografinen tutkimus koostuu käytännössä kolmesta eri elementistä. Nämä ovat kentän määrittely ja tutkijan oma positio siinä, vuorovaikutus sekä vaikuttava toiminta (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014, 10–11.)

Ihmisen tutkiminen on samalla kokemuksen tutkimista (Tuomi & Sarajärvi 2009, 34). Elämässä koemme asioita kehollamme esimerkiksi näkemällä, kuulemalla ja haistamalla. Tutkija ei tee tähän poikkeusta, vaan myös hän kokee asioita kentällä. Kokemuksellisuus liittyy kiinteästi osaksi havainnointia. Voidaan puhua etnografisesta herkkyydestä, jolloin tutkijan kokemuksia kentällä käytetään myös työvälineenä aina aineiston analyysissä asti. Ruumiillinen

kokemus onkin samalla tärkeä osa kenttätöitä, joka käyttää hyväkseen osallistuvaa havainnointia. (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014, 19.)

Ihmisen toiminnan oletetaan olevan "suuntautunut johonkin" ja näin ollen se sisältää erilaisia merkityksiä. Merkitykset eivät tule meille sisäisesti syntymästä, vaan niihin opitaan yhteisön ja ympäristön vaikutuksesta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 34). Tutkijana kentällä olen samalla myös itse kokijan roolissa. Kaikki kehoni saamat aistihavainnot ovat olleet osa tätä kokemusta. Kentällä keskityin erityisesti havainnoimaan tutkijana, joten kokemukseni ympäristöstä ja siellä tapahtuvasta toiminnasta on varmasti erilainen kuin ihmisten jotka elivät siellä omista arjen lähtökohdistaan. Omaan siis henkilökohtaisen kokemuksen kentältä. Iso osa kentältä kerättyä aineistoa ovat juuri tutkijan omat kokemukset ja tunteet. Näitä kokemuksiaan tutkija usein käsittelee ja reflektoi kenttäpäiväkirjassaan. (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014, 16.)

Ihminen on kulttuurinen olento ja erilaisissa kulttuureissa elävät käsittävät maailman eri merkityksien kautta, jolloin myös heidän todellisuuden kuvansa maailmasta on erilainen. (Laine 2010, 29–30). Etnologiassa ihmistä tutkitaan ensisijaisesti kulttuurisena olentona ja erityisesti keskiössä on ihmisen suhde kulttuuriin. Yksi pääoletus onkin, että ihminen luo omaa kulttuuriaan, eikä se ole biologisesti synnynnäistä. (Lönnqvist 1999, 13.) Yhteisön jäsenenä jaamme samoja merkitysmaailmoja, sillä olemme osa yhteisön yhteistä merkitysten historiaa ja perinnettä. Tutkimalla yksilöä voimme samalla siis tavoittaa joitain yleisiä vallitsevia merkityksiä. (Laine 2010, 29-30). Etnologiassa on siirrytty tutkimaan kulttuuristen rakenteiden lisäksi myös yksilöitä kulttuurissa. (Sääskilähti 1999, 152) Etnografisen tutkimusotteen avulla kulttuurien kuvaamisen lisäksi voidaan myös analysoida syvemmin sitä ja tulkita sen merkitysjärjestelmiä. (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014, 7–8.)

Hermeneutiikka on ymmärtämisen ja tulkinnan teoriaa. (Laine 2010, 31). Hermeneutiikan keskeisiä käsitteitä ovat esiymmärrys ja hermeneuttinen kehä. Hermeneuttinen kehä tarkoittaa lyhyesti kehämäistä päättelyn liikettä, jossa jokaisen ymmärryspohjan taustalla on aina esiymmärrys. Tutkiminen ei siis voi koskaan alkaa ns. puhtaalta pöydältä, vaan meillä on aina taustallamme jonkinlainen esiymmärrys aiheesta. Tämä esiymmärrys muuttuu ja korjautuu tutkimuksen edetessä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 35; Laine 2010, 36–37.)

Kokemusten näkyväksi tekemistä voidaan pitää myös etnologeille ominaisena, sillä kiinnostus rajautuu yleensä kulttuurin arkiseen puoleen. Tavallisuus ja arkisuus näyttäytyvätkin erityisen merkityksellisinä. Arjen itsestänselvyyden saa meidät olemaan kiinnittämättä siihen huomiota.

Rutiinien toisto ja arjen tasaisuus saavat sen toisinaan katoamaan silmistämme, arkea ei ajatella erikseen, vaan se toimii nimenomaan pyhien ja erityisempien päivien vastakohtana. (Sääskilähti 1999, 150, 153.)

Tutkiessani ikäihmisten yhteisöllisyyden ilmenemistä Kylätuvalla, tulkitsen samalla myös yhtä heidän arjen rutiineistaan: päivittäistä käymistä tuvalla. Pyrin etnografiaa ja hermeneutiikkaa mukaillen tuomaan näkyville näkymätöntä ja samalla tulkitsemaan ikäihmisten kokemuksia Kylätuvalla. Pyrin myös tiedostamaan ja paikallistamaan omaa hermeneuttista esiymmärrystäni tutkimuskenttään. Tämä on erityisen tärkeää siksi, että omaan historiallisiin merkityksiperinteitä ja omia kokemuksellisia suhteita tutkimaani kenttään.

Ominaista etnografiselle tutkimukselle on aineistonkeruun pitkäkestoisuus. Kentälle saatetaan palata usein tai siellä saatetaan viettää yhtämittaisesti pitkiäkin aikoja. Tämän johdosta tutkijat näkevät keräämänsä aineiston ajallisuuden. Etenkin puheaineistosta näkee hyvin, kuinka se sijoittuu vahvasti keräyshetken kontekstiin. (Huttunen 2010, 46.) Esimerkki klassisesta pitkällisestä etnografiasta on Bronislaw Malinowskin kenttätutkimus Trobriand-saarilla vuosina 1914–1918 (kts. Malinowski 1922). Suomessa kylätutkimuksessa taas Sivakka ja Rasimäki ovat toimineet monitieteellisenä pitkäkestoisina tutkimusprojektina yli 30 vuoden ajan ja kenttää on lähestytty neljänä eri kertana useammalla eri vuosikymmenellä³. (Knuuttila, 2008a, 10.)

Kulttuurintutkimuksessa kentän merkitys on muuttunut viime vuosikymmenten aikana. Aiemmin kenttä oli usein fyysinen paikka, jonne matkustettiin muualta. Internetin ja globalisaation myötä ihmiset voivat kuitenkin olla fyysisesti eri paikassa kuin tutkimansa kenttä. Yksi tapa määritellä kenttää onkin, että se on joko tila tai fyysinen paikka, jossa tutkija muodostaa vuorovaikutuksen tutkimusaineiston kanssa. (Ruotsala 2005, 48.)

Etnografiassa tutkimuskentällä on hyvin korostettu rooli. Keskeisimpinä tutkimusmetodeina kentällä käytetään yleensä juuri havainnointia ja haastattelua. Kenttätutkimuksessa ei kuitenkaan suljeta pois myös muiden menetelmien käyttöä, koska tutkijalla itsellään on suuri vaikutus kenttään omalla esiymmärryksellään, persoonallaan, taidoillaan ja valinnoillaan. Jokainen kenttätö onkin aina erilainen, eikä ole yhtä oikeaa tapaa toimia kentällä. (Ruotsala

³ Sivakka ja Rasimäki. Raportti pohjoiskarjalaisesta kylästä (1973), Yhteiskunta kylässä (1984), Kyläläiset, kansalaiset (1996) ja Kylän paikka. Uusia tulkintoja Sivakasta ja Rasimäestä (2008)

2005, 45–46.) Kentällä toimimisessa korostuikin tutkijan oma subjektiivisuus, koska tutkimusta tehdään usein vuoropuheluna tutkittavien kanssa (Junkala 1999, 191).

Tutkijoiden yhtenä työvälineenä tutkimustyössä voivat toimia erilaiset tutkimuspäiväkirjat. Nämä auttavat tutkijaa oman itsereflektion lisäksi dokumentoimaan ja paremmin hahmottamaan tutkimusprosessin kulkua. Etnografiassa kirjoitettua kenttäpäiväkirjaa voidaan pitää yhtenä tutkimuspäiväkirjan muotona. Kenttäpäiväkirja toimii samalla osana sekä itse tutkimuskenttää, että etnografista metodologiaa. Samoin se voi olla yhtä aikaa yksityistä ja julkista. (Kurki 2010, 160–161.)

Omalla tutkimuskentälläni primaarisena ja tärkeimpänä etnografian menetelmänä toimi havainnointi. Toisena työkaluna käytin haastatteluja, joiden rooliksi muodostui lopulta olla enemmän havainnointia täydentäviä. Havainnointi eroaa selvästi normaalista ympäristön tarkkailusta. Ensisijainen ero on havainnointia tekevän motiivit. Tutkijan hallitseva vaikutin on osallistua tilanteeseen ja havainnoida mitä siinä tapahtuu ja miten muut toimivat. Toisena erona on tutkijan selvä tietoisuus toiminnastaan, jolloin hän pyrkii tekemään havainnointia asioista, joihin hän ei normaalisti kiinnittäisi huomiota. (Ruotsala 2005, 58–59.)

Havainnoinnin voi jakaa myös pienempiin kategorioihin sillä perusteella kuinka osallistuvan roolin ottaa. Eri havainnoinnin asteita voivat olla esimerkiksi täydellinen osallistuminen, salaosallistuja, passiivinen osallistuja ja osallistumaton havainnointi. (Ruotsala 2005, 59.) Isoin jakolinja kulkee kuitenkin siinä, onko havainnointi osallistuvaa vai ei (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Itse päädyin käyttämään kentällä passiivisen osallistujan ja aktiivisemmän osallistujan roolia.

Passiivisen osallistujan roolissa tutkija on mukana havainnoimassaan tilanteessa, mutta vain sivustakatsojana, eikä hän itse osallistu varsinaiseen toimintaan. Havainnoinnin kohteena olijat eivät usein tiedä tutkijan läsnäolosta tai siitä, että heitä mahdollisesti havainnoidaan. Tällainen tilanne voi olla tyypillinen julkisen tilan havainnoimisessa. (Ruotsala 2005, 59.) Omissa kenttätöissäni havainnointini kohdistui julkiseen kahvioon. Kaikki tilassa kävijät eivät välttämättä tienneet olevansa havainnoinnin kohteina. Osallistumiseni oli lähtökohtaisesti passiivista, jolloin istuin tilassa ja kirjasin havaintojani ylös. Tällöin olinkin usein sivustaseuraajan roolissa. Toisaalta kahvion ollessa hyvin paikallinen, väitän olleeni siellä enemmän esillä kuin mitä olisin ollut isomman paikkakunnan kahviossa. En pystynyt mitenkään häivyttämään läsnäoloani. Suppean asiakaskunnan vuoksi erottauduin kirjoitusvälineiden ja ikäni puolesta muista tilassa olijoista selvästi. Toiseksi, Kylätuvan pitäjät

tiesivät tutkimuksestani ja koska tuvalla tapahtuu paljon tiedonvälitystä, muut asiakkaat saattoivat olla hyvinkin tietoisia tutkijan asemastani. Kentällä minulta usein kysyttiin, kuka olen ja mitä kirjoittelen. Tällöin kerroin aina tutkimuksestani avoimesti. Lähdin passiivisen tarkkailijan roolista, silloin kun minulta kysyttiin asioita suoraan tai kun tuli hyvä tilaisuus osallistua aktiivisemmin. Välillä saatoin myös ikään kuin ajautua aktiivisempaan rooliin ympäristön mukana.

Aktiivisemmassa osallistujan roolissa keskityin enemmän osallistumiseen kuin havaintojen ylös kirjaamiseen. Osallistuminen tarkoitti kentälläni pääsääntöisesti ottamista osaa keskusteluihin. Tällöin saatoin kirjoittaa keskustelujen teemoja laveasti luettelon muotoon samalla kuin osallistuin pöytäkeskusteluihin. Toinen tapa oli kirjata havainnot jälkeensä kenttäpäiväkirjaan. Toisinaan osallistuminen muuttui samalla myös toiminnaksi. Saatoin löytää itseni tuvan takahuoneesta katsomasta emäntien siman valmistusta ja keskustelemassa emäntien roolijaoista Kylätuvan vapputapahtumassa. Välillä taas minulle itselleni annettiin aktiivinen rooli Kylätuvan toimesta. Esimerkiksi muutaman asiakkaan ja itseni päätyessä mittailemaan toisiltamme verenpainetta, minut lähetettiin kauppaan hakemaan uusia pattereita vanhojen tilalle sillä perusteella, että omistin auton. Näin ollen kentällä roolini havainnoijana ovat vaihdelleet sivustaseuraajasta aktiiviseen toimijaan, jolle annetaan tilapäisiä vastuutehtäviä.

3.2 Grounded theory – orientaatio aineistoon

Grounded theory (GT) on aineistopohjainen analyysimenetelmä, jossa teoria ei valikoidu aiemman tutkimuksen perusteella tai etukäteen, vaan muodostuu tutkimuksen aineiston pohjalta. Sen voi katsoa olevan yksi tapa ajatella tai käsitteellistää aineistoa. (Metsämuuronen 2006, 221.) Teoria rakentuu ajan kanssa yhdessä aineiston myötä, joten tarkoitus ei ole testata aineistoa teorialla, vaan se voi toimia apuna suuren aineiston analyysissä tai vaihtoehtoisesti auttaa kehittämään uusia teorioita (Patton 2002, 489; Silverman 2013, 127).

Grounded theorya voidaan käyttää menetelmänä laadullisen aineiston käsittelyssä ja analyysissä. GT kehitettiin 1960-luvulla sosiologisessa tutkimuksessa Barney Glaserin ja Anselm Straussin toimesta. Lähtökohtana oli kritiikki vallitsevien suurten teorioiden abstraktia luonnetta ja käytännönläheisyyden puutetta kohtaan. GT toimi vaihtoehtona tutkijoille, joiden tutkimukset olivat enemmän tapauskohtaisesti selittäviä kuin yleiseen teoriaan nojaavia.

(Luomanen 2010, 351–352.) GT sopii etnografiseen ja etnologiseen analyysiin aineistolähtöisyytensä vuoksi.

Analyysimenetelmänä GT perustuu kolmeen erilaiseen koodausvaiheeseen. Aineiston avoimessa koodauksessa haetaan aineistosta eri kategorioita ja merkityskokonaisuuksia. Pitkittäisessä koodauksessa etsitään yhteyksiä ja suhteita avoimen koodauksen irrallisista kategorioista. Viimeinen vaihe on valikoiva koodaus, jossa keskitytään aineistosta nostettuihin ydinkategorioihin. (Luomanen 2010, 356–357.)

Pro gradu -tutkielmassani GT toimii Metsämuurosen sanoin tapana ajatella ja käsitteellistää aineistolähtöisesti, mutta en käytä sitä tiukkana metodina aineiston koodaamiseen. GT:ssä tutkijan ei välttämättä tarvitse tietää tutkimusaiheestaan mitään ennakkoon, vaan tietämys kasvaa aineiston tuntemuksen ja analyysin edetessä. Tällöin voidaan myös syventää ja muuttaa aineiston hankintatapoja paremman lopputuloksen saavuttamiseksi. Esimerkkinä tästä on pilottihaastatteluiden tekeminen. GT-menetelmässä keskeistä onkin, että aineistoa kerätään ja analysoidaan yhtäaikaaisesti. (Luomanen 2010, 353–354.)

Omissa kenttätöissäni aineiston keräämisen ja analysoinnin vuoropuhelu näkyi muuttamalla havainnointitapoja uusien ilmiöiden auetessa kerätystä havainnointiaineistosta. Myös yhden Kylätuvan emännän ensimmäinen haastattelu muodostui tärkeäksi suunnannäyttäjäksi lopuissa havainnoinneissa ja haastatteluissa. Tämä haastattelu toimi ikään kuin pilottihaastatteluna, jonka perusteella muotoilin haastattelurungon muihin haastatteluihin. Samalla se oli tärkeä suuntaaja Kylätuvan toimintaympäristöön ja tämän vuoksi keskitin havainnointini enemmän emäntähaastatteluissa esiin nousseisiin ilmiöihin.

Grounded theoryssä aineistoa kerätään, kunnes saavutetaan teoreettinen saturaatiopiste. Se tarkoittaa sitä, etteivät uudet kerätyt lisäaineistot enää muuta kerätystä aineistosta tehtyjä tulkintoja. Käytännössä tällaisen pisteen saavuttamisen voidaan nähdä olevan jokseenkin mahdotonta. (Luomanen 2010, 354; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Tutkija tietää lähestyvänsä saturaatiopistettä, kun aineisto alkaa tuottaa toistuvia vastauskaavoja sille esitettyihin kysymyksiin. Saturaatiopisteen, jolloin aineistoa on luettu riittävästi, määrittelee jokainen tutkija kuitenkin itse. (Taira 2006, 47–48)

Kenttätöiden loppupuolella aloin itsekin huomata ”tuttuuden tunnetta” aineiston keräyksessä. En varmasti saapunut lähellekään teoreettista saturaatiopistettä, mutta aineiston tuttuuden tunteen perusteella oletan tavoittaneeni keskeisimmän Kylätuvalla kävijöiden yhteisöstä.

3.3 Teemoittelu ja lähiluku työkaluja aineiston jäsennyksessä ja analyysissä

Puhuessani aineistosta tarkoitan kenttäpäiväkirjojani ja litteroituja haastatteluja yhdessä tekstimuodossa. En ole soveltanut erilaisia metodeja eri osa-aineistojen käsittelyyn, vaan näen aineistoni yhtenä kokonaisuutena, jota käsitellä. Pro gradu –tutkielmassani olen käyttänyt analysoinnin apuna teemoittelu. Teemoittelu on antanut hyviä työkaluja aineiston käsittelyyn ja jäsennykseen, jonka ansiosta sen analysoiminen on ollut helpompaa.

Teemoittelussa aineistoa järjestetään hallittavampaan muotoon ryhmittelyn ja pilkkomisen avulla. Eri ryhmät nimetään teemojen tai aihepiirien mukaisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93.) Teemoittelua voidaan tehdä aineistolähtöisesti tai teorialähtöisesti. Aineistolähtöisessä teemoittelussa aineisto ryhmitellään siitä esiin nousseiden teemojen mukaisesti. Usein tekstistä etsitään yhteneväisyyksiä tai eroavaisuuksia, joiden mukaan teemoittelua suoritetaan. Teorialähtöisessä menetelmässä luokitteluteemat muodostuvat tai ovat lähtöisin teoriasta tai jostain teoreettisesta viitekehystä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Omassa tutkielmassani olen tehnyt teemoittelun aineistolähtöisesti.

Jo havainnoinnin aikana huomasin tiettyjen asioiden toistuvan tai nousevan esille. Näistä muodostui kenttätyön aikana selkeitä väliteemoja, joita aloin seurata. Aineistoon perehtymiseen jälkeen esiin nousi myös muita piirteitä, jotka nostin osaksi teemoittelua. Kvantifioinnista oli minulle apua aineiston keräyksessä ja tiettyjen asioiden paremmassa hahmottelussa. Kenttätöiden aikana kirjasin tukkimiehen kirjanpidolla Kylätuvan kävijämääriä ja mielenkiintoista ilmiötä asiakkaiden keskinäisestä kahvin tarjoamisen määrästä. Näistä tein analysointivaiheessa taulukot, joista pystyy esimerkiksi hyvin hahmottamaan iäkkäämpien kävijöiden määriä suhteessa nuorempiin kävijöihin. Joidenkin määrällisten asioiden ylöskirjauksesta oli siis ehdottomasti hyötyä, vaikka aineistonkeruu oli laadullista.

Aineiston jäsentäminen eteni siten, että jaoin tutkimusaineistoni eri pääteemojen mukaisesti ja tallensin ne omiksi tiedostoikseen, jonka jälkeen teemojen analysointi ja tulkinta oli helpompaa. Aineistolähtöinen teemoittelu tuntui onnistuneelta analyysin valinnalta, sillä halusin tutkimuksessani käsitellä asioita, jotka nousevat kentällä selvästi eniten esille juuri Kylätuvalla käyvien ikäihmisten toimesta.

Käytin aineistoon tarkemmin perehtyessäni myös lähiluvun menetelmää. Lähilukua käytetään nykyään paljon poikkitieteellisesti, vaikka sen juuret ovat alun perin kirjallisuudentutkimuksessa (Pöysä 2010, 331). Lähiluku on pähkinänkuoressa tekstin

lukemista toistuvasti uudelleen. Tekstiä voi lukea useaan otteeseen lävitse tai sen pariin voi palata uudelleen myöhemmin. Tekstin on tärkeää pysyä samana, sillä näin tutkimuskohde ei muutu, vaan koko ajan tarkastellaan samaa kohdetta. (Pöysä 2010, 338.)

Pöysä painottaa, että vaikka tekstiä luetaan toistuvasti, lukemisen ei tule olla joka kerralla samanlaista. Ensimmäisellä lukukerralla tutkija yleensä haluaa silmäillä aineistonsa mahdollisimman nopeasti lävitse eikä välttämättä paneudu tekstiin sen syvemmin. Tällöin lukemista ohjaa vahvasti myös oma esiymmärrys ja ennako-oletukset tekstistä. Usein aineiston aukot täydennetään oman kulttuurisen tiedon ja kokemusten pohjalta. (Pöysä 2010, 339.) Uudet aineiston lukukerrat syventävät analyysin tulkintaa tai saattavat jopa kiistää sitä. Aiemmalta kerralta jotain oleellista saattoi jäädä huomaamatta. Huomio tulisikin kohdistaa jokaisen uuden lukukerran aikana tekstissä hieman eri asioihin. (Pöysä 2015, 31.)

Folkloristiikan tutkimuksissa aineisto muodostuu usein jo olemassa olevista teksteistä, jolloin tutkijan ei tarvitse työstää sitä itse tekstimuotoon. Pöysä on omassa väitöskirjassaan Jätjän synty (1997) perustanut tutkimuksensa Jätkäperinteen keruukilpailun (1969) vastauksiin⁴. Oma tutkielmani on etnologinen ja aineisto on kerätty etnografisesti. Tämän vuoksi aineistoon tutustuminen alkoi jo alkukäsittelyn vaiheessa, kun litteroin haastattelujani ja kirjoitin kenttäpäiväkirjaani puhtaaksi sähköiseen muotoon. Ennen lähiluvun varsinaista aloittamista olin siis jo tutustunut aineistoon paremmin sen esityöstämisen kautta.

Lähiluku ei rajoitu pelkästään lukemiseen, vaan se voi olla myös kirjoittamista. Tutkijan pienet tekstin sivuun kirjoitetut muistiinpanot ovat osa aineiston analysointia. Nämä tarralaput ja muut merkinnät tekstin vieressä kehittyvät usein muistiinpanoista syvemmäksi tulkinnaksi aineiston käsittelyn edetessä. Aiempi vapaa lukuvirta on lähiluvun edetessä katkonaisempaa ja enemmän analyttistä lukemista, jossa huomiota kiinnitetään tarkemmin yksityiskohtiin. Tekstiä ei tarkastella enää peräkkäisinä ketjuina vaan sen osia myös vertaillaan ja rinnastetaan suhteessa muuhun. (Pöysä 2010, 339–340.)

Pro gradu -tutkielmassani käytin lähilukua sekä koko aineiston tarkasteluun, että teemoitellun aineiston läpikäymiseen. Lähilukuni eteni Pöysän kuvauksen mukaisesti. Aluksi huomasin lukevani mahdollisimman paljon tekstiä lävitse. Aikaa myöten aloin kuitenkin tarkastella tekstiä enemmän pätkissä ja huomioni oli välillä hyvinkin pienissä yksityiskohdissa. En tehnyt juurikaan muistiinpanoja samaan dokumenttiin tekstin kanssa, vaan kirjoitin esiin nousseita

⁴ Lisää lähiluvusta keruukilpailujen aineistojen analysoinnissa (kts Pöysä 2015)

huomioita erilliseen tiedostoon. Usein huomasin operoivani tietokoneella niin, että minulla oli kahdella näytöllä rinnakkain esillä itse tutkimus, teemoiteltu aineisto ja raaka aineisto. Tällöin suoritin lähilukua yrittäen tarkastella yhtäaikaaisesti aineistoja ja niiden suhteita toisiinsa.

Lähiluvun edetessä ja hermeneuttisen spiraalin ”pyöriessä” opin aineistostani uutta ja ymmärrykseni syveni. Esimerkiksi aluksi ajattelin haastatteluaineistojen toimivan pääasiallisena tutkimusaineistona, jonka tueksi käyttäisin saatua havainnointiaineistoa. Näin ajattelin vielä kenttätöiden jälkeenkin, mutta lähiluvun edetessä ja ymmärryksen lisääntyessä suhtautumiseni aineistoon alkoi muuttua. Asetelma muuttuikin päinvastaiseksi ja huomasin paljon hedelmällisemmäksi tarkastella havainnointiaineistoa suuremmassa roolissa, jolloin haastatteluaineisto muuttui havainnointiaineiston tukijaksi.

Siirryn nyt seuraavaksi tarkastelemaan tutkimusaiheeni keskeisimpiä käsitteitä.

4. Keskeiset käsitteet

4.1 Ikä sosiaalisena kategoriana

On hyvin vaikeaa määritellä missä vaiheessa ihminen siirtyy elämänkaarensa keski-ikäisyydestä vanhuuden vaiheeseen. Missä hetkessä ihmistä aletaan kutsua vanhaksi? Missä kohdin vanhuus alkaa? Onko se silloin, kun jättäytyt pois työstä eläkkeelle? Tutkimuksessani käsittelem nimenomaan vanhuuden ikävaihetta, joten iän ja vanhuuden tarkempi määrittely on paikallaan.

Tutkijat ovat yhtä mieltä siitä, että vanhuuden tarkkaa alkamiskohtaa ei pystytä sanomaan. Stuart-Hamilton esittelee kuitenkin vanhuuden tyypillisimpiä kategorioita, joita yleensä käytetään. Ensimmäiseksi vanhuutta voidaan määritellä puhtaasti ikänä eli kronologisen ajan mukaan. Ikää ja vanhuutta mitataan sen mukaan, kuinka monta kertaa maapallo kiertää auringon ympäri ja näin ollen kuinka monta vuotta on eletty. Tämä vanhuuden määrittely on ylivoimaisesti suosituin ja laajimmin käytetty. (Stuart-Hamilton 2012, 15-17.) Esimerkiksi valtio käyttää useita kronologiseen ikään liittyviä rajapyykkeitä lainsäädännössään. Suomalainen on rikosoikeudellisessa vastuussa täytettyään 15 vuotta, täysi-ikäisyys saavutetaan 18-vuotiaana ja vanhuuseläkettä on oikeutettu nauttimaan 63-68 vuotiaana, riippuen synnyinvuodesta (Työntekijän eläkelaki 19.5.2006/395 §11 §82 §83).

Ikää voidaan tarkastella myös sosiaalisuuden näkökulmasta. Sosiaalinen ikä mittaa kuinka yhteiskunta odottaa ihmisen käyttäytyvän tietyssä kronologisessa iässä. Tällöin vaikkapa

skeittaava mummo herättää outoutta, sillä tällainen käytös mielletään enemmän nuorten harrastukseksi. Toinen vaihtoehto on puhua funktionaalisesta iästä, mikä on kronologinen ikä yhdistettynä ihmisen taitotasoon. Funktionaalista ikää käytetään paljon varsinkin lasten psykologiassa mittaamassa lasten kehitystä. Esimerkiksi voidaan sanoa 6-vuotiaan omaavan 8-vuotiaan mentaalisen iän. Vanhempia ihmisiä kuvattaessa funktionaalinen ikä kuitenkin istuu huonommin. Joidenkin iäkkäämpien ihmisten kohdalla taitotasot taantuvat, jolloin funktionaalisella iällä saatetaan viitata henkilön olevan lapsen tasoa. Tästä seuraa helposti mielikuva toisesta lapsuudesta, mikä on funktionaalisen iän mittaamana oikein, mutta silti liian yksittäinen määre, joka huomioi vain ihmisen taitotason, joka on pelkkä osatotuus. (Stuart-Hamilton 2012, 15-17.)

Monet gerontologit käsittävät vanhuuden alkamisen ajankohdaksi eli kynnyksiäsi kronologisen 60-65 ikävuoden. Tämä johtuu siitä, että suurimmalla osalla ihmisistä alkaa tällöin näkyä sekä ilmetä selviä fyysisiä että mentaalisia muutoksia. On kuitenkin tärkeää muistaa, ettei ole olemassa yhtä tiettyä hetkeä, jolloin ihminen tulee vanhaksi. Siitä huolimatta, että kronologinen ikä antaa meille jonkin tuntuman vanhuuden alkamiseen, on se mittarina yhä sattumanvarainen ja vaatii muita mittareita ympärilleen. Jotkut tutkijat näkevät tarpeelliseksi pilkkoa vanhuuden aikakautta pienempiin osiin. He jakavat vanhuuden ajan nuoriin iäkkäisiin, iältään 60-75 vuotta ja vanhoihin iäkkäisiin, iältään yli 75 -vuotta. Toisessa tuoreemmassa menetelmässä yli 65-vuotiaat vanhukset jaetaan kolmanteen ikään ja neljänteen ikään. Kolmas ikä tarkoittaa aikaa, jolloin ihminen on vielä aktiivinen, itsenäisesti pärjäävä, eivätkä vanhuuden tuomat fyysiset rappeumat ole vielä kovinkaan suuret. Neljännessä iässä taas ihmisen perushyvinvointi on riippuvainen muista. Kolmannen ja neljännen iän kaltaisissa termeissä on hyvää se, että ne eivät ole itsessään negatiivisia, kuten vanhus, iäkäs ja vanhuus saattavat olla. (Stuart-Hamilton 2012, 17.)

Pierre Bourdieu on sanonut, että ikä on biologinen suure, jota pystytään manipuloimaan sosiaalisesti. Näin ollen, kun puhutaan nuorista tai vanhuksista yhtenäisenä sosiaalisena ryhmänä tai kokonaisuutena, jolla on samat intressit, jotka voidaan liittää biologisesti määriteltyyn ikään, on se selvä manipulaatio. (Bourdieu 1985, 128-129.) Vanhuuden määrittelemisen siis riippuu oman aikansa yhteiskunnan ja kulttuurin näkökulmasta. Esimerkkinä voidaan käyttää tilannetta, jossa pidämme 40-vuotiasta mallia jo vanhana mutta samaa 40-vuotiasta liian nuorena presidentiksi. Jyrki Jyrkämän mukaan on kyse siitä, että vanhana olemisen ja vanhuuden luokittelukriteerit ovat liikkeessä. Ne muuttuvat yhteiskunnan

mukana ja ovat yhteiskunnallisia, eikä vanhuutta tällöin pystytä määrittelemään yksikäsitteisenä ja -ulotteisena sosiaalisena kategoriana. (Jyrkämä 2001, 282.)

Julkisuudessa käytävässä keskustelussa hallitsee tällä hetkellä kaksi toisilleen vastakkaista vanhuuden kuvaa. Toinen esittää vanhuutta raihnaisuuden kautta, puhumalla yksinäisistä laitoksissa olevista sairauden lamaannuttamista vanhuksista, kun taas toinen edustaa aktiivista ja dynaamista seniorikautta, jolloin hypätään benjihyppyjä ja juostaan maratoneja. (Saarenheimo 2014.) Vanhenemisen aktiivisuusteoriaan liittyvät keskeisesti ihmisen aktiivisuus, elämän tasapaino, sopeutuminen elämän roolimenetyksiin ja yleinen tyytyväisyys. Aktiivisuuden ylläpitämisestä ikääntyessä seuraa näin ollen hyvä vanheneminen. (Jyrkämä 2001, 294.) Vanhenemisen tarkasteluun on auennut aktiivisen iän käsitteen mukana uusi positiivisempi ja iloisempi tulevaisuus. Vanhat stereotypiat vanhuuden negatiivisista puolista eivät kuitenkaan ole hävinneet vaan tuntuvat vain siirtyneen neljänteen ikään, kun kolmannessa iässä nautitaan aktiivisesta eläkeläiselämästä (Saarenheimo 2014).

Vanhuuden ikäkautta pystytään siis tarkastelemaan monista eri näkökulmista ja useiden mittareiden avulla. Itse tarkastelen vanhuutta enimmäkseen aktiivisuuden näkökulman kautta. Tämä johtuu siitä, että tutkimukseni rajautuu tiettyyn paikkaan. Paikassa kävijöihin taas vaikuttaa heidän oma aktiivisuutensa lähteä käymään Kylätuvassa. Tämän takia minun ei ole tarpeen myöskään pilkkoa vanhuuden ikävaihetta, sillä kaikki paikassa käyvät ikääntyneet kuuluvat tutkimuskohteeseeni. Ei ole väliä, onko henkilö juuri eläköitynyt 60-vuotias vai yli 90-vuotias tervaskanto. Olen kuitenkin joutunut määrittelemään löyhän rajaviivan, ketkä paikalla kävijöistä ovat mielestäni ikääntyneitä. Tähän ei ole olemassa mitään oikeaa vastausta, joten olen arvioinut kävijät vanhoiksi fyysisten tekijöiden sekä heidän käytöksensä ja puheidensa kautta. Kylätuvassa käynti vaatii tietynlaisen terveyden tason (ulos talosta lähtemisen ja paikkaan liikkumisen), joten heikoimman terveyden omaavat ovat karsiutuneet tutkimusryhmän ulkopuolelle. Luonnollisesti iäkkäillä on voinut olla lisäksi muita syitä olla käymättä Kylätuvalla ja he ovat siksi rajautuneet tutkimuksen ulkopuolelle.

Tutkijoiden tuottamat termit ja määritelmät sekä ryhmitykset eivät välttämättä merkitse itse iäkkäille mitään (Stuart-Hamilton 2012, 15-17). Iäkkäiltä itseltään kysyttäessä suurin osa karsasti vanhus-sanankäyttöä. Suurimman suosion nimityksissä saivat eläkeläiset, ikäihmiset ja ikääntyneet (Jyrkämä 2001, 285). Tämän takia päätin kysyä myös omilta informanteiltani millä termillä he haluavat itseään kutsuttavan. Useimmille heistä nimityksellä ei ollut väliä,

mutta vanhus saatettiin mieltää vielä itseä vanhemmaksi. Vanhana olemisen nähtiin kuitenkin olevan totuus ja näin ollen vanhaksi kutsumisen koettiin olevan oikeutettua.

*I: Kyllä minä ihan oon se vanha ihminen. Koska se on totuus. Se on vaan hyväksyttävä
I: Minä oon vanha, vanhus on vielä pikkasen vanhempi
Haastattelu Helena*

Näin ollen olen päätenyt käyttämään tässä tutkimuksessa termejä ikääntynyt ja ikäihminen puhuttaessa tutkimukseni kohderyhmästä.

4.2 Yhteisö

Vanhuuden määritelmän lisäksi myös yhteisön käsitteen voidaan katsoa olevan liikkeessä ja vaihtelevan. Yhteisön käsitettä lähdetään yleensä määrittelemään sosiologi Ferdinand Tönniesin vuonna 1887 luoman *gemeinschaft/gesellschaft*-dikotomian kautta, jossa ensimmäinen tarkoittaa yhteisöä ja jälkimmäinen yhteiskuntaa. Käsiteparissa *gemeinschaft* näyttäytyy pehmeämpänä, jopa maalaisromanttisena, käsityksenä harmonisesta yhteisöstä, jossa pidetään jäsenten keskinäistä yhteenliittymistä luonnollisena tilana ja itsessään päämääränä. *Gesellschaft* taas on kylmempi termi, jossa ihmisten väliset suhteet ovat etäisemmät ja työskentely yhdessä tapahtuu vain yhteisen päämäärän saavuttamiseksi. (Tönnies 2001, xxi, xvii–xviii; Lehtonen 1990, 22.) Tönniesin *gemeinsschaftin* yhteisöllisyys on yhteisymmärrystä, toveruuden tunnetta, jossa keskinäinen sosiaalinen voima pitää yhteisön kasassa. Tämä rakentuu ihmisten henkilökohtaiselle tuntemiselle, jonka vuoksi halutaan olla läsnä toisen ihmisen elämässä. Näin tapahtuu todennäköisemmin silloin, kun ihmiset jakavat samankaltaisen taustan ja kokemukset. (Tönnies 2001, 32–33.)

Tönniesin yhteisökäsite traditionaalisista pieniyhteisöistä perustuu idealisoituneeseen kuvaan, jossa kylä elää harmonisesti sovussa, ajassa joka on pysähtynyt. Ulkoapäin tulevat muutokset näyttäytyvät uhkina, jotka rikkovat tätä harmoniaa. Taustalla vaikuttavat jäsenten välinen yhteisomistus, yhtenäinen kulttuuri ja arvomaailma. Tätä yhteisökäsitettä kritisoidaan sen yksimielisestä kuvasta. Se ei huomioi yhteisön sisäisiä ristiriitoja tai konflikteja osana yhteisön toimintaa ja sen rakenteita. Yhteisöjen nähdäänkin olevan kompleksisempia kokonaisuuksia. (Moilanen & Eilola 2013, 11, 13–14.)

Tönniesin klassista yhteisökäsitettä 1800-luvun lopulta pidetään yhä esillä puhuttaessa yhteisöistä modernissa maailmassa, vaikka tällaisia samanlaisia traditionaalisia yhteisöjä ei ole käytännössä enää olemassa. Yhteisön käsitettä nykyajassa peilataan menneisyyden

romanttiseen kuvaan nostalgisesta yhteisöstä, jossa suku ja kylä muodostavat harmonisen liiton, jossa näkyy aito huolehtiva sekä lämmin sosiaalisuus. ”Gemeinschaft näyttääkin olevan modernin yhteiskunnan oman yhteisökäsityksen projektio esimoderniin aikaan.” (Lehtonen 1990, 21–23.)

Tänä päivänä käytämme yhteisö-sanaa karkeasti yksinkertaistaen puhuessamme ihmisryhmistä, joita yhdistää jokin yhteinen asia. Lehtosen mukaan tämä voi olla esimerkiksi yhteinen päämäärä, ideologia, rotu, aate, paikka, intressi, uskomus, sukulaisuus, sosiaalinen suhde, jne. Yhteisön koko voi myös rajautua kahdesta ihmisestä koskemaan kokonaista kansakuntaa. (Lehtonen 1990, 15.) Nämä yhteiset asiat liittyvätkin usein keskeisesti omaan identiteettiimme.

Yhteisöä käytetään siis yleisnimikkeenä, joka kattaa lukemattomia erilaisia ryhmiä. Lehtonen on itse tutkinut useita vuosia yhteisön käsitettä ja sen ilmiöitä. Hänen tutkimuksensa tulos on, että yhteisöä on äärimmäisen vaikea määritellä selkeästi ja yleispätevästi. (Lehtonen 1990, 9, 15.) Yhteisön määrittelyä voi mielestäni verrata kulttuurin monimuotoiseen käsitteeseen. Kaikille tuttua sanaa voidaan tarkastella monesta eri näkökulmasta ja sen merkitykset muuttuvat ajan mukana. Tässä työssä käsittelen pääsääntöisesti kulttuuria ja yhteisöä, kylän ja iäkkyuden kautta.

Yhteisön käsite elää ja muuttuu ihmisten mukana. Sosiologiassa, empiirisessä yhteisötutkimuksessa, sanan määritelmää on lähestytty kolmen eri ulottuvuuden kautta. Näissä kolmessa eri ulottuvuudessa yhteisöä on tarkasteltu alueellisesti rajattuna yksikkönä, sosiaalisen vuorovaikutuksen yksikkönä sekä yhteenkuuluvuuden ja symbolisen yhtenäisyyden yksikkönä. Kaikkien kolmen ulottuvuuden täytyessä, katsoo Lehtonen: "yhteisön ilmenevän alueeseen (tilaan) kiinnittyvänä toiminnan ja tietoisuuden yhdistelmänä, joka näyttäytyy siihen osallistuville ihmisille identiteettiä vahvistavana vuorovaikutusjärjestelmänä." Kolmen ulottuvuuden täytyminen ei kuitenkaan välttämättä yksin riitä määrittelemään yhteisöä, sillä käytämme yhteisön termiä myös puhuttaessa yhdyskunnista, yhdistyksistä, eri ryhmistä, sosiaalisista verkostoista, jne. (Lehtonen 1990, 17–20)

Postmodernin ajan näkökulmasta yhteisön ja yhteisöllisyyden käsitteet sisältävät paradoksin. Yhteisöt ovat riippuvaisia jäsenistään ja näiden halusta kuulua osaksi yhteisöä. Yhteisöön kuulumisen pidemmän aikaa vaatii yksilöltä itsenäistä panostusta. Näin ollen yhteisö, joka kuvastaa samanmielisten joukkoa, on kuitenkin riippuvainen jäsentensä yksilöllisistä, vapaista

ja itsenäisistä valinnoista sekä panostuksesta. Yhteisö koostuu ja muodostuu vasta näiden valintojen jälkeen, jolloin sen sisälle tulee ristiriita yhteisön luonteesta korostaa ”meitä” ja hävittää yksilöä. Täten yhteisöllisyyttä ei pystytä puolustamaan ilman yksilöllisyyden myöntämistä. (Bauman 2002, 202–203.)

Viimeisten vuosikymmenten aikana tapahtunut yhteisön muutos on nähtävissä esimerkiksi oman identiteettimme määrittelyssä. Aiemmin identiteetin määrittelyn taustalla näkyi myös yhteisö, kun taas nykyisin määrittelemme itseämme kertomalla elämänvaiheistamme, tunteistamme ja mielipiteistämme. Vielä taannoin vieraalta ihmiseltä saatettiin kysyä: kenen poika olet? Missä tehtaassa olet töissä? Mistä kylästä olet kotoisin? Nykyään ihmiset haluavat, että heidät määritellään ensisijaisesti oman itsensä, ei kollektiivin kautta. Esimerkiksi nykyään pelkästään sukulaisuussuhteiden perusteella tapahtuva määrittely saatetaan kokea kiusallisena. (Saastamoinen 2011, 62.)

Vanhan perinteisen yhteisöllisyyden koetaan menettäneen merkitystään erityisesti siksi, että perhe- ja sukusiteet ovat höllentyneet. Tämä johtuu varsinkin joustavasta muuttoliikkeestä, jolloin perheet ja sukulaiset asuvat kauempana toisistaan. Asumisjärjestelyt ovat muuttuneet myös siltä osin, että yhä useammin asutaan tuntemattomien naapureina, joka saattaa lisätä turvattomuuden tunnetta asuinyhteisössä. (Moilanen & Eilola 2013, 37.)

Turvallisuuden puute nykyajassa on lisännyt yhteisöllisyyden tarpeen korostamista. Vanhat turvallisuuden lähteet ovat vähentyneet, kun yksilön valintamahdollisuudet ja velvollisuudet ovat kasvaneet. Nykyajan siteet ovat löyhempiä ja lyhytaikaisempia, johtuen yksilön omista tavoitteista ja valinnoista. Kasvava epävarmuuden tunne esimerkiksi työstä, eläkkeistä ja kaupunkielämän riskeistä pönkittää kaipuuta yhteisön mainostamiin vanhoihin turvasatamiin, joissa yhteisö antaa suojaa elämän hektisyydeltä. Ihmiset etsivät jotain, mihin kuulua. (Bauman 2002, 203–206.)

Sosiologian ohella myös kansatieteessä ja etnologiassa yhteisöjä on tutkittu pitkään. Viimeisen sadan vuoden aikana tutkimuksen painopisteet ovat siirtyneet maaseudun kylätutkimuksista erilaisten pieniyhteisöjen pariin. Maaseudun tutkimuksesta on siirrytty väestön liikkeiden mukana tutkimaan myös kaupunkeja. (U.E. Lehtonen 2005, 14–16, 19.)

Yhteisöä on käsitelty Suomessa esimerkiksi Juhani U.E. Lehtosen ja Matti Räsänen tutkimuksessa Kuopion Haapaniemi (1973). Pieniyhteisötutkimuksessa Veikko Anttila tutki Tourulan lähiötä sosiaaliantropologisella tutkimusotteella teoksessa Tourula (1982). Helena

Ruotsalan väitöstutkimus Muuttuvat palkiset (2002) taas käsitteli poronhoitoyhteisön kokemia muutoksia 1930–1995 kotiseudullaan. Sallan suurin kylä - Göteborg (2003) teoksessa, Hanna Snellman tarkastelee Lapin läänistä Göteborgiin 1950–1970-luvuilla muuttaneita ja heidän sopeutumistaan uuteen kotipaikkaansa. Tiina-Riitta Lappi tutkii väitöskirjassaan Neuvottelu tilan tulkinnoista (2007) kaupunkitilaa sekä sosiaalisen ja materiaalisen ympäristön vuorovaikutusta. Knuutila Seppo ym. ovat tutkineet teoksessaan Kylän paikka: uusia tulkintoja Sivakasta ja Rasimäestä (2008) yhteisön ja kylän muutosta.

Antropologisesta yhteisötutkimuksesta voisi mainita Vered Amitin toimittaman teoksen *Realizing Community* (2001). Amit esittelee yhteisö-käsitteen eri tulkintoja esimerkiksi Anthony Cohenin (1982; 1985) ja Benedict Anderssonin (1983/1991) ajatuksiin nojaten. Cohen käsitteli yhteisöä maaseudulla tekemiensä kenttätöiden kautta. Yhteisön jäsenet tunsivat toisensa hyvin ja vuorovaikutus tapahtui kasvokkain. Keskeiseksi nousi yhteisön monimutkaiset verkostot ja erityisesti yhteenkuuluvuuden tunne. (Amit 2001, 4, 6.) Anderssonin nationalismin tutkimuksessa yhteisö on kuviteltu. Nationalismi nojaa kuviteltuun yhteisöön, jossa ihmiset eivät ole välttämättä koskaan nähneet tai tunteneet toisiaan. Emotionaalinen tunne kuvitellussa yhteisössä on kuitenkin niin vahva, että ihmiset jopa taistelevat tai kuolevat vieraiden vuoksi. Tämän he tekevät identifioinnista kuviteltuun yhteisöön, eivätkä solidaarisuuteen. (Amit 2001, 6.)

Amit toteaa yhteenvetona, että yhteisöön liittyy yhteenkuuluvuuden tunnetta, joka koetaan samaan aikaan sekä henkilökohtaisesti että kollektiivisesti. Yhteisöllisyyden tunnetta voidaan siten tarkastella kahdesta eri lähtökohdasta. Ensiksi yhteisön jäsenten pitkään ja läheiseen kanssa käymiseen kasvokkain kuten Tönniesillä ja Cohenilla tai toiseksi Benedictin kuvitellun yhteisön avulla. Kaikissa teoksen etnografisissa tapauksissa kuvitellun yhteisön emotionaalinen vaikutus ei yksinään riittänyt, vaan tarvittiin vuorovaikutusta myös todellisten ja rajallisten sosiaalisten suhteiden välillä, joissa kiintymystä ilmenee. Ihmiset välittävätkin, koska he yhdistävät idean yhteisöstä tuntemiensa ihmisten kanssa. Näiden ihmisten kanssa heillä on yhteistä historiaa, jaettuja kokemuksia, paikkoja ja tarinoita. Yhteisö ei voi olla kuitenkaan kaiken kattava. Se on samalla hauras, muuttuva, epävarma ja kilpaileva kaikkia muita mahdollisia kiintymyksellisiä suhteita kohtaan. Yhteisö näyttäytyykin vain yhtenä vaihtoehtoisena mahdollisuutena. (Amit 2001, 16–18)

Omassa tutkimuksessani yhteisö paikantuu kylään ja Kylätupaan. Yksi Lehtosen kolmesta yhteisön tutkimisen ulottuvuudesta oli tarkastella sitä alueellisesti rajattuna yksikkönä.

Perinnetieteissä paikallisyhteisö on usein paikantunut juuri kylään. Kyläyhteisö paikkana rakentuu asukkaiden eletyistä ja koetuista tulkinnoista, mutta samalla se myös sisältää abstrakteja ulottuvuuksia (Knuutila 2008b, 439, 441).

Puhekielessä kyläksi voidaan nimittää mitä tahansa pysyvää asutusrykelmää. Asuinkunta taas on fyysisesti rajattu alue, jolla on oma hallintorakenne ja joka tuottaa kuntalaisille palveluja. Paikoilla, kuten kylillä tai asuinkunnilla, on aina omat historiansa. Koska asukkaat ovat eläneet osana paikan historiaa, he ovat voineet myös vaikuttaa siihen. Tämän vuoksi oman menneisyytensä voi kytkeä osaksi myös paikan historiaa. Kotikunta ja kotikylä voikin herättää yhteisöön kuulumisen tunteita ja rakentua osaksi ihmisen identiteettiä. Yhteenkuuluvuuden tunnetta lisäävät yhteiset asiat ja elementit joita halutaan tuoda esille ja säilyttää jälkipolville. (Mäkinen 2013, 286–287.) Yhteisöön ja paikkaan kuulumisen taustalla voidaan nähdä olevan erityisesti jaettu tuntemus muiden asukkaiden kanssa paikkaan kuulumisesta.

Yhteisöllisyyden muotoutumisen taustalla ajatellaan hyvin usein olevan juuri paikallisuuden tuomaa yhteistä maailmankuvaa. Mutta miten itse paikallisuuden voisi määritellä? Bo Lönnqvist asettaa viisi eri ulottuvuutta ja kriteeriä paikallisuudelle. Ensimmäinen on paikan ja ihmisten tuntemus, joka perustuu perinnetietoon muistin, juurujen ja muiden suhteiden kautta. Toinen on toistuva kosketus fyysiseen ympäristöön. Kolmantena on paikan historiallisen syvyyden ymmärtäminen ja tulkinta. Neljäs ulottuvuus perustuu saavutettuihin voittoihin tai menetyksiin. Näitä ovat esimerkiksi kyläkoulujen säilymisestä voitettut taistelut tai kaipuu palauttamattomaan menneisyyteen. Viimeinen kriteeri on rajojen vetäminen ja merkintä. Tämä tapahtuu rutiinien ja rituaalien avulla eri tilanteissa jolloin jatkuvasti neuvotellaan aidosta ja epäaidosta, tutusta sekä tuntemattomasta. (Lönnqvist 2002, 122–123.)

Kotikuntaan ja kotikylään liittyvää yhteisöllisyyden ilmenemistä voidaan kuvata myös kotiseudun käsitteellä. Kotiseutu voidaan nähdä olevan luonnon ja kulttuurin yhdistymistä sekä elinpiiriksi, joka samalla muuttuu ja kehittyy. Tärkeitä kohteita paikallisesti ovat usein koti, työ, koulu ja niiden väliset kulkumatkat. Näihin paikkoihin kuuluvat jokaisen yksilölliset muistot ja kokemukset. (Riukulehto 2013, 310, 318, 322.)

Samassa paikassa koko elämänsä asuneet kokevat usein, että on olemassa vain yksi kotiseutu. Kotiseutu ei kuitenkaan välttämättä rajoitu vain asuinympäristön piiriin ja koko elämänsä yhdessä paikassa eläneet ovat harvinaisuus. Ihmiset antavatkin useille paikoille kotiseudun merkityksiä, jolloin muodostuu kotiseutukeitaita. Nämä keitaita voivat sijaita omassa asuinpiirissä kotona, mökillä eri pitäjässä tai opiskelupaikkana toisella puolella Suomea.

Kotiseudun liikkuvuudesta huolimatta samoja kotiseutuja omaavilla on usein yhteisiä avainkokemuksia paikasta. Kerrotaan esimerkiksi samoja tarinoita tai paikka voi rajautua samoilla fyysisillä rajoilla. (Riukulehto 2013, 327–331.)

Omassa tutkimuksessani tarkastelen Kylätuvan tilaa ja siellä tapahtuvia sosiaalisia kanssakäymisiä ikäihmisten paikallisyhteisönä. Aiemmin mainitsemani Empiirisen yhteisötutkimuksen kolme eri ulottuvuutta alueellisesti rajattuna yksikkönä, sosiaalisen vuorovaikutuksen yksikkönä sekä yhteenkuuluvuuden ja symbolisen yhtenäisyyden yksikkönä, täyttyvät tutkimuksessani kaikilta osiltaan. Yhteisön epämääräisestä käsitteestä huolimatta näen, että Kylätuvalla esiintyy oma yhteisönsä, jota tarkastelen ihmisten toiminnan ja tilan kautta.

5. Kylätupa ja sen emännät

5.1 Kylätupa

Kyyjärven Kylätupa on perustettu vuonna 2007 ja sen toiminta on tällä hetkellä vakiintunut hyvinkin tiiviiksi osaksi kunnan elämää. Idea Kylätuvasta lähti alunperin liikkeelle eräältä kunnan asukkaalta, joka pohti saataisiinko kylälle kaikille tarkoitettu tapaamispaikka.

Kylätupa avattiin kesäkahvilaksi noin kymmenen vapaaehtoisen voimin. Alun jälkeen tuvan pitäjiksi vakiintui viiden vapaaehtoisen naisen ryhmä, joista kukin pitää vuorollaan Kylätupaa auki. Nämä emännät ovat olleet mukana tuvan toiminnassa siitä saakka. Vapaaehtoiset emännät ovat kaikki eläkeläisiä, tällä hetkellä nuorin heistä on noin 70-vuotias ja iäkkäin yli kahdeksankymmentä.

Kunta tarjosi Kylätuvalle tilat keskustasta apteekin vierestä. Tupa sisustettiin lahjoituksilla sekä vapaaehtoisten tuomisilla. Ensimmäisen kesän jälkeen Kylätupaa alettiin pitää auki ympäri vuoden. Jokaiselle viidelle vapaaehtoisesta emännästä on muodostunut oma päivä, jolloin he vastaavat tuvan toiminnasta. Päivä on sama riippumatta vuodenajasta. Isommat tapahtumat, tilaisuudet ja kahvitukset hoidetaan yhdessä. Kylätupa on arkisin avoinna kello 10–15. Aukioloaika ei ole kuitenkaan turhan tarkka. Tämän huomasin itse usein kenttätöistäni. Paikalla oli aina jo pari asiakasta, vaikka saavuin heti tasan kello kymmeneksi tuvalle. Muistan pohtineeni, enkö koskaan ole ajoissa paikalla. Näen tämän pienen joustavuuden olevan osa Kylätuvan luonnetta. Kyseessä ei ole virallinen virasto, jonka täytyy noudattaa aukioloaikoja

tarkalleen, vaan ruohojuuritasolta lähtenyt ja toimiva kahvila, joka on samalla tekijöidensä ja asiakkaidensa näköinen. Näin tuvan aukioloaikojen joustavuutta kuvaa yksi emännistä:

I: Jukka tuo minut jo siihen. Niin minä kesällä pesen ikkunalaudat siinä ja pyyhin pöyät ja tämmöistä touhua.

H: Nii.

I: Sitten tuli semmonen vanhempi pariskunta, niillä oli kaks nuorempaa tyttöä siinä mukana. Mummu ja pappa ja lastenlapsia

H: Joo

I: Niin ne sitten tuli siihen ja sano että hyö tulivat aamukahville. Minä sanoin että ei siinä mittään mennään. Laitetaan kahvi tippumaan, ei siinä. Että ei ”Ei tämä, kymmeneltä vasta aukee, kello on vasta puol kymmenen” Ettei oo viel. Siihen ei lähetä.

H: Joo.

I: Pannaan kahvi tippumaan, sitten mää sanoin että ootteko te entisiä kyyjärveläisiä kun mää aattelin kun ne jalan tuli.

Haastattelu Helena

Kylätuvalla harjoitettava perusliiketoiminta on hyvin yksinkertaista. Se myy kahvia ja teetä sekä päivän mukaan vaihtelevia leivonnaisia. Välillä tarjolla on myös keksejä. Kahvilaksi tuotevalikoima näyttäytyy hyvin suppeana. Jo tästä Kylätuvan harjoittamasta päivittäisestä perusliiketoiminnasta huomaa, että paikan idea ja tarkoitus ei ole pelkästään toimia kylän kahvilana, mitä se yksinkertaisuudessaan kuitenkin samalla on. Pelkkä kahvilatoiminta tässä mittakaavassa olisi aivan liian pientä, kun ajatellaan viiden ihmisen sitoutuneen siihen vakituisesti. Huomioitavaa on myös, että tilat ovat kunnalta ilmaiseksi käytössä. Viisi vapaaehtoista tuvan hoitajaa ovat nimenomaan vapaaehtoisia, eivätkä saa työstään palkkaa. Tämän lisäksi he valmistavat Kylätuvassa myytävät kahvilatuotteet. Päivän työvuorossa oleva emäntä päättää itse, mitä kahvin kanssa asiakkaille tarjoaa. Hyvin usein se on jokin itse tehty leivonnainen, jonka leipomisessa emäntä on hyvä. Näin ollen Kylätuvan eri aukiopäiville on osittain vakiintuneet tietyt tuotteet. Esimerkiksi perjantaina on usein tarjolla laktoositonta kakkua ja voipullaa, koska ne ovat sen päivän emännän bravuureita. Tästä on seurannut, että moni asiakkaista tietääkin heti pelkästään kahvin kanssa myytävän ”nisun” perusteella, kuka on päivän emäntänä tuvalla. Näen, että Kylätuvalla myytävistä kahvipullista jo itsessään on syntynyt eräänlaisia ruuallisia esineitä.

Maarit Knuutila on tutkinut väitöskirjassaan ”Kansanomaisen keittämisen taito” arjen ruokakulttuuria ja sen eri ilmiöitä menneisyydestä nykypäivään. Knuutilan mukaan keittäminen on naisten arjen taidoista yksi keskeisimmistä. Keittämisellä luodaan ruuallisia esineitä. Ruualla on oma roolinsa kaikissa tärkeissä juhlissa kuten jouluna, vappuna ja häissä. Sillä voidaan ilmaista myös lukemattomia eri asioita uskonnosta kansallisuuteen. Ruuan syötyä esine on poissa, mutta jäljellä ovat mielikuvat ja keino sekä taito tuottaa ruokaa yhä uudelleen.

Ruoka on siis olemassa ilmiönä sekä materiaalisena että immateriaalisena. (Knuuttila 2007, 27.)

David E. Sutton tutki ruokakulttuuria muistamisen näkökulmasta Kalymnien saarella Kreikassa. Hän vertasi ruuanlaittoa ja sepän⁵ työskentelyä toisiinsa. Suttonin mukaan molemmat nojaavat traditionaalin ohella vahvasti materiaaliseen, mutta antavat tilaa myös innovoinnille ja persoonallisille allekirjoituksille. Kalymnien saarella ruuan laittaminen lähti erityisesti liikkeelle perinteistä. Ruokien valmistuksessa käytettiin tiettyjä raaka-aineita ja tapa tehdä ruokaa juuri ”oikein” näyttäytyi vahvana. Esimerkkinä ruuan oikein valmistamisesta Sutton käytti hänelle kerrottua toteamusta: ”Porkkanat eivät kuulu linssikeittoon.” Tämän johdosta kalymnialaisessa keittiössä näytti olevan aluksi hyvin vähän tilaa sepän työskentelyn kaltaiselle luovuuden osoituksille. Lopulta kuitenkin ihmisten eri työskentelytavat ja omien kykyjen vaikutus ruuanlaittoon tuli selkeästi esille. Tämä tuli Suttonin mukaan ilmi muuan muuassa siitä, kuinka perheen isäntä työmatkallaan toisella saarella sanoi kärsivänsä huonosta ruuasta, vaikka tarjottavien ruokien perusraaka-aineet ja valmistustapa olivat hyvin samankaltaiset kuin hänen vaimollaan. Ruoka ei maistunut kuitenkaan samalta ja tämän vuoksi isäntä koki suorastaan kärsivänsä matkansa aikana. (Sutton 2001, 128–130.)

Ihmiset siis pystyvät jättämään ruokaansa oman puumerkinsä ja ruuat voivat persoonallistua vahvasti tekijäänsä. Tämän meistä suurin osa on varmasti kokenut omakohtaisesti äidin ruokapatojen äärellä. Omasta kastikkeesta ei tule läheskään äidin tekemän veroista, vaikka aineet ja metodi ovat samat. Näenkin, että Kylätupaa ylläpitävät emännät tuottavat Knuuttilan kertomia ruokaesineitä. He leipovat myytävät tuotteet tarjolle tuvalle ja tämän kytken Knuuttilan ja Suttonin mukaisesti materiaalisen kulttuurin luomiseen. Knuuttilan mukaisena immateriaalisena ilmiönä Kylätuvan ruokaesineet toimivat kävijöiden mielikuvissa, kun he kytkevät leivonnaisen vahvasti henkilöön ja mahdollisesti tämän operoimaan viikonpäivään. Kylätuvan emännät myös luovat ruokaa aina uudelleen myyntiin toistaen ja vahvistaen tätä traditiota. Tämän toistamisen seurauksena Kylätuvan eri päivien myyntituotteet ovat persoonallistuneet. Tietty päivä merkitsee tiettyä leivosta. Suttonia yhdistäen näistä ruokaesineistä on tullut persoonallisia puumerkkejä jotka kytkeytyvät kulloiseenkin päivään ja sen emäntään.

H: Onks tota. Ku ne vaihtelee ne tarjottavat joka päivä?

I: Joo

⁵ Antropologit Charles ja Janet Keller ovat tutkineet etnografisin keinoin sepän työskentelytapoja kirjassaan *Cognition and Tool Use: The Blacksmith at Work*.

H: Jokanen tekkee niiku omaansa?

I: Joo omat jutut.

H: Ni mikä sulla on se sun?

I: No mulla on ollu se dent, ihan voipulla.

H: Joo

I: Ja sitten oon tehny semmonen laktoositon kakku. Se pitää olla yks sellanen ku kuitenkin niitä on.

I: Ja sitten tämä. Niillä toisilla naisilla. Kaikilla on vähän niiku oma juttu. Ettei oo joka päivä munkkia tai.

H: Niinii.

I: Sitten se on vähän niiku tylsää.

H: Sehän on niiku kiva.

I: Tai joka päivä voipulla tai näin päin pois. Nii että jokahisella on. Siellä on nii et maanantaina on munkki, pulla ja piirakka.

H: Mm.

I: Tiistaina on munkki ja kierrepulla

H: Joo.

I: Keskiyökkona on pitkopulla ja kääretorttu.

H: Joo

I: Ja perjantaina on aikalaila mitä mulla on. Siis torstaina... ..on mustikka. Mustikkapiirakka. Se on sellanen että. Se pitää kuitenkin olla niin kauan kun on mustikkaa että.

H:Mm.

I: Se kuuluu niiku ihan ehdottomasti. Että jotkut tulee ihan sitä varten. Mutta eilen ei nyt käynytäkään ketkä tulee juomaan piirakkakahvit. Että se mennee vähän niiku näinkin.

Haastattelu Helena

Kylätuvan naiset, kuten heitä usein kylällä nimitetään, osallistuvat Kylätuvan nimissä kahvitukusten järjestämiseen kylän eri tapahtumissa. Näin ollen tupa onkin monesti läsnä taustalla kunnassa järjestettävissä yhteisöllisissä kokoontumisissa, kuten esimerkiksi joulukauden avajaisissa, jossa naiset tarjoavat glögiä ja pipareita tai vappuna jolloin paistetaan lettuja. Tapahtumissa kahvitukset ja kestitys ovat usein ilmaisia. Kylätupa ja sen toiminta voidaankin nähdä rakentuvan useammalle eri tasolle. Fyysisenä paikkana se löytyy kylän keskustasta ja sillä on kiinteät aukioloajat. Toisaalta Kylätupa on näkyvillä myös sen aukioloaikojen ulkopuolella, osallistumalla kahvitusten järjestämiseen fyysisesti toisissa paikoissa kylän eri tapahtumissa. Hyvin suuri osa Kylätuvasta ja sen toiminnasta on kiinnittynyt ja henkilöitynyt tuvan naisiin, jotka ylläpitävät paikan sosiaalista tasoa.

Yksi Kylätuvan eri toiminnan muodoista on hyväntekeväisyys. Tämä mahdollistuu sillä, että työntekijät ovat palkattomia vapaaehtoisia, mutta keräävät rahaa kahvilatoiminnalla. Kylätupa jakaa joka vuosi suurimman osan tuloistaan eri yhteisöille ja järjestöille. Kummilapsen tukemista lukuun ottamatta kaikki lahjoitukset annetaan Kyyjärvellä toimiville yhteisöille ja organisaatioille. Usein tuetaan etenkin lapsia ja nuoria sekä ikäihmisiä monitoimitalolla. Jaettavat summat eivät ole suuria, mutta suhteellisen isoja siihen nähden, että tuvan kallein

kahvilatuote maksaa euron. Kahvihinnasto onkin hyvin yksinkertainen: kahvi tai tee leivonnaisen kera maksaa euron ja pelkkä kahvi/tee 50 senttiä. Hinnat ovat pysyneet suunnilleen samana koko tuvan historian ajan. Kylätupa ei kerää rahaa kahvituksia lukuun ottamatta muilla keinoin. Näin ollen paikan tarkoitus ei ole myynti vaan ensisijaisesti sosiaalisen tilan tarjoaminen kyläläisille.

5.2 Kahvila ja/vai sosiaalinen tila?

Kylätuvan päätehtävä on ollut alusta asti toimia kohtauspaikkana kaikille kyläläisille. Tätä on lähdetty toteuttamaan kahvilatoiminnan kautta. Kahvilatoiminta on ikään kuin raamit, jonka avulla on luotu tila ja paikka, joka tukee, ylläpitää sekä luo yhteisöllisyyttä.

Tässä luvussa tarkastelen Kylätupaa sekä kahvilana että sosiaalisena tilana. Vertailemalla Kylätupaa muihin tavallisiin kahviloihin voidaan hahmottaa paremmin sen erityispiirteet. Yhteisöllisyyttä luovana sosiaalisena tilana määrittelen sosiaalisen tilan tässä tutkimuksessa aktiivisuuden kautta. Sosiaalinen tila ei ole vain paikka, joka mahdollistaa sosiaalisen kanssakäymisen muiden kanssa, vaan se tilana itsessään aktiivisesti myös ruokkii tätä toimintaa.

Monet paikalliset mieltävät paikan enemmän kahvilaksi kuin sosiaaliseksi tilaksi ja osa vakiokävijöistä on samaa mieltä. Arkipuheessa harvemmin puhutaankaan sosiaalisista tiloista. Kahviloihin voi syntyä yhteisöjä ja ne voivat toimia sosiaalisina tiloina, mutta niiden pääfokus on silti taloudellinen liiketoiminta. Ilman tuottavaa liiketoimintaa kahvila kuolee pois. Näin ollen sosiaalisia tiloja voi syntyä kahviloihin, mutta lähtökohtana ei ole tuottaa niitä aktiivisesti ilman taloudellista hyötyä. Kylätupa toimii vapaaehtoisten voimin, lahjoitetussa liikekiinteistössä, joten se ei ole riippuvainen liiketoimintansa menestyvyydestä. Se voisi käytännössä toimia sosiaalisena tilana ilman liiketoimintaansa, toisin kuin normaalit kahvilat. Kylätuvan pääfokus on siis tuottaa sosiaalinen tila ja tämän se toteuttaa kahvilatoimintansa kautta.

Seuraavaksi tarkastelen kolmea erilaista elementtiä Kylätuvan ja tyyppillisen kahvilan välillä: tilaa, kahvilaetikettiä ja kahvilatoimintaa. Pohtimalla eroavaisuuksia näiden kolmen elementin kautta saadaan hahmoteltua paremmin kuva Kylätuvasta sosiaalisena tilana.

Aloitetaan kahvilatoiminnasta. Kylätuvassa tiskin virkaa toimittaa tavallinen pöytä, joka on tuotu ilmeisesti jonkun kotoa. Pöydässä on vetolaatikko, jossa emäntä pitää vaihtokassaa.

Kylätuvassa ei ole siis käytössä kassakonetta, mikä olisi käytännössä täysin mahdoton tilanne normaalille kahvilalle. Maksuliikenne toteutetaan käteisellä. Pöydällä ovat esillä tarjottavat tuotteet sekä kupit ja lautaset. Maitoa pidetään jääkaapissa, joka sijaitsee tuvan seinustalla. Kahvilatoiminta tuvalla perustuu täysin kolmen itsetehdyn tuotteen ja kahvin/teen ympärille. Tämän niukkuuden verrattuna normaaliin kahvilatarjontaan kävijä huomaa ensimmäisenä. Kahvihetken ollessa ohi, palauttaa asiakas astiansa myyntitiskin viereiselle pöydälle tai vaihtoehtoisesti emäntä ehtiessään siivoaa astiat itse. Jossain vaiheessa emäntä saattaa myös kadota takahuoneeseen tiskaamaan kertyneitä astioita. Tällöin olen nähnyt jonkun vieraan ottavan hänen paikkansa myyjänä tai asiakkaat ovat palvelleet itseään. Tällainen toiminta ei ole yleistä normaalissa kahvilassa, mutta Kylätuvassa arkista.

Suurin eroavaisuus kahvilatoiminnassa keskittyy jollain tavalla juuri tämän ammattimaisuuden ympärille. En tarkoita, etteivätkö Kylätuvan emännät olisi yhtä ammattimaisia kuin kahvilan myyjät, vaan sitä, kuinka kävijä voi aistia myyjä-asiakassuhteen häilyvyyden. Normaalissa kahvilatoiminnassa nämä rajat ovat selkeitä. Myyjät tarjoavat ja tuottavat halutun palvelun ja asiakas ostaa sen. Kylätuvassa tämä suhde on erilainen. Se näkyy esimerkiksi siinä, kuinka emäntä saattaa istahtaa asiakkaan viereen kyselemään vointia ja kuulumisia ja tämän jälkeen kertoa omansa. Suhde asiakkaisiin ei ole yhtä formaali kuin normaaleissa kahviloissa. Emännällä on roolinsa toimia kahvilan myyjänä, mutta rooli ei esiinny niin sitovana ja siitä poiketaan helposti. Tämä myyjä-asiakassuhteen epäformaalius on yksi tärkeimmistä yhteisöllisyyden luomisen menetelmistä Kylätuvalla. Samalla se ylläpitää sosiaalista tilaa.

Tilana Kylätupa eroaa kahvilasta siinä, että kaupallisen tilan sijasta se muistuttaa enemmän oleskelutilaa tai jopa olohuonetta. Kaupallisissa tiloissa näkyy se, että ne on optimoitu tietyllä tasolla juuri myyntiä varten. Tarkastellessa perinteisiä kahviloita, voi usein nähdä kuinka sisustus on toteutettu hyvin harmonisesti ja selkeästi, sopien samalla osaksi kahvilan imagoa ja kokonaiskuvaa. Asiakkaiden halutaan viihtyvän, mutta taka-ajatuksena on parempi myynti. Taloussanomien raportoi BBC:n toteuttamasta haastattelusta, jossa osa pienistä kahvilayrityksistä lakkasi tarjoamasta ilmaista wifi-yhteyttä, koska ihmiset istuivat yhden kahvin hinnalla koko päivän työskentelemässä läppäreillään vieden samalla asiakaspaikkoja (Taloussanomien, 2016). Kahviloissa asiakkaiden ei siis haluta viihtyvän niin hyvin, että se alkaisi haitata itse liiketoimintaa. Kylätuvalla on toisin. Liiketoiminta ei ole pääosassa, vaan sosiaalisen tilan tarjoaminen. Asiakkaita ei haluta ajaa pois vaan he voivat olla tuvalla niin pitkään kuin haluavat.

Kahviloiden tilat ovat monesti kokonaisuuksia. Kylätuvan tilat näyttäytyvät enemmän eri tekijöiden summalta. Sen sisustus myös elää koko ajan. Havaitsin kenttätöissäni sisustuksen mukailevan hyvin paljon vuodenaikoja. Aina tullessani eri aikoihin havainnoimaan, oli Kylätuvalla tapahtunut joitain muutoksia. Nämä saattoivat liittyä vuodenaikaan, kuten pajunkissoihin pöydällä tai siihen, että tuvalle oli ilmestynyt yllättäen kokonainen seinäkaapisto yhden emännän kotoa.

H: Kuka näitä tekee? Että mistä tämmönen idea tuli tai muuten?

I: No se siinä. Silloin kun me alotettiin ni me joku vietiin kippoa, kappoa, kuppia.

H: Mm.

I: Sinne. Ja pöytäliinaa ja mitä milloinkin ja sitten kun vähän tuli rahaa ni. Me ihan yhtäkkiä tuumaatiin että nyt otetaan sitä taulua.

Haastattelu Helena

I: Ehkä se on asiakkaille mukava ja meille itellekin. Pääsiäisenä me laitetaan pikkasen pääsiäispupua.. Ne on siellä jossai ne koristeet ja joulun aikaa meillä on kauniisti joulupukkia ja tonttuja ja.

Haastattelu Helena

Tilana Kylätupaa käytetäänkin hyväksi monella eri tapaa. Aiemmin takahuoneessa toimi vaihtotori, jonne sai vapaasti tuoda ja ottaa sieltä tavaraa. Vaihtotori on nyt jo poistunut kuvioista, koska kunta otti takahuoneen käyttöönsä toista yritystä varten.

I: Niin sinne on joku tuonu näit ryijyi seinään. (tuonut vaihtotorille vapaaseen vaihtoon) ”Ei tähän käy meidän seinään.” Että me käytetään omaa oikeutta, et meidän otetaan het tuosta.

Hs: (naurua) Nii.

I: Että tämmönen. Ja sitten ku tää vaatepuoli seinällä roikkuu niin ääntä vähän.

H: Aa. Nii ettei oo tyhjä tila että kaikuu?

I: Se kaikuu sitten. Ja onhan se koristeellisempi.

Haastattelu Helena

Esittelen Kylätupaa seuraavaksi omien kenttäpäivämerkintöjeni ja tilasta ottamieni kuvien kautta.

Yleisilme tuo mieleeni sanat: Viihtyisä, kotoisa, seinät täynnä yksityiskohtia, maaseutumainen Kylätupa koostuu suorakulmion muotoisesta huoneesta. Tilassa on viisi pöytää ja asiakaspaikkoja löytyy n.18. Yhdellä sivulla on koko seinän mitan kokoinen ikkuna, josta näkee kylänraitille. Ikkunassa on verhot (keväiset vaaleanvihreät) ja n. kymmenen viherkasvia. Päätyseinällä on yksi todella iso koristekangas (katosta lattiaan). Kangas on jouluinen vihreä (Emännän mukaan pitäisi vaihtaa jo pois.) Lisäksi yksi taulu ja koristeryijy (?), kohokuvioinen. Päätyseinän nurkassa on pöytä, jossa terveystuotteita, nimitän sitä terveystuotekaksi. Pöydällä verenpainemittari ja terveydestä kertovia lehtiä ja tiedotteita. Pöydän yläpuolella on pieni pöytä, jossa lukulasit, kynttelikkö ja muutama koriste-esine ja liina. Jokaisessa pöydässä on vaihtuvan teeman mukaan pöytäliina. Nyt se on kevään värinen ”ruoho”. Pöydissä myös keltaiset tekokukat ja yksi iso maljakko täynnä pajunkissoja.

Kenttäpäiväkirja 2.4.2014



Kuva 1.1 Kylätupa ulkoa. Kuvaaja Vilma Hakola



Kuva 1.2 Myyntitiski.
Kuvaaja Vilma Hakola



Kuva 1.3 Paikallisten käsitöitä myynnissä.
Kuvaaja Vilma Hakola



Kuva 1.4 Tuvan vanhaa yleisilmettä. Nyt takaseinän kattaa kaapisto.
Kuvaaja Vilma Hakola



Kuva 1.5 Tuvan yleisilmettä.
Kuvaaja Vilma Hakola

Yhteen aikaan Kylätuvalla löytyi tietokonekin, joka oli vapaasti käytettävissä, mutta siitä luovuttiin, kun kukaan ei oikeastaan käyttänyt sitä. Tästä huomaa kuinka Kylätuvan tila elää jatkuvasti. Yhteen nurkkaan on laitettu verenpainemittari ja terveyteen liittyviä esitteitä. Toisaalla taas löytyy hylly, johon voi tuoda maksutta myyntiin omia käsitoitään. Välillä tuvalla näkee, kuinka mahla ja omenat vaihtavat omistajaansa, joskus myynnissä on Keski-Suomen perinneruokaa muttia. Kylätupa toimii tässä ikään kuin pienessä välittäjän roolissa ilman että se perii maksua. Myyntitoiminta on hyvin marginaalista ja mukailee satokausia. Tilassa myös järjestetään paljon erilaista toimintaa. Esimerkiksi löytynyt valokuvanäyttely Kyyjärven vanhoista valokuvista, oli hyvin suosittu. Kunnan kautta on saapunut toisinaan terveydenhoitajia päivystämään tuvalle ja antamaan matalan kynnyksen palvelua. Kenttätöiden aikaan muistihoitaja piti tuvalla muisti-infon kaikille halukkaille. Kansalaisopistot pitävät Kylätuvalla iltaisin kursseja tai yhdistykset kokouksia.

I: Joo. Niin. Ni se oli sitten semmonen päivän tapahtuma. Ja sitten näitä tiloja käyttävät esimerkiksi eläkeläiset kokouksessa. Tai kun on sellanen tavallinen kokous. Ja punanen risti, mikä täällä toimii ni. Nekin käyttää sitten kokouspaikkana.

H: Joo

I: Että on semmonen mukava tila tulla. Että ei oo liian iso ja kaikki siinä kuulevat.

H: Nii ja näköyhteydessä.

I: Nii justii. Monesti ku näitä isoja. Mennään tuonne pankin taloihin. Ni se on niin iso että sen yhen pöydän ympärille pittää kuitenkin.

Haastattelu Helena

Seuraavaksi vertailen Kylätupaa ja kahviloita kahvilaetikin näkökulmasta. Kahvilaetiketillä tarkoitan tässä sitä, kuinka ihmiset yleensä toimivat ja käyttäytyvät normaalissa kahvilassa. Ensimmäinen ero näkyy usein jo heti sisälle tultaessa. Se liittyy tervehtimiseen. Kylätuvalla

sisälle tulijat tervehtivät usein kaikkia tilassa olevia. Tämä ei tapahtunut jokaisen tulijan kohdalla, mutta tarpeeksi usein, jotta panin asian merkille.

Väki alkaa vähetä. Yleensä kun uusi ihminen tulee sisälle, niin hän katselee ympärilleen, ketä paikalla on ja tervehtii yleisesti kaikkia tuvassa olijoita.

Kenttäpäiväkirja 6.2.15

Matkahuollon siirtyminen Palettiin hieman puhututtaa. Tästä päästään hautapaikkojen järjestykseen. Käytäväpaikat aiheuttavat jotain pientä kohua. Tulee lisää porukkaa. Tervehtii kaikkia. Lakkanainen tarjoaa kahdelle miestulijalle kahvit. Suurin osa tulijoista on tervehtinyt kaikkia sisällä olleita.

Kenttäpäiväkirja 11.5.15

Tällainen koko tilan tervehtiminen ei ole tyypillistä kahvilaetikettiä. Kahviloissa myyjät saattavat välillä tervehtiä asiakkaita, tosin tämäkin vaihtelee kahvilan koon ja luonteen mukaan. Esimerkiksi tuskin kukaan odottaa tervehdystä ABC:lle sisään astuttaessa, mutta pienemmässä omassa vakiokuppilassa se saattaa olla osa rutiinia. Tervehtiminen Kylätuvalla ei välttämättä henkilöidy päivän emännälle tai tutuille ihmisille, vaan se kattaa koko tilan ja sen ihmiset. Tämä on yksi merkki Kylätuvalla esiintyvistä yhteisöllisyydestä. Toinen selkeä ero kahvilaetiketissä Kylätuvalla on pöytäkeskustelujen kollektiivisuus.

H: Joo. Aika paljon puhutaan silleen et ku siellä on niitä pöytiä. Et aika paljon ihmiset ei juttele vaan sen oman pöytäseurueensa kanssa et ne juttelee ninkuin kaikille.

I: Yli yli. Ihan seuraavallekin pöydälle. Joo kyllä.

H: Minkähän takia näin on?

I: Sitä mää en osaa sanoa.

H: Onks se ollu aina?

I: On on. On ollu aina. On ollu ihan aina. Että on yli. Kuka on siellä toisessa pöydässä tuttu niin sille puhutaan.

Haastattelu Rauha

Normaaliin kahvilaan mennään usein yhdessä jonkun kanssa. Tällöin vuorovaikutus tapahtuu seuralaisen kanssa, eivätkä muut siihen sekaannu. Toisaalta kahvilaan voidaan lähteä myös yksin työskentelemään tai ”nappaamaan purtavaa”. Tällöinkään kukaan ei lähtökohtaisesti odota, että muut kahvilan asiakkaat keskustelisivat hänen kanssaan. Kylätuvassa ihmiset eivät keskustele vain oman pöytäseurueensa vaan kaikkien paikalla olevien kanssa. Ikäihmiset tulevat Kylätuvalle sosiaalisuuden vuoksi. Eivät kaikki, mutta valtaosa. He tulevat näkemään tuttuja ja kuulemaan kylällä tapahtuvista asioista. Tämän vuoksi asetelma onkin aivan erilainen kuin normaalissa kahvilassa. Ihmiset osallistuvat kollektiivisesti tilassa käytävään keskusteluun. Puhuminen tapahtuu yli pöytäkantien, riippuen osallistujan kiinnostuksesta asiaan. Ihmiset saattavat puhua keskenään pöydässä, useamman pöydän kesken, emännän

kanssa tai yhdessä koko tilassa. Emännän rooli on keskeinen keskustelujen luojana ja ylläpitäjänä.

H: Tota minkä takia sää sitten oot siellä niin kauan? Tai minkätakia sää sitten meet sinne?

I: No esimerkiksi kun minä asun yksin.

H: Mm.

I: Niin minä haluan mennä kuuntelemaan mitä ihmiset puhuu.

H: Joo.

I: Ja ihan seurustelevaan ja kuulumisia kyselymään kun sattuu tuttuja olemaan ja ainahan siellä on tuttuja.

Haastattelu Kaarina

Tulen Kylätupaan n.10.30 perjantaina ystävänpäivänä. Ulkopuolella on neljä rollaattoria ja yksi polkupyörä. Yksi rollaattoreista on luultavasti viereisen apteekin asiakkaan, loput varmaan kuuluvat kylätuvan vierailijoille. Kun marssin sisään tupa tuntuu tilaan nähden täydeltä. Ihmisiä on varmaan 8-9, suurin piirtein 50-50 sukupuolijakauma. Tuvassa keskustellaan äänekkäästi. Keskustelu on kollektiivista ja kattaa jokaisen pöytäkunnan.

Kenttäpäiväkirja 14.2.2014

Pohdin vielä lopuksi miksi kolme haastattelemaani informanttia kävivät ainoastaan Kylätuvalla, eivätkä muualla kahviloissa. Kyyjärven kylän muut kahvilat tai kahvilaksi mielletävät paikat sijaitsevat läheisessä kauppakeskus Paletissa ja sen vieressä Shellillä. Paletin sijainti on sinällään keskeinen, että siellä on muiden liikkeiden ohella kylän ainut ruokakauppa. Seuraavassa otteet kolmen Kylätuvalla useasti käyvien naisen haastatteluista.

H: Okei. tota. Käytkö sitten jossain muualla? Käytkö Paletissa tai jossain muualla istumassa?

I: Ei en minä istumassa Paletissa käy. Sukulaisen luona käyn x paikassa joka päivä.

H: Joo.

I: Sillä minä varmaan tässäkin käyn kun minä käyn siellä kattomassa ni sitten pyörähän tässä.

H: Joo.

Haastattelu Kukka-Maarit

H: Et sää et käy niiku Paletissa istumassa tai niiku muualla?

I: En. En Paletissa minä en viihy, muuta ku minä asioin siellä.

H: Okei.

I: Se on semmonen. Ei se oo kumminkaan. Siitä puuttuu se kodinomaisuus. Se on levoton. Ihmiset kulkee ja mennee ja aina vaan vaihtuu.

Haastattelu Rauha

H: Totaa. Mitenkäs sitte jos ei olis Kylätupaa niin kävisitkö sää sitten jossain muualla?

I: No en.

H: Et se on nimenomaan tuo paikka.

I: Siinä kun ohi kulkoo ni siinä on ihan mukava pyörähtää. Muuten, mää en koskaa millonkaan mennä. Ei Essolle aikanaan ei Shellille, ei niihin kahville milloinkaan.

Haastattelu Kaarina

Kysyessäni haastattelemiltani naisilta käyvätkö he missään muualla kahviloissa, olivat vastaukset yksimielisiä. Muissa kahviloissa ei yksinkertaisesti käyty samalla tavalla kuin Kylätuvalla. Käyntitavalla tarkoitan tässä ennen kaikkea määrää ja aikaa, joka kohteessa vietetään. Haastatteluja tehdessä tiesin, että informanttini ovat Kylätuvan ns. vakikävijöitä, sillä olin nähnyt heidät itse monesti tuvalla tehdessäni kenttähavainnointia. Tiesin myös, että he saattavat viettää pitempiäkin aikoja kerralla tuvalla. Tästä johtuen kysymyksenasetteluni oli hieman ohjaava, sillä kysyin käyvätkö he istumassa muissa kahviloissa. Kysymys ei ole neutraali, vaan kysyessäni ilmaisen samalla pidempää ajallista kestoa. Toisin sanoen kysyn käyvätkö informantit kahvittelemassa pitkään myös muissa paikoissa kuin tuvalla.

Ensimmäinen haastateltava Kukka-Maarit toteaa vastauksessaan selvästi, ettei käy istumassa Paletissa samalla tavalla kuin Kylätuvalla. Hän jatkaa pohdintaa syistä, joiden vuoksi luultavasti käy tuvalla päivittäin. Kukka-Maaritin vastaus ei kuitenkaan selitä, miksei hän käy muissa kahviloissa. Seuraava Kukka-Maaritin haastattelusitaatista ilmenee, että syy Kylätuvalla käyntiin ei ole pelkkä kahvi, vaan ennen kaikkea sieltä löytyvät sosiaaliset kontaktit. Yritin jatkokysymyksissäni myös hieman haastaa informanttiani, löytyisikö pientä luonnollista aihetta, jonka vuoksi Kylätuvalla käynti jäisi väliin.

H: Entä jos sataa vettä ihan kaatamalla tai tulee lunta?

I: Joka päivä lähen. Satoi tai paistoi. Asiat... (epäselvää) Täällä on niin kiva käydä.

H: Nii et minkä takia sää käyt täällä?

I: Täällä näkee ihmisiä

H: Joo

I: Saa vaihtaa mielipiteitä. Ja nämä naiset on niin (epäselvää)

H: Et sää et tuu kahvin ja pullan takia?

I: En. Kahvia ja pullaa saa kyllä kotonakin

Haastattelu Kukka-Maarit

Kukka-Maaritin haastattelusta käy selvästi ilmi, kuinka rutinoitunutta siellä käyminen hänelle on. Päivän arkeen ja rutiiniin kuuluu käydä sukulaisen luona ja Kylätuvalla. Rauhan haastattelusitaatissa selitetään vielä tarkemmin syitä siihen miksi hän ei käy istumassa muualla kuin tuvalla. Kylätupa on paikkana erilainen kuin Paletti ja sen liiketilat. Rauha sanoo käyvänsä asioimassa Paletissa, mutta paikkana se on liian levoton, että siellä voisi viihtyä istumassa

pidempiä aikoja. Haastateltavista Kaarina ei myöskään käynyt muualla kahviloissa kuin Kylätuvalla. Lisäksi kysyin häneltä jalostetun kysymyksen, jos Kylätupaa ei olisi, kävisikö hän toisaalla kahvittelemassa? Kaarinan vastauksessa selviää, ettei hän käy muualla, mutta ei ole myöskään käynyt missään kahviloissa istumassa ennen Kylätuvan tuloa. Vastaus on suorastaan korostetun kielteinen, aivan kuin Kaarina ei olisi voinut kuvitella mitenkään käyvänsä aiemmin kahvilassa istumassa.

Vertailtaessa Kylätupaa varsinaisiin kahviloihin korostuu Kylätuvan rooli erityisesti sosiaalisena tilana. Tilan rauhallisuus ja kodikkuus muodostavat hyvän ympäristön erilaisille kohtaamisille, tapahtumille, sille että varsinkin ikäihmisten on helppo tavata toisiaan ja vaihtaa kuulumisia.

5.3 Kylätuvan kaltaiset paikat muualla?

Kylätuvan kaltaisia paikkoja, jotka syntyvät omasta paikallisyhteisön tarpeesta luoda sosiaalinen tila ja kohtauspaikka, löytyy muualtakin Suomesta⁶. Tällaisilla paikoilla, kuten Kylätupa, ei ole mitään virallista yleisnimikettä tai määritettä. Ne syntyvät ja muotoutuvat paikallisyhteisön omien tarpeiden mukaisesti. Niitä voidaan verrata jossain määrin maaseudun kunnista löytyviin kylätaloihin.

Kaisu Kumpulainen on tutkinut väitöskirjassaan kylätoimintaa ja aktiivisen kylän tuottamista. Kumpulaisen mukaan kylätalot toimivat kokoontumis- ja harrastepaikkojen ohella myös kylien symbolina ylläpitäen kylän paikallisidentiteettiä. Kylätalojen rakentamiseen tai kunnostukseen on monesti käytetty paljon talkootunteja ja niistä tunnetaan ylpeyttä. (Kumpulainen 2012, 55.) Kylätaloina toimivat tilat ovat tyypillisesti vanhoja koulurakennuksia, joista löytyy isompi sali. Käyttötilan halutaan olevan tarpeeksi suuri, jotta mahdollisimman moni kyläläinen mahtuisi paikalle. Tämän johdosta kylätaloja käytetään paljon isompien tapahtumien ja juhlien järjestämiseen.

Kylätalojen määrästä Suomessa ei ole tilastotietoja, mutta Suomen kylätoiminta ry:n mukaan rekisteröityjä kyläyhdistyksiä oli Suomessa vuonna 2011 yhteensä 2 989 kappaletta (Suomen kylätoiminta ry). Monesti paikallisten kyläyhdistysten yksi tärkeimmistä tehtävistä on kylätalosta huolehtiminen, joten aktiivisten kyläyhdistysten määrä antaa suuntaa kylätalojen määrästä (Kumpulainen 2012, 98).

⁶ Esimerkiksi Turun kylätalo muistuttaa toiminnaltaan jossain määrin Kylätupaa.

Kyyjärven Kylätupa eroaa perinteisestä kylätalosta kuitenkin siinä, ettei se toimi suurena tilana, joka mahdollistaa isomman ihmisjoukon toiminnan kerralla, vaan sen tarkoitus on toimia arjen sosiaalisena kohtaamispaikkana ja oleskelutilana. Funktion ei ole tekeminen vaan yhdessä oleminen. Kylätupaa voisikin verrata vaikkapa nuorisotaloihin ja -kahviloihin. Idea vapaan sosiaalisen oleskelupaikan tarjoamisesta on sama. Tosin nuorisotalotoimintaan liittyy usein taustaolettamus valvonnasta. Tarjoamalla nuorille valvotut ilmaiset tilat ja oman paikan jossa oleskella, he siirtyvät pois muualta julkiselta kontrolloimattomalta alueelta. Nuoret, joille ei ole vielä ehtinyt kerääntyä velvollisuuksia ja eläkeläiset, jotka ovat suurimman osan näistä velvollisuuksista jättäneet taakseen, nauttivat suuremmasta määrästä vapaa-aikaa kuin keski-ikäiset. Tälle vapaa-ajalle etsitään täytettä. Kenttätöiden aikana Kylätuvalla kävijöistä neljäsosa oli muita kuin eläkeläisiä. Asiakaskunta oli siis painottunut vahvasti ikäihmisiin. Haastatteluissa valtaosa kertoi tulevansa Kylätuvalle nimenomaan sosiaalisen seuran vuoksi. Siksi vertaus ”ikäihmisten nuoppariin” kuulostaa houkuttelevalta.

Kahvilatoiminta on se Kylätuvan peruskivi, jonka ympärille kaikki sosiaalinen ja muu toiminta rakentuu. Vakituista kahvilatoimintaa ei yleensä harrasteta kylätaloissa, vaikka pientä kesäkahvilan pitoa ja kahvinkeittoa tapahtumien yhteydessä esiintyykin. Kylätupa on eräänlainen kahvilan, sosiaalisen tilan ja kylätalon fuusio. Kahvilatoiminta on raamit, jonka kautta ylläpidetään sosiaalista tilaa. Aktiivisena sosiaalisena tilana Kylätupa on omaksunut kylätalon kaltaisia yhteisöllisyyttä ja paikallisidentiteettiä rakentavia piirteitä omakseen. Kumpulaisen mukaan kylätalot ovat osana luomassa kylän havaittua tilaa ja sen toiminnallista ja symbolista sydäntä (Kumpulainen 2012, 101). Kylätuvalle on keskeisen sijaintinsa ja aktiivisen toimintansa johdosta syntynyt vahva asema kylän keskellä. Näin ollen kylätalon sisältämiä merkityksiä on nähtävissä tässä koko kylän kahvilassa.

Vaasan yliopiston Lèvon-instituutin tuottamassa tutkimuksessa *Maamerkki päätien risteyksessä* selvitettiin, millaisia vaikutuksia kauppakeskittymillä ja liikenneasemilla on paikallisympäristöön. Tutkimusaineistoa kerättiin neljästä eri kunnasta sekä kyselylomakkeilla että useamman eri sidosryhmän haastatteluilla. Kyselylomakkeita palautui yli 300 kappaletta. Tiedoista selvisi, että vain joka kymmenennellä vastaajalla liikenneasemalla asiointiin pääsyy oli sosiaalinen. Tieto ei sinänsä ole yllättävä, sillä liikenneasemien pääfokus ei ole sosiaalisen tilan tarjoaminen. Pidän lukua itse asiassa yllättävän korkeana. Kiinnostavaa on kuitenkin se, että samassa tutkimuksessa tehdyistä noin 20 asiakashaastatteluista jokainen haastateltava oli laittanut merkille ilmiön, jossa liikenneasemalla kokoontuu säännöllinen ”porukka” kunnan

asukkaita sosiaalisen kanssakäymisen merkeissä. Nämä porukat koostuivat pääasiassa vanhemmista miehistä. (Mäntylä ym. 2011, 17–19, 45.)

Kyyjärvellä on sama ilmiö nähtävissä. Porukalla vanhempia miehiä oli usein tapana istua nyt jo lopetetun Esson ”parissa”. Heitä kutsuttiin Esson parlamentiksi. Esson lopetettua parlamentti on siirtynyt Paletin kauppakeskukseen ja osa heistä käy Kylätuvallakin. Parlamentti-nimitystä olen kuullut käytettävän muuallakin maaseutukylissä tämänkaltaisesta ”ukkojen” kerääntymisestä puhumaan kaikesta maan ja taivaan välillä.

5.4 Emäntä ja hänen roolinsa

Emänniksi kutsun tässä pro gradu -tutkielmassa Kylätupaa ylläpitäviä viittä eri naishenkilöä. Emänniksi voidaan ymmärtää heidät kaikki viisi, mutta ennen kaikkea jokainen on oman päivänsä emäntä.

Olen käyttänyt emäntä-termiä omassa kenttäpäiväkirjassani alusta asti ja se vaikutti sopivalta juuri Kylätuvan tapauksessa. Siitä huolimatta, että Kylätupaa hoitavat naiset voidaan nähdä kahvilan myyjinä, koska heidän varsinainen tehtävänsä on ylläpitää kahvilatoimintaa, mielestäni emäntä-sana kuvaa heidän työnkuvaansa monipuolisemmin. Emäntä-termin katson liittyvän maaseutuun ja vierasetikettiin, jota se minusta hyvin kuvastaa. Havaintojeni pohjalta emännän tehtävä ei ole hoitaa pelkkää kahvilatoimintaa vaan toimia myös sananmukaisesti emäntänä Kylätuvassa, lähes samoin kuin toimittaisiin kotona.

Aiemmin maaseudulla hyvän emännän ominaisuuksina pidettiin kovaa työntekoa, luonnonvarojen hyödyntämistä, osaavuutta kädentaidoissa, yleistä auttamista sekä hyväntekeväisyyttä (Vakimo 2001, 262). Mielikuvat emännästä liittyvät usein myös läheisesti ruokaan ja keittäviin naisiin.

Keittävät naiset, kuten äidit ja isoäidit edustavat erityisesti perinnettä ja sen tuomaa turvaa, johon liittyy koti. Varsinkin keittävä isoäiti yhdistetään hyvin vahvasti perinteeseen ja perinteiseen keittämisen taitoon. Tästä muodostuu osa nostalgisen keittäjänäisen kuvaa. Vastakkainasetteluna toimivat menneisyys ja nykyisyys. Myös kaupallinen sektori on huomannut isoäidin keittotaitoon mielletyt kuvat ja käyttääkin tätä hyödykseen markkinoidessaan esimerkiksi mummon muusia tai mummon lihapullia. (Knuuttila 2007, 270–271.)

Kylätuvan naiset leipovat kahvilatuotteet itse. Tämän vuoksi Kylätuvan emäntiin voidaan hyvin liittää mielikuvia nostalgisoidusta keittäjänaisesta, jotka kotona leipovat perinteiseen malliin kahvin kanssa tarjottavia leipomuksia. Emäntää sanana voidaan lähestyä myös sen virallisen määritelmän kautta.

MOT-tietosanakirja määrittelee emännän mm. maalaistalon naispuoliseksi haltijaksi, perheenäidiksi, kutsujen, juhlien sekä kokouksen tms. toimeenpanijana toimivaksi naiseksi. Emännän kuvataan olevan myös ammatikseen asiakkaiden, matkustajien, vierailijoiden tms. viihtyvyydestä huolehtiva henkilö. Emäntä voi olla lisäksi jonkin laitoksen ruokataloutta ammatikseen hoitava nainen taikka jonkin asian naispuolinen omistaja. (MOT)

Kenttätöyöhöni perustuen havaitsin, että nämä asiat kuvasivat hyvin Kylätuvasta kunakin päivänä huolehtivaa vastuuhenkilöä. Emännän tehtävä oli huolehtia tarjottavista tuotteista. Päivän pulla vaihteli joka päivä riippuen siitä, mitä kukin emäntä oli vuorollaan leiponut taikka tuonut. Kahvin keittäminen ja sen riittävydestä huolehtiminen oli myös yksi emännältä odotetuista asioista. Kuitenkin emännän tärkein tehtävä oli ennen kaikkea huolehtia asiakkaista, jotka Kylätuvan tapauksessa voidaan nähdä paremminkin vieraan roolissa. Tämä perustuu siihen, että emäntä melkein kaikissa tapauksissa tunsi Kylätuvassa kävijät. Hän pystyi identifioimaan usein myös heidän sukujuurensa, asuintalonsa ja elämänsähistoriansa yleisesti. Vaikka emäntä ei aina tunnistanutkaan kaikkia kävijöitä henkilökohtaisesti, hän pystyi oletamaan, että kävijät olivat lähes aina yhteisön jäseniä, jotka joku muu jäsen tunnisti. Kylätuvan sijainti keskustassa ei tavallisesti ohjaa paikalle turisteja, vaan he ohjautuvat kauppakeskus Palettiin, joka sijaitsee valtavyölien risteyksessä, ohikulkureittien varrella. Toki paikalle välillä eksyi myös satunnaisia ohikulkijoita, mutta tämä oli harvinaisempaa.

Emännän käytöksessä näkyikin selvästi ”tervetuloa taloon” -asenne tulijoita kohtaan. Samalla, kun hän myi ihmiselle, hän ikään kuin häivytti oman myyjän positionsa kyselemällä kuulumisia ja kertomalla omistaan. Juuri emäntä toimii usein keskustelujen aloittajana ja ylläpitäjänä. Tämä tuntui sujuvan heiltä kaikilta hyvin luontevasti. Kullakin emännällä oli oma tyyhinsä hoitaa Kylätupaa. Joku saattoi puhua enemmän tulijoiden kanssa, joku taas keskittyi enemmän paikkojen ylläpitoon, mutta kaikilla heillä tuntui olevan oma varmuutensa toimia päivänsä emäntänä.

”Helena on selvästi talon emännän roolissa. Hän keskustelee ja tervehtii aina uusia tulijoita ja esittää kysymyksiä heidän voinnistaan ja mitä kuuluu. Hän kertoo myös omista kuulumisistaan ja pitää yllä keskustelemaa ilmapiiriä.”

Kenttäpäiväkirja 14.2.2014

Keskustelut lähtivät usein helposti liikkeelle kuulumisten vaihdolla ja saattoivat edetä tästä koko tilaa kattavaksi kollektiiviseksi jutteluksi kaikkien pöytien kesken, mikä on hyvin tyypillistä Kylätuvassa. Emännät pyrkivät kuitenkin tietoisesti säätelemään omaa vuorovaikutustaan tilanteiden mukaisesti, eivätkä menneet liittymään keskusteluihin, jotka kokivat tarkoitetun yksityiseksi tai jossa kokivat olevansa ylimääräisiä.

I: Ja joskus on joku tekee treffit. Että mennään Kylätuvalle. Mää en mielellää tuu siihen. Ja he puhuu. En mä meee sinne kysymään että nii kyllä minä tämän asian tiään, että mistä työ. Kato vanhat ihmiset tyylisiin vähän on, pikkusen olla uteliaskin, sehän kuuluu eikös.

H: Niin totta. Mistä sää tiät millon ihmiset vähän niiku puhuu kahen kesken tai sillee?

I: No se..

H: Ettei tunnu hyvältä mennä siihen?

I: No en tuppaa sinne menemäänkään. Nyt niiku eilen niitä naisia ni en minä sinne menny. Niillä oli omat jutut. Mää meen tiskaamaan astioita.

Haastattelu Helena

Emännät vaikuttivatkin olevan yleensä harjaantuneita tietämään, millon asiakkaat halusivat jutella rauhassa keskenään ja milloin taas oli sopivaa toimia keskustelujen herättelijänä. Aina tällainen strategia ei kuitenkaan toiminut onnistuneesti. Näissä tilanteissa jotkut kävijät kokivat, että keskusteluihin saattoi syntyä ristiriitoja emännän liiallisen osallistumisen vuoksi. Nämä ristiriidat linkittyivät pääosin emännän persoonaan. Haastattelemistani informanteista, jotka samalla olivat myös tuvan vakikävijöitä, kukaan ei välittänyt kuka emäntä kulloinkin oli myyntivuorossa, vaan tuvalla käytiin päivästä riippumatta. Toisaalta osa oli kuullut, että jotkut tuvan asiakkaista saattoivat ajoittaa käyntinsä sen mukaan, kuka emännistä oli paikalla. Tällöin tilanteeseen saattoivat liittyä sukulaissuhteet tai muut ystävyyssuhteet päivän emäntään, keskinäiset asioiden hoidot tai emännän persoona. Informantti kuitenkin epäili, että suurimmalle osalle Kylätuvan kävijöistä päivän emännällä tuskin oli väliä.

H: Elikkä ku sää käyt eri päivinä. Ja siellä on eri ihminen emännän roolissa. Niin onko sulla sillä jotai väliä?

I: Ei oo. Yhtään väliä.

H: Luuleks sää et joillekin ihmisille sillä on väliä kenen päivänä mennee?.

I: On. Joo. On.

H: Mitä luulet onko suurimmalle osalle väliä?

I: En usko ainakaan.

H: Et joillekin?

I: Joo joillekin. Minä oon kuullu vähän et en minä meee sinne tänäpäivänä kun se on siellä. Mutta minulle ei oo väliä.

Haastattelu Kaarina

Tilannetajun herkkyyks näkyi myös emäntien keskinäisessä vuorovaikutuksessa, jossa he eivät omien sanojensa mukaan halunneet tulla toistensa tielle, vaan haluavat antaa toisille työrauhan Kylätuvan hoitamiseen. Poikkeuksellisina päivinä olivat juhlat ja tapahtumat, jolloin tarvittiin

useampien tai kaikkien emäntien apua. Tällöin työt suoritettiin yhdessä käyttäen hyväksi kaikkien omia osaamisalueita ja mieltymyksiä kulloiseenkin työtehtävään.

Menen takahuoneeseen katsomaan kahden emännän siman valmistusta. Puhumme yleisesti siman valmistuksesta ja omista simamieltymyksistämme.

...Naiset tekevät 5 sankoa simaa. Lopuksi tämän päivän emäntä tulee laittamaan simoihin hiivan. Hän on kuulemma paras hiivan laittaja, joten hiivan lisääminen jätetään hänen vastuulleen.

Kenttäpäiväkirja 28.4.14

Emännän rooli on selvästi kahtiajakoinen. Lähtökohtaisesti he itse kokevat olevansa kahvilan myyjiä ja kävijät ovat asiakkaita. Alla olevassa otteessa emäntä kuvailee henkilökunnan ja asiakkaiden välisiä huumorin sävyttämiä suhteita.

I: Sitten jotkut ei halua että se otetaan ite. Mutta se on huumoria tämä. Ja niiku minäkin leikkisästi "Et äkkiä pöytään ettei asiakas karkaa" ettei se kato missä se myyjä. Ja ne saattaa huutaa että näin kun on toisella puolella siellä et "Missä oot et tänne!" Minä että: "Meillähän on tää kello et mikse puista?" Että ne ei ollenkaan. Että se on kyllä menny puolin ja toisin se leikinlasku että ei siellä: "Jaaha ja nyt se sanoo ja tuossa sit ja tästäkö nyt sit otettas"

Haastattelu Helena

Tärkeää on huomata, että puheessa käytetään ilmaisuja ”asiakas” ja ”myyjä”, vaikka samalla kerrotaan siitä kuinka huumoripitoisia ja rentoja keskinäiset suhteet ovat. Emäntien ohella myös Kylätuvalla kävijät itse tuottivat omassa puheessaan myyjä-asiakas-asetelmaa. Toisaalta näiden virallisempien asetelmien ja puheen alta voi löytää myös yhteisen yhteisön. Alla olevassa otteessa käytetään virallisempaa asiakas-termiä, mutta asiayhteyden johdosta se ei alleviivaa myyjä-asiakas-asetelmaa. Päinvastoin, puheessa korostuu yhteisö ja ”me”, joka käsittää emännät ja asiakkaat samaksi ryhmäksi.

I: Tämmöstä tulee ja semmosta et sillon kun siinä on ollu tapahtumia että ollu niitä kuolemantapauksia niiku se Kettusen Tanelin vaimo kuoli syöpään

H: Mm

I: Ne kävi aina pariskuntana siinä. Koko asiakkaitten ja kaikkien suru se oli se vaimon poismeno.

H: Joo

I: Että siinä. Kaikki on itku mukana. Että sillalailta se on semmosta yhteisöllistä se touhu siinä.

H: Joo

Haastattelu Rauha

”Koko asiakkaitten” ja ”kaikkien suru” viittaa mitä luultavimmin tässä tapauksessa kahteen eri ryhmään. Asiakkaita ovat kaikki Kylätuvalla kävijät (kattaa myös emännät tässä yhteydessä), jotka näkivät Kettusen pariskuntaa nimenomaan tuvalla. Jälkimmäinen ”kaikkien suru” taas voi viitata kaikkiin muihin kyyjärveläisiin, jotka tunsivat Kettuset. Tässä puheessa voidaan

samalla tulkita Kylätuvan näkyvän yhteisönä, joka suree aktiivisen jäsenen poismenoa, ”me” suremme ja ”muut” surevat -asettelun kautta. Kuolemantapauksen johdosta erottelu myyjiin ja asiakkaisiin jätetään puheessa kokonaan pois ja puhutaan vain Kylätuvalla aktiivisesti oleskelevien ryhmästä, joka vertautuu muihin.

Toinen ristiriita myyjä-asiakas-asetelmassa on rooleille ominainen käyttäytyminen, joka tiedostetaan, mutta jota ei noudateta tai haluta noudattaa kummankaan toimesta. Kylätuvalla kävijät ja siellä työskentelevät naiset itse asettavat emännän rooliksi juuri kahvilamyymän. Kuitenkin emännät itse toteuttavat kahvilatyöskentelynsä toisella tapaa kuin tavalliset myyjät. Tämä näkyy kaikissa niissä pienessä erillisissä asioissa, joita Kylätuvan toiminnan ympäriltä löytyy. Kylätuvan kävijät myös odottavat itse emänniltä selvästi erilaista toimintaa kuin kahvilamyymiltä. Otetaan esimerkiksi emäntien läheinen kommunikaatio kävijöiden kanssa.

H: Mitä luulet sun mielestä että pitääkö niitten ottaa kantaa keskusteluihin? Tai puhua? Entä jos ne vaan myis kahvia eikä puhuis muille mitään?

I: Niihän se tietysti pitäis olla mutta sitten se menee jäykäksi.

H: Joo

I: Minä uskon niin että sitten kylätuvalta loppuu asiakkaat jos se siihen mennee että ne on jäykkiä ylpeitä mahtavia että kyllä tuota niin. Kyllä se on myyjien ja henkilökunnan keskeinen kanssakäyminen se

H: Joo joo

I: Kommentoiminen siellä

H: Et se kuuluu osaksi kylätupaa et päivän emäntä myös ite keskustelee paljon ja

I: Kyllä, kyllä.

H: Ja on läsnä siinä tilanteessa

I: Kyllä on läsnä nimenomaan. Voi kysyä neuvoa ja ne on semmosia valmiita auttamaan

H: Mm

I: Monessa asiassa ne kyllä lähtee vaikka sitä ulkopuolelta hakemaan että, ne on semmosia.

Haastattelu Rauha

Yllä olevasta haastattelusitaatista näkee, kuinka tuvalla kävijä tiedostaa emäntien kaksijakoisen roolin. Emäntien kuuluisi myyjänä toimia tietyllä tavalla roolinsa mukaisesti. Silti näin ei haluta tapahtuvan, jottei ilmapiiri mene ”jäykäksi”. Emänniltä odotetaan siis aktiivista keskustelua ja läsnäoloa tuvalla kävijöiden kanssa. Informantti on kiinnittänyt mielenkiintoisella tavalla huomiota myös emännän asemaan ja statukseen. Jos emännät eivät keskustelisi samalla tavalla kävijöiden kanssa kuin nyt, he viestisivät informantille olevansa ylemmässä asemassa. Aktiivinen osallistuminen keskusteluihin ja läsnäolo viestittää siitä, että kaikki tilassa olijat ovat samanarvoisia, vaikka heillä onkin eri rooli. Tätä vahvistaa aiemmin esitetty ”koko asiakkaitten suru”, jossa emäntää ei eritelty erikseen vaan hänet luettiin automaattiseksi osaksi ”asiakkaiden” ryhmää.

Kylätuvan emäntien toimintakenttä ei rajoitu pelkästään tuvalle vaan he toimivat monissa eri tapahtumissa kahvinkeittäjinä. Tämä vuoksi he ovat näkyvästi esillä kylän toiminnassa. Kylätuvan toiminta voidaan liittää läheisesti hyväntekeväisyyteen sekä työksi omaa kylää kohtaan. Tämän vuoksi emäntiä ja heidän työtään tunnutaan arvostavan.

H: Mm. Miten sää luulet arvostetaanko näitä ketkä sitä kylätupaa pyörittää?

I: Kyllä. Kyllä niitä. Tietysti mielipitteet aina jakaantuu että voi olla monenlaista mutta kyllä etupäässä. Se arvostetaan

H: mm

I: Kun ne tekee sitä niin muutenkin kun tiskin takana. Ne käy eri paikoissa jaksamassa keittämässä sitä kahvia

H: joo

I: Sitten jakavat sitä rahaa. Nuor, paljon noita nuoria justiin joka hyvä. Hyvään asiaan nuorten eteen.

Haastattelu Rauha

Kylätuvan emäntien ollessa näin vahvassa roolissa Kylätuvan toiminnassa, herää kysymyksiä siitä mitä tapahtuu, kun he eivät ole enää läsnä. Tuleeko kenties uusia emäntiä vanhojen tilalle nyt, kun tuvan toiminta on hyvin vakiintunutta? Kuoleeko Kylätupa vai muuttaako se vain muotoaan? Tuvan toiminnalle on ollut ominaista sen mukautuminen ja mukana eläminen. Se ikään kuin muuttuu koko ajan emäntien oman toiminnan myötä. Toiminta ei ole edes sidottuna fyysisesti vain tuvan tilaan, vaan Kylätuvan naiset keittävät kahvia eri puolilla pitäjää eri tilaisuuksissa. Pysyvinä elementteinä toiminnassa ovatkin olleet kahvin myynti ja emännät. Itsekin eläkkeellä olevat naiset joutuvat pohtimaan ja peilaamaan aktiivisesti myös omia voimavarojaan Kylätuvan hoitamiseen.

I: Mutta sitten voi aatella sitten näinkin sitä et sitku se tulee ja tulleekin, että pitää lopettaa ja minä oon ottanu sen asenteen että sitten minä käyn kahvilla, että minä oon ymmärtäny etten minä enää jaksa.

H: Joo

I: Että se pitää niiku ottaa. Että ku tullaan tähän omaan nuppiin. Että ei toiset sano että miten Helena ois. Sekin on kova vaiva miten minä sen sanon.

Haastattelu Helena

Emännän ylemmässä haastattelusitaatissa näkyy, kuinka omaa jaksamista pohditaan. On tehty selviä suunnitelmia, miten toimitaan tulevaisuudessa. Tällöin roolia muutetaan emännästä Kylätuvalla kävijäksi. Yhteisöstä ei haluta sulkeutua pois vaan muuttaa omaa toimenkuvaa siinä voimien ja jaksamisen mukaisesti. Huomattavaa on ajatus siitä, ettei haluta olla ”taakkana”. Mahdollista konfliktitilannetta, jossa muut jäsenet joutuisivat huomauttamaan kykenemättömyydestä hoitaa emännän tehtäviä, halutaan välttää. Tällaisen tilanteen koettaisiin myös aiheuttavan suorastaan harmia muille.

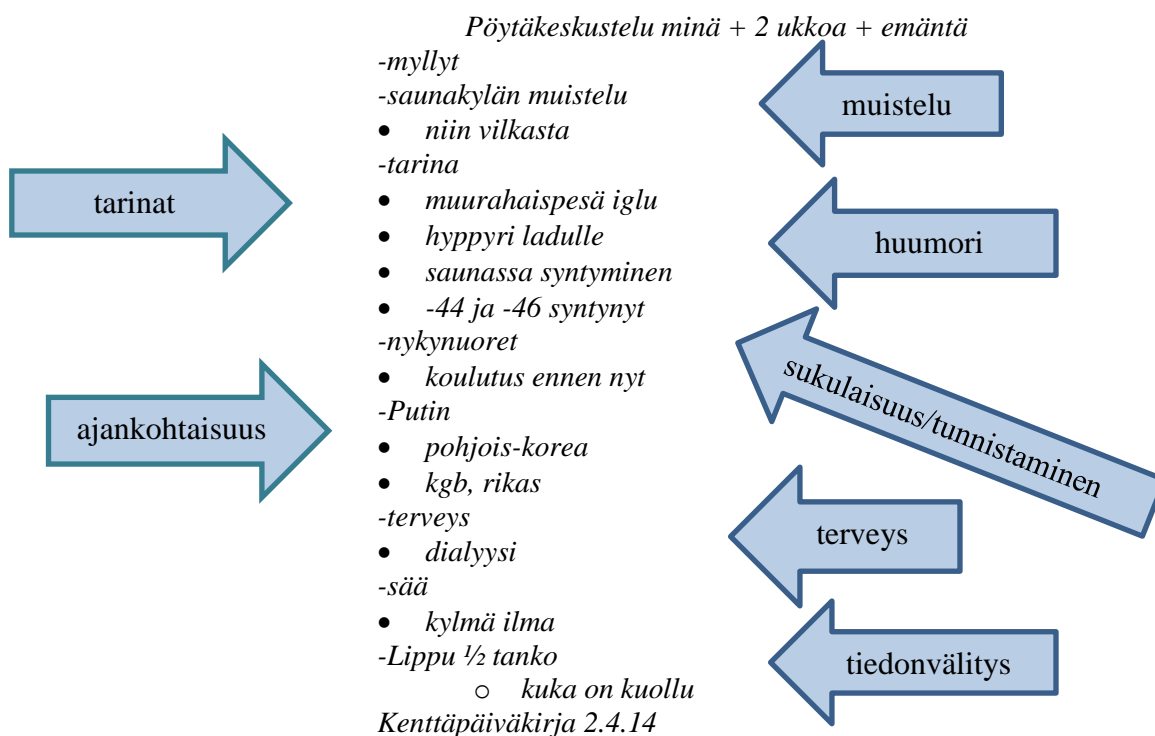
Olen käsitellyt Kylätupaa sen tilan ja toiminnan kautta sekä selvittänyt, kuinka se vertautuu muihin samansuuntaisiin tiloihin. Seuraavaksi siirryn käsittelemään ikäihmisten tuvassa käytäviä keskusteluja ja tarkastelen mitä tulkintoja näistä voi tehdä.

6. Ikäihmisten ”jutustelut” yhteisön rakentajina

Tässä luvussa keskityn Kylätuvalla käyviin ikäihmisiin ja pohdin syitä mistä tuvan sosiaalinen vuorovaikutus rakentuu. Kenttätöissäni vietin paljon aikaa tuvalla havainnoiden tilaa ja siellä tapahtuvaa toimintaa. Havainnoinnin aikana huomasin, että Kylätuvalla tapahtuva sosiaalinen vuorovaikutus on keskeinen syy, minkä vuoksi useimmat ikäihmiset viihtyvät tuvalla pidempiä aikoja kerrallaan. Tämän johdosta pohdin seuraavaksi tarkemmin, minkälaisia keskusteluja tuvalla käydään. Mitä pidempään olin kentällä, sitä paremmin huomasin, kuinka tietyt teemat alkoivat toistua tuvalla käydyissä keskusteluissa. Toistuvia puheteemoja olivat ihmisten tunnistaminen ja sukulaisuussuhteet, tiedon välitys, terveydentila, muistelu ja huumori. Tulen tarkastelemaan jokaista teemaa, pohtien samalla, miten nämä rakentavat Kylätuvalla näkyvää yhteisöllisyyttä.

Alla oleva kenttäpäiväkirjaote huhtikuulta 2014 tavoittaa pätkinänkuoressa melkein kaikki Kylätuvalla käytävät keskustelut.

Tällä kertaa tutkijan roolini on tiedossa ja kestityn enemmän osallistumaan kevyeseen pöytäkeskusteluun. Alhaalla lyhyt teemalista, mistä kaikesta puhumme.



6.1 Kollektiivisen tunnistamisen prosessi

6.1.1 Tunnistaminen – Kollektiivinen yhteisö

Yleisesti ajatellaan, että pienillä paikkakunnilla kaikki tuntevat toisensa. Suomessa on tällä hetkellä 311 kuntaa ja Kyyjärvi on väestömääränsä puolesta sijalla 287 (Tilastokeskus ennakkoväkiluku) Kyyjärvi on pieni paikkakunta, jonka voisi ajatella kuuluvan kyläkategoriaan, jossa kaikki tuntevat toisensa. Muistan kun itse olin neljännellä tai viidennellä luokalla ja koin muistavani ulkoa kaikki koulumme oppilaat sisältäen ala- ja yläasteen. Tunsin tuntevani jokaisen, vaikka en tiennyt kaikkien nimiä. Tämä ”koko koulun” tuntemisen kokemus pohjautui jälkeenpäin ajateltuna siihen, että vaikka en tiennyt itse henkilöä, pystyin silti paikantamaan hänet joltain toista kautta. Tiesin esimerkiksi, että tietty henkilö on kahdeksaslukkalainen, toinen asuu sivukylällä punaisessa talossa, kolmannen äiti on keittäjä koulullamme ja neljännen henkilön siskon kanssa olin leikkinyt esikoulussa. Tunnistettavuus ja tuttuus syntyivät siitä, että pystyin joltain muutakin kautta paikantamaan ihmisen kuin, että hän olisi vain kyyjärveläinen. Minulla oli siis usein joku yhteinen lenkki henkilöön, vaikken välttämättä tuntenutkaan häntä henkilökohtaisesti.

Kyyjärvellä on asukkaita 1431 (Tilastokeskus kuntatiedot 2014), joten on suorastaan mahdottomuus, että kaikki aidosti tunsivat toisensa. Ihmiset pystyvät kuitenkin paikantamaan toisensa joltain toista kautta. Tämä paikantaminen onnistuu huomattavasti helpommin pienessä kunnassa kuin suuremmassa kaupungissa. Juuri tämä ”joltain kautta tunteminen” ja ihmisen identifioiminen nousi esille Kylätuvalla kävijöiden arjessa. Ihmiset eivät suoraan tunteneet kaikkia kylän asukkaita, joten Kylätuvalla käytiin jatkuvaa keskustelua siitä, kuka kukin henkilö on ja mitä kautta hänet tunnistetaan.

Tunnistamisella tarkoitan, että ihminen on jo identifioitu osaksi paikallisyhteisöä ja hänellä on tunnistettuja sidoksia paikallisyhteisöön. Paikallisyhteisön käsitän tässä olevan maantieteellisesti rajattu alue, kuten Kyyjärvi, mutta paikallisyhteisön jäseniä ovat myös ne henkilöt, joilla on paljon sidoksia paikkaan ja jotka tuntevat kuuluvansa jollain tasolla yhteisön jäseniksi sekä muut yhteisön jäsenet tunnistavat nämä yhteydet.

Tunnistaminen Kylätuvalla jakautui kahdenlaiseksi tunnistamiseen tähtääväksi kollektiiviseksi toiminnaksi. Ensimmäisessä toiminnassa selvitetään henkilön nimeä, joka ei ole tiedossa tai se on unohtunut. Tällöin henkilöstä itsestään yleensä tiedetään jo jotain. Tilanteessa joku haluaa

tietää nimen ja kysyy asiasta toiselta henkilöltä tai kaikilta tilassa olijoilta. Mikäli suoraa vastausta kysymykseen ei saada, ryhdytään pohtimaan henkilöä tarkemmin. Yleensä lähdetään liikkeelle sukulaisuussuhteista, mietitään, kenelle henkilö on sukua. Toiseksi esille tulee fyysinen asuinpaikka, kuten missä henkilö tällä hetkellä asuu tai on aiemmin asunut. Kolmanneksi pohditaan kaikkea muuta tietoa henkilöstä. Näiden pohdintojen avulla ihmiset koittavat muistella nimeä. Havaintojeni mukaan sukulaissuhteiden kautta tapahtuva tunnistaminen on kaikista yleisin ja käytetyin tunnistamisen keino Kylätuvalla. Prosessin aikana pohditaan myös keneltä voisi mahdollisesti saada puuttuvan tiedon henkilön nimestä. Alla olevassa kenttäpäiväkirjaotteesta tiedetään keneltä tiedustella puuttuvaa nimeä.

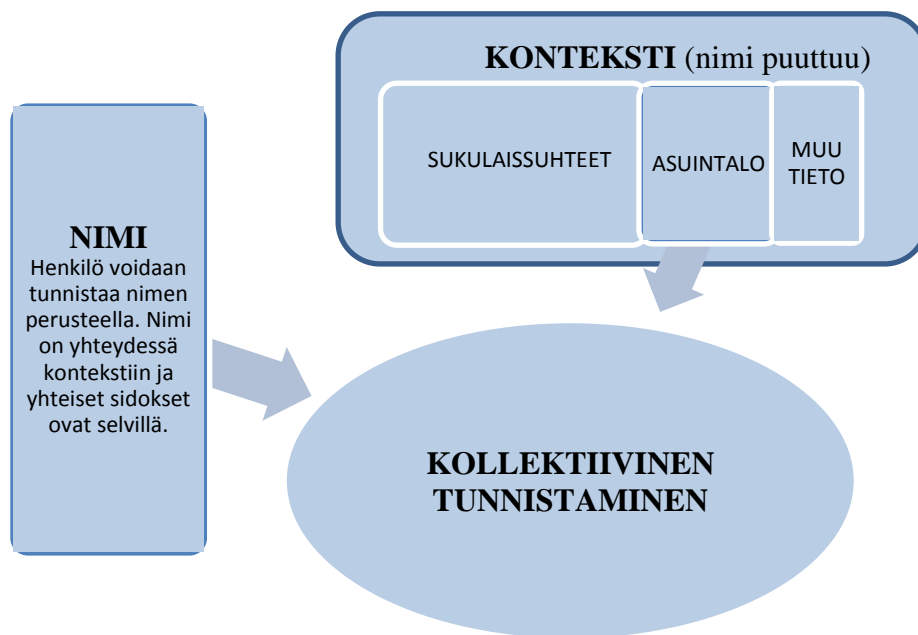
Emäntä kysyy eräältä mieheltä, mikä jonkun sukunimi on. Aiemmin emäntä ja aiemmin käynyt asiakas olivat pohtineet mikä on herra x:n sukunimi. Puhuivat, että pitää kysyä asiaa, kun tämä mies jolta äsken kysyttiin tulee paikalle. Emäntä oli oikeassa ja väki nauraa. Hyvin oltiin selvillä, että mies jolla tarvittava tieto löytyy, tulee käymään rutiininomaisesti myöhemmin.

Kenttäpäiväkirja 1.4.2014

Nimen selvittäminen voi vaikuttaa pitkältä prosessilta, mutta se on kuitenkin vain yksi keskustelu Kylätuvalla muiden joukossa. Nimen selvittyä seuraa tyytyväisyys ratkenneeseen asiaan. Aina ei kuitenkaan käy niin, että nimi saadaan tietoon. Tällöin asiaa ei jäädä enempiä murehtimaan vaan odotetaan sen ratkeavan itsestään ajan kanssa, jos on ratketakseen.

Toisessa tunnistamisen toiminnassa nimi tai henkilön ulkonäkö on selvillä mutta henkilöä ei itsessään tunnisteta. Nimi on irrallinen kokonaisuudesta ja sille etsitään kontekstia. Tällöin käydään sama prosessi kuin itse nimen haussa. Pohditaan, tunnistaako kukaan nimeä. Kenelle henkilö on sukua? Onko tietoa missä henkilö asuu tai on asunut? Mitä muuta henkilöstä tiedetään? Nimi saa tunnistettavuuden, kun löydetään jokin yhteinen tai yhdistävä tekijä. Kuten esimerkiksi, että henkilö on käynyt samaan aikaan kansakoulua Kyyjärvellä, mutta eri luokalla. Tai, että henkilön serkku on naimisissa kysyjän serkun kanssa. Tällöin nimi saa taustakontekstin ja se tunnistetaan kuuluvaksi oman paikallisyhteisön piiriin. Tunnistaminen ei tarkoita kuitenkaan välttämättä itse ihmisen tuntemista. Tärkeintä tunnistamisessa näyttää olevan se, kuuluuko ihminen samaan paikallisyhteisöön kuin itse ja jos kuuluu, mitkä hänen sidoksensa sekä suhteensa siihen ovat.

Kaavio 1.3 Tunnistaminen



Kaavion yläosa havainnollistaa kahta Kylätuvan keskusteluissa näkyvää tapaa identifioida henkilö niin, että hänet tunnistetaan. Tunnistaminen tapahtuu pääasiassa nimen perusteella, jonka avulla ihmiset tietävät henkilön sukulaissuhteita, mahdollisesti asuintalon ja muuta tietoa ihmisestä. Toisessa tunnistamisen tavassa tiedetään ihmisestä edellä listattuja asioita, mutta ihmisen nimeä tai häntä itseään henkilönä ei tunneta. Ihmisen suhteet ja sidokset ovat kuitenkin tiedossa, joten hänet tunnistetaan kuuluvaksi osaksi samaa paikallisyhteisöä. Tunnistamisessa tärkeää on yhteistyö ja yhteinen johtolankojen etsiminen.

6.1.2 ”Sukupuhe” yhdistää

Suomessa ja länsimaisessa kulttuurissa sukulaisuus perustuu usein bilateraalisesti eli kaksipuoleiseen suvun polveutumiseen. Tällöin sukulaisuus muodostuu sekä isän että äidin puolelta. Bilateraalisuus ei ole yhtä kiinteä ryhmä kuin yksilinjainen suku, sillä jokainen avioliitto tuo sukuun aina uuden haaran ja sukulaisten määrä kasvaa jo muutamassa sukupolvessa erittäin suureksi. Sukulaisuus ja sukuryhmä rajautuvat sen mukaan, kenen suvun yksilön sukusiteitä kulloinkin tarkastellaan. (Sarmela 1984, 97–106.)

Bilateraalinen polveutuminen kulttuurissamme tarkoittaa, että tarkastelemme sukulaissuhteitamme pääosin yksilön näkökulmasta suvun sijaan. Samaan sukuun kuuluvilla henkilöillä on useampia eri sukulaissuhteita samanaikaisesti. Tämän vuoksi tarkka suvun rajaaminen on vaikeaa. Vuoden 2007 perhebarometrin mukaan ihmiset sisällyttävät

lähisukulaisikseen synnyinperheensä jäsenet, isovanhemmat ja oman ydinperheensä jäsenet eli puolison ja lapset. Näiden jälkeen tulivat vanhempien sisarukset, puolison vanhemmat ja sisarukset sekä lastenlapset ja lasten puoliset. Hieman alle puolet sisällyttivät serkut ja puolison isovanhemmat lähisuvukseen. Vastaajien oman elämäntilanteen nähtiin vaikuttavan vahvasti lähisukulaisuuden määrittelyyn. (Perhebarometri 2007, 33–35.)

Määrittelemme siis kulttuurissamme sukulaisuuden laajasti sekä isän että äidin puolelta, mutta lähisukulaisiksimme laskemme vain meille itsellemme henkilökohtaisesta näkökulmasta tarkasteltavat ”lähimmät” sukulaiset. Nykyaikana sukulaisuuden merkitys sukuinstituutiona on laskenut. Miten on kauimmaisten sukulaisten laita? Onko esimerkiksi pikkuserkuilla merkitystä?

Kylätuvalla kävijöiden arkipuheessa sukulaisuudella on selvä paikkansa. Lähisukulaisuuden lisäksi myös kauemmat sukulaisuussuhteet saavat Kylätuvalla vierailijoiden puhekontekstissa selvästi isomman merkityksen kuin voisi olettaa. Tärkeintä ei havaintojeni mukaan ole se, kuinka läheistä sukua on, vaan että molemmat osapuolet tietävät olevansa jotain kautta keskenään sukua ja heillä on yhteisiä tiedettyjä suvun piiriin kuuluvia henkilöitä. Seuraavassa tarkastelen Kylätuvalla esiintyvää kävijöiden ”sukupuhetta”.

Kylätuvalla tapahtuvassa puheessa kiinnostus sukulaisuuteen ja sukulaisuussuhteisiin nousi esille käytännössä päivittäin. Lisäksi puheissa tuotiin usein ilmi henkilön sukulaisverkostot. Sukulaisuuteen viittava puhe jakaantui tuvalla kolmeen eri kategoriaan. Merkittävimmissä osassa oli henkilön tunnistaminen. Toiseksi sukulaisista puhuttiin osana tarinan kerrontaa. Kolmannessa kategoriassa sukulaispuhe liittyi sukulaisten näkemiseen ja heidän väliseensä yhteydenpitoon. Seuraavaksi esittelen nämä kategoriat.

Tyypillinen tapaus, jossa sukulaisuus nostettiin esille keskusteluissa tunnistamista tavoittelevana toimintana, saattoi olla seuraavien kenttäpäiväkirjaotteiden mukainen.

*Ihmiset puhuvat ajamisesta. Ilmeisesti pyörällä ja autolla. Pöytäporukat naureskelevat naisen kertomalle kokemukselle (kaksi ikkunapöytää). Toisen pöydän mies kertoo kuinka joku oli loukannut itsensä mönkijällä tässä äskettäin (kuka, sukulaisuus).
Kenttäpäiväkirja 29.4.2014*

*Joku on kuollut. Ei vielä täyttä varmuutta kuitenkaan onko se vielä totta. Joku pariskunta lähtee ja emäntä rientää kysymään onko tämä sen ja sen poika kun ei enää tunne. Pohtivat sukulaisuusuheteita.
Kenttäpäiväkirja 11.5.2015*

Ensimmäisessä otteessa mies kertoo yleistä keskustelun aihetta mukaillen, kuinka henkilö oli joutunut mönkijäonnettomuuteen. Ihmiset eivät tunnista henkilöä, joten hän täydentää kertomustaan identifioimalla henkilöä lisää tämän sukulaisuussuhteiden perusteella. Selittämällä kertomuksen henkilön sukulaisuus suhteet, ihmiset pystyvät paikantamaan kenestä kertomuksessa on kyse. Nimi saa kontekstin, kun ihmiset tunnistavat muiden sukulaisten perusteella henkilön. Tämä voi olla itsessään henkilön muistamista tai sitä, että hänet osataan tunnistaa sukulaistensa perusteella, vaikka itse henkilöä ei tiedetä henkilökohtaisesti.

Toisessa otteessa Kylätuvalla käyvää henkilöä ei tunnisteta ainakaan suoranaisesti, vaikka taustalla on pieni ennako-oletus henkilöstä. Henkilöltä kysytään sukulaisuussuhteiden kautta varmistusta, onko hän todella se henkilö, joksi häntä luullaan. Tapauksessa jäädytään pohtimaan lisää henkilön sukulaisuussuhteita ja mahdollisia yhteisiä tunnettuja henkilöitä.

Kaikki haastattelemani informantit tunnistivat Kylätuvan ilmiön ”sukuselvityksistä” ja kertoivat sitä esiintyvän tuvalla paljon. Syytä sille, miksi henkilön sukulaisuus suhteet haluttiin selvittää ei kuitenkaan suoraan tiedetty.

H: Mites sitten ku mä oon huomannu, tosi paljon puhutaan näistä kuka on mitäkin sukua.

I: Joo sukuselvityksiä. Näin on.

H: Et mistä tää tulee tää sukuselvitys juttu? Te vaikka katotte ikkunasta ulos et aa tuolla kulkee pekka ja sit hän on hänen ja hänen poika ja hän on tehny sitä ja tätä, et minkätakia näin tapahtuu?

I: Sitä minä en tiä. Näin muuten on nii. Kenen äiti se on ja kenen sisko

Haastattelu Kukka-Maarit

H: Aika monesti puhutaan myös näistä sukulaisuus suhteista

I: Joo

H: Et kuka on kenen..

I: Sukuselvitystä pietään. Ja sitä pietään sitten hyvinkin usein.

Haastattelu Helena

Itseäni on pyritty identifioimaan samalla lailla tehdessäni kenttätöitä tuvalla. En ole asunut Kyyjärvellä peruskoulun jälkeen, joten olen varmasti näyttäytynyt useammalle Kylätuvassa kävijälle vieraana henkilönä. Seuraavissa kenttäpäiväkirjaotteissa ihmiset yrittävät tunnistaa minua.

Ostaessani kahvin ja mokkapalan emäntä kysyy olenko Hakolan tyttö ja pian minulta myös kysytään ”Oletko vielä sen saman ystävän kanssa?” Vaihdamme kuulumisia ja kerron tutkimussuunnitelmastani Kylätuvassa.

Kenttäpäiväkirja 14.2.2014

Jossain vaiheessa Kalevin kanssa keskustellessa hän kysyy jutun yhteydessä olenko lähipaikkakuntalaisia. Totean olevani Kyyjärveltä ja Hakolan tyttö. Hän tunnistaa Hakolan nimen ja kertoo käyvänsä äitini luona hoidossa. Kuulemma paras hieroja, johon emäntä huutaa, että Jari (isäni) on paras hieroja.

Kenttäpäiväkirja 2.4.14

Minut tunnistettiin tuvalla ensisijaisesti sukunimeni perusteella ”Hakolan tytöksi”. Henkilökohtaisesti minua ei tunneta, mutta saan tunnistettavuuden sukulaisuussuhteiden perusteella, jotka tässä tilanteessa ovat vanhempani. Itse myös tiedostan, että ihmiset tunnistavat minut kaikista nopeimmin ja helpoimmin sukunimeni perusteella, joten käytän tätä hyväksi, niin kuin jälkimmäisessä kenttäpäiväkirjaotteessa käy ilmi.

Toisessa kategoriassa sukulaisuuden ilmaiseminen kytkeytyi osaksi tarinan ja jutun kertomista. Kertoja ilmaisi usein jo tarinan alussa, jos tapahtuman henkilö on hänelle sukua. Normaalialta on, että myös kuulijat saattavat kysyä tarkemmin tarinan henkilöstä, jos eivät tunnistaneet häntä nimen perusteella. Alla olevat kertomukset aloitetaan tarinan henkilön ja kertojan sukulaisuuden esille tuomisella.

Tuvassa keskustellaan kuinka pitkä matka päivystykseen on pyhänä. Emäntä kertoo kun joku hänen sukulaisensa 3v lapsi loukkasi polvensa ja joutui menemään Jyväskylään asti päivystykseen ja joutui odottamaan tunteja, kun kaikki ”juopot” pääsivät edelle. Puhutaan pitkistä matkoista päivystykseen pyhänä.

Kenttäpäiväkirja 1.4.2014

Vakikävijä kertoo eräästä sukulaisestaan joka on 81v ja ei halunnut ottaa vastaan rullaattoria, vaikka tarvetta olisi voimien puolesta ollut. Hän ei kuulemma halunnut näyttää liian vanhalta.

Kenttäpäiväkirja 28.4.2014

Kolmannessa kategoriassa sukulaisuus nousi Kylätuvan keskusteluissa esille kuulumisten ja yhteydenpidon kautta. Ensimmäisessä kenttäpäiväkirjaotteessa näkyy lomasesongin läheneminen. Toisessa iloiset uutiset suvun kasvamisesta tuodaan kaikille tietoon, joka aiheuttaa yleistä puhetta lapsenlapsista.

Ihmiset kyselevät paljon myös onko sukulaisia tulossa hiihtolomalla käymään.

Kenttäpäiväkirja 14.2.2014

Jokainen kertoo tarinansa kuinka lääkärissä on joko määrätty liikaa lääkkeitä tai saatu väärä diagnoosi. Puhetta on myös lapsenlapsista. Eräälle oli juuri tullut uusi tyttölapsenlapsi.

Kenttäpäiväkirja 29.4.2014

Tämänkaltaisissa keskusteluissa käytiin lävitse, oliko sukulaisia nähty viime aikoina ja mitä heille kuului. Milloin oltiin viimeksi oltu tekemisissä ja kenen sukulaisen kanssa. Lähestyvien lomapyhien aikaan kyselyt ja puheet sukulaisten näkemisistä luonnollisesti kasvoivat. Kenttäpäiväkirjoitteista näkee, etteivät nämä kolme kategoriaa ole kuitenkaan erillään toisistaan, vaan ne usein limittyvät toisiinsa. Esimerkiksi tarinaa kerrottaessa saatetaan käydä sukulaissuhteet lävitse tunnistamisen takia ja samalla voidaan pohtia, milloin tätä sukulaista tullaan näkemään. Kolme esille nostamaani kategoriaa olivatkin eniten pinnalla tuvan keskusteluissa, kun puhe liittyi sukulaisuuteen.

6.1.3 Vierauden salliminen, verkostojen tietäminen ja uteliaisuus

Olen esitellyt edellisissä alaluvuissa, kuinka Kylätuvalla ihmiset identifioivat ja tunnistavat muita sekä millaista on tuvalla käytävä tyypillinen sukulaisuuspuhe. Seuraavassa pohdin miten tämä kaikki rakentaa tuvan yhteisöllisyyttä.

Kylätuvan kaltaisessa julkisessa kahvilatilassa käy paljon erilaisia ihmisiä asioimassa. Osa tulee töistä kahvitauelle hörppäämään nopeat kahvit, osalla on joitain käytännön asioita hoidettavana, osa tulee ystävän kanssa kahville ja osa on eläkeläisiä, jotka istuvat tuvalla kaksi tuntia jutustellen kaikkea maan ja taivaan väliltä. Tällaisessa yhteisössä, jossa tapaamiset perustuvat tietyllä tasolla satunnaisuuteen, auttaa että ihmiset tuntevat toisensa "jotain kautta". Kylätuvan yhteisön yksi ominaisuus on kävijöiden liikkuvuus. Ihmiset käyvät tuvalla eri aikoina, eri päivinä ja viettävät siellä eripituisia jaksoja. Ainoastaan emäntä on pysyvä elementti, jonka voi olettaa olevan tuvalla päivittäin. Ihmiset eivät tiedä keitä tuvalla on käymässä tietyllä hetkellä, vaikka voivat arvailla asiaa perustuen henkilöiden aiempaan käyttäytymiseen ja rutineihin. Kylätuvan yhteisö muodostuu päivittäin eri ihmisistä ja eripituisista kohtaamisista. Tällöin kyky tunnistaa yhteisön jäsenet ja heidän sosiaaliset verkostonsa merkityksellistyy. Se auttaa luomaan suuren ihmisjoukon "me"-henkeä, kun ihmisten ei tarvitse lähteä tutustumaan toisiinsa alusta asti.

Ihmisten identifiointi nousi Kylätuvan ikäihmisten keskusteluissa esille päivittäin. Tämä on mielestäni yksi merkki siitä, kuinka tärkeää on tunnistaa ihminen ja hänen verkostonsa. Mielenkiintoinen seikka oli kuitenkin se, että ne tuvan kävijät jotka identifioitiin "vieraksi" ja muualta tulleiksi eivät jääneet silti tuvan keskustelujen ulkopuolelle.

H: Mites vaikka jos sinne tuvalle tulee joku sellanen ihminen joka ei oo Kyyjärveltä? Nii vieroksutaanko sitä tai suhtaudutaanko siihen eritavalla tai?

I: En mää oo ainakaan huomannut sellasta asiaa. Että vaikka joku tullee nii saatetaan ihan yhtä lailla puhua siinä vaikka

H: Vaikka ei olis oman kylän ihmisii.

I: Nii justii. Nyt kesän aikana varsinkin siinä käy niitäkin jotka ei oo kyyjärveläisiä.

Haastattelu Kaarina

Vieraita kohdeltiin informantin mukaan kuin keitä tahansa muitakin oman kylän kävijöitä. Omat havaintoni kenttätyöajalta tukevat tätä tietoa. Arvelen tämän johtuvan siitä, että tuvalle suurin osa tuntee toisensa suoraan ja voi arvailla useamman kuuluvan muuten osaksi paikallisyhteisöä. Tällöin pieni määrä vieraita ihmisiä soluttautuu helposti muiden keskustelijoiden joukkoon, varsinkin, kun keskustelut ovat usein yleismaailmallisia ja aiheet kevyitä. Emännän rooli, jossa hän luo yhteistä keskustelevaa ilmapiiriä, kaikki tilan ihmiset huomioiden, on varmasti myös yksi keskeinen tekijä. Tilanne olisi varmasti erilainen, jos tuvan ihmisistä suurin osa ei tuntisi toisiaan millään lailla. Tällöin suurempien keskustelujen kollektiivinen syntyminen olisi varmasti vaikeampaa. Tunnistamisen prosessia ei siis haitannut, vaikka jotkut henkilöt paljastuivat vieraisiksi. Henkilön ollessa osa paikallisyhteisöä oli kuitenkin tärkeää selvittää yhteisiä sidoksia ja koettaa löytää mahdollisimman paljon tunnistettavia lenkkejä.

Toinen selitys vierauden sallimiselle on, että heillä on oma hyväksyty roolinsa Kylätuvan yhteisössä. Haarnin tutkimissa toiminnallisissa eläkeyhteisöissä tuli näkyville yhteisön rakenteiden sallivuus. Salliva ja joustava toimintakulttuuri muodostui yhdistysten, toimintamenetelmien ja paikkojen avulla, jotka antoivat pysyvyyttä, kun osallistujat menivät ja tulivat. Haarnin mukaan tutkimiensä eläkeyhteisöjen erityispiirteeksi nousi niissä vallitseva yleistetty ystävällisyys, jossa ihmiset osallistuivat ystävällisellä asenteella ja kepeät sosiaaliset vuorovaikutustilanteet kuuluivat osaksi toimintaa. Yhteisiin tapaamisiin mentiin lähtökohtaisesti nauttimaan toiminnasta ja siellä saatavista sosiaalisista kohtaamisista. Yhteisön jäsenten keskinäiset suhteet saatiin kokea löyhemmäksi, kuin varsinaiset ystävyysuhteet, mutta niillä koettiin silti olevan merkitystä. Vieraimmilla kävijöillä oli myös oma tärkeä roolinsa osana toiminnallisten yhteisöjen viihtyvyyttä. Kuulumisten vaihdot ja rupattelut henkilöiden kanssa, kuuluvat oman välittömän ystäväpiirin ulkopuolelle, mutta olivat silti vielä tuttuja, lisäsivät viihtyvyyttä ja hyvinvointia. (Haarni 2010, 131–134.)

Ihmisten tunnistamisella ja yhteisten lenkkien löytymisellä näytti olevan myös viihteellinen arvonsa. Tunnistaminen näytti välillä olevan suorastaan kaikkien yhteinen seurapeli, jossa

tilaan osallistujat pohtivat yhdessä, kuka juuri lähtenyt henkilö oikein oli ja mistä hänet tunnetaan.

*Venäjän politiikka ja Putin. Raamattuvertauksia. ”Sano Kaleville terveisiä” emäntä kysyy keneltä ja kirjottaa terveiset ylös paperille että muistaa toimittaa ne ens viikolla Kaleville. ”Raipelta terveisiä” Raipe lähtee ja mietitään kukas Raipe tuo oikeen oli..
Kenttäpäiväkirja 11.5.15*

Pienessä kylässä jutunaiheet löytyvät usein arjen ympäriltä ja tunnistaminen näytti olevan ikäihmisten keskuudessa ajankohtainen keskustelunaihe läpi vuoden. Aihe, josta on yhtä helppo saada aikaan keskustelua kuin säästä ja jota saatettiin yhdessä pohtia pitkään, kuin kiperää ristikkoa konsanaan.

Bilateraalisen polveutumisjärjestelmän vuoksi saatamme omata hyvin laajan ihmisjoukon, joka voidaan jäljittää omaan sukuunne kuuluvaksi. Näitä kaukaisia sukusidoksia käydään läpi tuvan keskusteluissa. Ihmiset yleensä tietävät tarkasti ketä heidän lähisukuunsa kuuluu, mutta jos selvitetään sukulaisuussuhteita kauemmaksi, voidaan löytää helposti lenkkejä useaan eri ihmiseen. Kyyjärvellä sanotaan usein, että kun tarpeeksi kauaksi sukujuuria penkoo, niin kaikki ovat sukua keskenään. Alla olevassa kenttäpäiväkirjan otteessa näkyy tuvan tyypillistä sukulaisuuspuhetta.

Pohditaan kuka asuu lähellä olevassa valkoisessa talossa. Mietitään henkilön sukulaissuhteet ja hänen ikänsä. Puhutaan sukulaissuhteista. Kaikki on sukua Kyyjärvellä. ”Ei uskalla ketään haukkua kun on sukua.” Emäntä kertoo kuinka vanhempansa ovat tavanneet ja miten hänen sukulaissuhteensa menevät. Mietitään mitä kautta kukin on sukua kenellä. Muistellaan sukujuuria.

Kenttäpäiväkirja 1.4.2014

Ihmisen tunnistaminen kaukaiseksi sukulaiseksi ei aiheuta kuitenkaan mitään velvoitteita, joita välillä liitetään sukulaisuuteen. Tärkeämpää tuntuu olevan tieto yhteisestä sukulaisuudesta. Yksi informanteistani kuvailee, kuinka kokee sukulaisuuden erityisesti yhdistävän.

*H: Tota, ku te puhutte kuka on kelle sukua ni onko se tärkeätä tietää et ne on kyyjärveläisiä? Oman kylän ihmisiä vai minkä takia se nousee koko aja esille?
I: Joo, onkohan se sama mistä se on, mistä maailmasta. Kuhan se (on) sukua. Minä oon sukurakas ihminen. Minä aina hymyilen kun kuulen et sekin on. (sukua informantille) Ei sen tarvitse olla mikään oma (kyläläinen).*

Haastattelu Rauha

Ihmisen sosiaalisten verkostojen tunteminen on näyttäytynyt merkittävänä läpi historian. Kylätuvalla näitä verkostoja käydään läpi rutiininomaisesti arjessa ja tunnistetaan

keskustelemalla henkilöistä. Ihmisistä puhuminen heidän lähdettyään voi näyttäytyä jossain määrin juoruiluna, jossa uteliaisuus muista ihmisistä ylittää sopivaisuuden rajat, koska kyseinen henkilö ei ole enää läsnä tilassa.

I: Sanotaan että en tiää. Että asiakkaallakin on ehkä lievä pieni uteliaisuus

H: Niin.

I: Että mitä ihmettä. ja varjele kun ne pääsee pihalle et tunsiks sää tuon. Tämä on ihan tyypillistä. Se ventovieraskin. Aikalailla oon huomannu et se lähtee, ainakin tässä kauankaan ollut. Vähän niinkun ne lähtis mukkaan sammaan.

Haastattelu Helena

Romanit sanovat heipat ja lähtevät. Tuvassa olijat sanovat heipat myös. Vanha nainen sanoo, että söpö pariskunta. Pohditaan romanien sukulaissuhteita. Hauskaa huomata että romanien kohdalla homma toimii samalla lailla kuin muidenkin. Sanotaan molemmin puolin näkemiin ja kun ihminen on mennyt niin aletaan pohtimaan kävijän sukulaissuhteita ja miettimään asumispaikkaa.

Kenttäpäiväkirja 11.5.15

Ihmisten uteliaisuudella saada tietoa eri henkilöistä on varmasti osansa, mutta Kylätuvalla käytävät sukuselvitykset ja identifiointipuheet liittyvät osaksi normaalia halua selvittää ihmisten välisiä sosiaalisia verkostoja. Tätä toimintaa voi verrata omaamme, kun käytämme sosiaalista mediaa kuten Facebookia⁷. Erona on, että tuvalla verkostot selvitetään vanhalla mallilla eli keskustelemalla yhteydet lävitse, kun taas Facebookissa verkostomme ovat virtuaalisesti esillä esimerkiksi omistamiemme kavereiden, tykkäysten ja jakamisten perusteella. Sosiaalisten verkostojen tunnistaminen on siis hyvin arkipäiväinen asia meille kaikille. Keinot ja tavat verkostojen tunnistamiseen vain saattavat vaihdella.

6.2 Tiedonvälitys kyläilykulttuurin korvikkeena

Siiri tuli pöytäni istumaan. Turistiin kaikkea mahdollista. Hän sanoi mm. että enää ei tule käytyä kylässä niin kuin ennen vanhaan. Siksi moni käy Kylätuvalla.

Kenttäpäiväkirja 11.5.2015

Kyläilykulttuuri on muuttunut viimeisten vuosikymmenten aikana. Yllä olevasta kenttäpäiväkirjaotteesta näkee, että tämä on pantu myös Kylätuvalla merkille. Maarit Knuuttilan mukaan entisaikojen kyläilyt, jolloin vierailtiin toisten luona etukäteen sopimatta, ovat toimineet kuulumisten vaihdon ohella myös kyläyhteisön ylläpitäjinä ja tiedonvälityskanavina. Kyläilyjen yhteydessä vaihdetulla tiedolla oli suuri merkitys, koska käytössä ei ollut nykyaikaisia tiedonvälitysmenetelmiä. (Knuuttila 2014.) Havannoidessani

⁷ Kylätuvan sukuselvitysten ja "kukas tuo on?" -puheiden yhdistäminen facebookkiin nousi esille ideana mainion gradupiirimme ansiosta.

Kylätupaa kiinnitin huomiota keskustelujen ohessa tapahtuvaan monimuotoiseen tiedonvälitykseen. Nykyään on käytössä internet ja matkapuhelimet, mutta ikäihmisten keskuudessa suullisella? tiedonvälityksellä näytti edelleen olevan oma paikkansa Kylätuvalla. Seuraavaksi tulen tarkastelemaan Kylätuvalla tapahtuvaa tiedonvälitystä.

Haastattelemieni informanttien mukaan Kylätuvalla saa tietoa kylän päivittäisistä tapahtumista ja asioista.

H: Nii (naurua) totta. Ööä saaks sieltä sitten. Kuuleks sieltä ne päivän asiat sitte mitä tapahtuu kylällä.

I: Suurin piirtein kuulee. Siitä kuulee. Kyllä kyllä. Jos vähän enempi aikaa on siinä että vaihtuu enempi ni kyllä siinä kuulee.

Haastattelu Kaarina

H: Sitku mieltii tota tiedonkulkua. Niin luuleks sää et tää on semmonen paikka johon tulee et saa tietoa täältä?

I: Kyllä täältä saa tietoaakin

H: sit tavallaa saaks. et jos haluat tietää jonkun asian niin mistä sää ekana kysyt sitä

I: Näiltä ystäviltä mitä tässä on

I: ketä on kuollu ja mitä

H: joo

I: tämmösii ihan

H: Et onks tää semmonen paikka mistä saa tietoo mitä kylällä tapahtuu

I: kyllä. joo. Saa

Haastattelu Kukka-Maarit

6.2.1 Kasaantunut tieto

Tietoa ei pääsääntöisesti lähdetä erikseen hakemaan tuvalta, vaan se tulee kuulumisten vaihdon yhteydessä osana keskustelua. Havainnoidessani Kylätuvalla huomasin ilmiön, jossa tieto tavallaan kasaantuu tuvalle. Esimerkiksi otan vuoden 2013 Eino-myrskyn, joka oli yksi 2000-luvun voimakkaimmista myrskyistä. Eino-myrsky aiheutti suuria tuhoja etenkin Keski-Suomen alueella (Ilmatieteenlaitos 2013). Olin myrskyn jälkeisenä päivänä havainnoimassa tuvalta. Kylätuvalla myrsky herätti paljon keskustelua pitkin päivää.

Sisään tulee ”vanha” (siis vanha vanha) mies kävelykepin kanssa. Emäntä rientää päivittelemään tilannetta ja he käyvät keskustelun myrskystä ja saattavat toisensa ajan tasalle vallitsevasta tilanteesta. (Kenen pihassa on puu kaatunut, vettä ei tule, mutta tilitoimistosta saa, Nurmijärvellä (sivukylä(?)) sähköt poikki toista päivää. Miehelle tuodaan pöytään kahvi ja pulla.

Kenttäpäiväkirja 18.11.2013

Myrskyä käsittelevässä puheessa emännän rooli tiedon säilyttäjänä ja edelleen jakajana nousi keskeiseksi. Kenttäpäiväkirjamerkinnoistani näkyy, kuinka tietoa päivitetään tuvalta päivän

edetessä emännän kautta. Uudet vierailijat tuovat oman tietämyksensä asiasta, tässä tapauksessa myrskyn aiheuttamista tuhoista. Emäntä taas jakaa tulijalle aiemmilta kävijöiltä saamansa tiedon myrskystä. Näin ollen tieto kasaantuu emännälle, joka päivittää sitä aina uusien kävijöiden myötä. Kylätuvalla kävijät kuulevat eri ihmisiltä kootun tiedon, kuten minne kylän osiin myrskyn tuhot ovat iskeneet ja ketkä niistä ovat kärsineet.

Tiedon kasaantuminen Kylätuvalle korostuu erityisesti arjesta poikkeavissa tapahtumissa, jotka tulevat yllättäen ja joilla on suuri vaikutus moneen eri ihmiseen. Tällöin tietoa saatetaan päivittää hyvin intensiivisesti, kun jokainen uusi kävijä haluaa jakaa kokemuksensa asiasta ja saada samalla tietoa ylipäätään tilanteesta. Vähän samalla tavalla media lisää rajusti uutisointia yllättävän kriisin sattuessa kuten tapaninpäivän tsunamista tai kaksoistornien terroristihyökkäyksestä. Suuret ja yllättävät tapahtumat saavat ihmisten tiedonjonon ja tiedonvälittämisen tarpeen yleensä liikkeelle.

Tiedon kasaantuminen näkyy tuvalla pienemmissäkin asioissa, jotka eivät kosketa kaikkia. Alla olevassa kenttäpäiväkirjamerkinnässä näkyy, kuinka kuulumisten vaihdossa kerrotaan, että vettä ei tästä saa mutta naapuritilasta kyllä. Tietoa kasataan ja välitetään monipuolisesti vaikkei se välttämättä henkilökohtaisesti kaikkia kosketa.

Päivän puheenaiheena on selvästikkin eilisen Eino myrsky. Paljonko se aiheutti tuhoa ja keneltä on sähköt poikki. Kenen pihassa on kaatunut puuta ja mitä aineellisia vahinkoja on koitunut. Lisäksi emäntä vuorossa oleva kahvilanpitäjä on voivotellut kun vedentulo on katki Kylätuvassa. Kävi kysymässä naapuriliiketilasta vettä kahvin keittoon. Kun Sirkka oli vedenhaku reissulla tuli apteekista tati sanomaan että koko tämä puoli kiinteistöä on ilman vettä, mutta tilitoimistoon tulee, joten sieltä voi käydä hakemassa jos tarvitsee.

Kenttäpäiväkirja 18.11.2013

Suurin osa tiedonvaihdosta käsitteli juuri näitä kylällä tapahtuvia yleisiä ja ajankohtaisia asioita. Alla olevasta kenttäpäiväkirjaotteesta näkee kuinka tiiviisti keskustelut kytkeytyvät tiedonvälityksessä kylän sisäisiin asioihin.

Päivän infoja

-ambulanssi nähty, kenellä käynyt?

-talkoot hautuumaalla huomenna klo:9.00

-lettukestit vappuna (väärä päivä 1.6 ovelsa)

-veteraanijuhlat oli ollut, kirkko ihan täynnä ja monnarilla 100 henkeä syömässä.

Kenttäpäiväkirja 28.4.14

Perustiedonvälitys on aktuaalista ja kattaa alleen kylän tapahtumat lähimenneisyydessä ja lähitulevaisuudessa. Keskusteluissa käydään lävitse menneitä tapahtumia ja etenkin niiden

osallistujamääriä. Tulevaisuuteen liittyvissä tapahtumissa puhe on kohdistuu usein enemmän perustietoihin tapahtuman ajankohdasta ja paikasta. Ihmisiin liittyvät tiedonvälitykselliset puheet koskevat usein henkilöiden tunnistamista ja näiden verkostoja.

6.2.2 Väen voima

Mielenkiintoinen osa tiedonvälitystä on väen seuraaminen. Tämä tarkoittaa sitä, että päivän keskusteluissa esitettiin usein kysymykset: "Missä väki on? Oliko siellä paljon väkeä paikalla?" Väki sanana voi viitata ihmisjoukon lisäksi kansaan ja se on synonyymi yleisölle (MOT).

Väki sanalla on kuitenkin ollut aiemmin monitulkinnallisempi merkitys, sillä vanhassa itäisessä kansankulttuurissa se on tarkoittanut yliluonnollista voimaa tai olentoa, kuten metsänväkeä. Väen voimaa käytettiin pääasiassa suojelemiseen, parantamiseen ja onnentuomiseen, mutta sillä pystyi myös satuttaa tai tuottaa harmia toiselle. (Stark 2006, 258-261.) Esimerkiksi naiset suojasivat väellään erityisesti lapsia ja karjaa. Karjan lähtö kevätlaitumille suojattiin asettumalla navetan oven yläpuolelle hajareisin karjan kulkiessa alitse. Tällöin naisen väen voima suojasi karjan metsän pedoilta, eikä karja eksynyt kauaksi kotoa. (Apo 1995, 22-23.) Suomen kansanrunousarkistosta löytyi runo tästä aiheesta tallennettuna myös Kyyjärveltä, joten tämä vanha kansanperinne on ollut käytössä tälläkin seudulla.

Karjaa keväällä uloslaskiessa pantiin tervatynnyri navetan kumpaankin ovipieleen.
Emäntä tai talon vanhin naishenkilö asettui kahareisin tynnyreille ja karjan kulkiessa
jalkojen välistä sanoi:
Sus sukimaan,
Karhu kahtomaan,
Mehtäläinen kotiin ajamaan.
Täten suojeltiin karja metsän vaaroilta.
SKVR XI 2018. Kyyjärvi. Vuorela T, n. 170. -32.

Naisen väkeä ja sen voimaa on tutkinut enemmän Satu Apo (1995). Laura Stark (2006) taas on selvittänyt väen voimaa parannuksessa ja sen rakentumisesta osaksi suomalaisen talonpoikaisväestön moniulotteisia uskomusjärjestelmiä.

Kylätuvalla väki sanan tarkoitus kytkeytyi nykyisen sanakirjan määritelmään, mutta yllättäen ”väen perään” kyselyn ilmiöstä on löydettävissä elementtejä, jossa väellä tarkoitetaan samanaikaisesti myös voimaa. Tämä väen voima löytyy ihmisjoukon suuruudesta ja samalla

sen voi yhdistää turvaan sekä suojaan, mihin väki sanalla on ollut vanhassa kansankulttuurissa vahva yhteys.

Tuvan puheissa väen perään kyselyllä haluttiin saada tietoa siitä, missä ihmiset ovat liikkuneet yleisesti ja erityisesti missä suurempi ihmisjoukko on kokoontunut yhteen. Väen kulkua seurattiin havaintojeni mukaan tilan, tapahtumien ja ajan kautta. Ihmiset halusivat tietää missä on ollut paljon väkeä, missä väki on tällä hetkellä ja missä se on mahdollisesti tulevaisuudessa. Seuraavaksi pohdin kenttäpäiväkirjamerkintöjen kautta kuinka keskusteluissa tila ja tapahtumat kytkettyvät väen seurantaan ja miten niistä puhutaan ajallisesti.

Uusi nainen tulee sisälle. Kyselee missä väki on. Emäntä kertoo kaikkien lähteneen Tuuriin.

Kenttäpäiväkirja 1.4.2014

Tuvassa tällä hetkellä minä ja emäntä ainoina naisina. Ukkoja 6kpl, kello on 11.05.

Ukkojen juttujen aiheet:

-autot

-”Jykä” meni ikkunan ohitse

-kuka kukin on, mitkä sukulaissuhteet

-vitsit

-”pitäskö käydä kattoo onko paletissa paljon ihmisiä?”

-hevosjuoksut

-mainokset: grillit

Kenttäpäiväkirja 16.4.14

Näissä kenttäpäiväkirjaotteissa väen seuraaminen kohdistuu erityisesti tilaan. Ensimmäisessä oteessa nainen tulee sisälle, tekee huomion tuvan tyhyydestä ja tiedustelee, missä ihmiset ovat. Jälkimmäisessä miehet keskustelevat eri aiheista tuvalla, kunnes eräs nostaa esille, pitäisikö mennä katsomaan toisen tilan väkitilanne. Tupa ei ole tässä tilanteessa tyhjänä vaan tilassa on läsnä kahdeksan ihmistä. Miesten näkökulmasta paikalla on kuitenkin vain heidän oma porukkansa, tuvan emäntä ja tutkija nurkassa lehtiön kanssa. Emäntä on osa tupaa ja aina läsnä, itse olen sekä toista sukupuolta että eri sukupolvea. Tällöin tupa tilana saatetaan kokea tyhjäksi, koska muut kävijät, eli miesporukka, itse koetaan yhtenä yksikkönä.

Tilan ollessa tyhjänä nähdään usein tarpeelliseksi alkaa tiedustella ja pohtia minne muualle väki on mennyt. Väen liikkeen muutokset ovat usein merkki siitä, että jossakin muualla tapahtuu jotakin. Tämä muu tapahtuma saattaa olla sellainen johon itse tahtoo myös osallistua, koska siellähän kaikki ovat. Ensimmäisessä kenttäpäiväkirjaotteessa väen vähyyttä selitetään Tuurin eläkereissulla. Väen vähyys saattaa siis toisinaan toimia merkkinä muusta kiintoisasta toiminnasta toisessa paikassa.

Kylätuvan keskusteluissa huomio väen määrästä kohdistui pääsääntöisesti kahteen eri tilaan, Kylätupaan sekä kauppakeskus Palettiin. Palettia voidaan pitää keskeisen sijainnin ja asemansa johdosta kylän merkittävänä keskusta-alueena. Lappi kertoo, että tilana kaupungin keskustan alue voi toimia julkisena kohtaamispaikkana, jossa on mahdollista ylläpitää sosiaalisia suhteita. Se voi luoda samalla myös neutraalin alueen, joka mahdollistaa väkijoukkoon hukkumisen. Tällöin ihminen on läsnä väkijoukossa, mutta ihmisten määrä ja vallitseva anonyymius mahdollistaa suojassa olemisen itse sosiaaliselta toiminnalta, mikä voi luoda vapauden tunnetta. Ihmisten välillä vallitsee vastavuoroinen yksityisyyden kunnioitus, jossa julkisessa väen vilinässä voidaan olla rauhassa yksin mutta kuitenkin samalla esillä osana väkijoukkoa (Lappi 2007. 80, 85).

Kyyjärvellä väkijoukkoon harvemmin hukkuu Lapin kuvaamassa merkityksessä ja harva kyläläisistä on toisilleen täysin anonyymi. Sosiaalisilta siteiltä ei siis vapauduta samalla lailla, mutta vastavuoroinen yksityisyyden kunnioitus tunnetaan toki maaseudullakin. Kyyjärvellä kaupungin kaltainen joukkoon hukkuminen on käytännössä siis mahdotonta, ellei ole esim. poikkeuksellinen markkinapäivä. Koska ihmisiä on vähemmän, pienemmätkin ihmisten kerääntymiset huomataan kuitenkin herkästi. Kaupungissa suuret ihmismäärät voivat antaa Lapin kuvaamaa vapauden tunnetta, mutta pienissä kylissä väitän kerääntyneiden ihmisten tuottavan turvaa ja jatkuvuuden tunnetta.

Tämä perustuu siihen, että kylissä on huomattu ja tiedostettu jo pitkään jatkuva muuttoliikenne kasvukeskittymiin ja kaupunkeihin. Julkinen puhe, mikä kertoo maaseudun autioitumisesta, on eletty ja todistettu kylissä. Varsinkin vanhemmat ikäpolvet, jotka kuuluvat Suomen sodanjälkeen syntyneisiin suuriin ikäluokkiin ovat nähneet ihmisten määrän vähenemisen selvästi. Tällöin suurten joukkojen kerääntyminen Kyyjärvellä voidaan nähdä merkinä siitä, että vielä tässä kylässä on eloa, vielä meillä on ihmisiä. Näin onnistuneet kerääntymiset, jotka saavat paljon ihmisiä liikkeelle tuottavat samalla turvaa ja jatkuvuuden tunnetta. Tässäkin merkityksessä ”väessä” voidaan nähdä olevan voimaa.

Väkijoukot ovat harvemmassa, mikä tarkoittaa, että olemalla osa väkeä olet luultavasti osana myös kyläyhteisön toiminnassa. Tilana Paletti näyttäytyy toiminnan keskuksena jossa käy ihmisiä paljon asioimassa ja jossa voidaan kohdata tuttuja. Tällöin Paletin tilassa olevien ihmismäärän seuraaminen tuntuu Kylätuvassa perustellulta. Paletin väen määrää seurataan esimerkiksi autojen määrällä parkkipaikalla. Täysi parkkipaikka autoja saa monet pohtimaan syitä. Onko Paletissa joku tapahtuma tänään? Mikä on suuren väkimäärän kokoontumisen syy

ja pitäisikö siellä itse lähteä käymään? Kylätupaa taas voisi jälleen verrata nuorisotaloon. Nuoret käyvät nuorisotalolla epäsäännöllisen säännöllisesti, mutta samalla olettaen, että ihmisiä on tilassa aina läsnä. Nuorisotalolta tiedetään suunnilleen keitä sieltä voidaan löytää, mutta samalla käydään istumassa myös "keskustassa" koska siellä on mahdollisuus nähdä kaikki. Kylätupa on tila jossa perusväki käy, Paletista voi löytää kaikki muut.

Tilan lisäksi tarkkailu väen liikkumisesta kohdistuu tapahtumiin. Tapahtumat ovat tärkeitä kyläyhteisössä sillä ne rikkovat arjen ja tuovat vaihtelua. Keskustelut tapahtumista käsittivät niin pieniä tapahtumia kinkereistä aina koko kylän joulukuusen valojen sytytyksen juhlaan. Tärkeintä oli tapahtumien ajankohtaisuus. Lähimenneisyyden ja lähitulevaisuuden tapahtumat olivat osana arjen keskusteluja. Väen seuraaminen näkyy tapahtumissa ajallisesti menneisyydessä, tässä hetkessä ja tulevaisuudessa.

Puheenaihe meidän pöydässä vaihtuu kinkereihin. (eilen peuraperällä?) Kaikki ovat sitä mieltä että kinkereillä on ollut ennätysmäärä väkeä. (usein kuuluu kun joku toteaa, että 8 peuraperäläistä ja loput olivat rippikoululaisia)

Kenttäpäiväkirja 14.2. 2014

”Eeventissä on kahvitarjoilut, tietääkö onko siellä ollu porukkaa?” -Emäntä kysyy. Emäntä on menossa illalla katsomaan vanhojen tansseja. Hän on tämän tiedon jo muutaman kerran jakanut eri ihmisten kanssa.

Kenttäpäiväkirja 14.2.2014

Mies astuu sisälle. Kyselee onko ollut väkeä. Emäntä sanoo, että tässä kaikki, ettei tupa ole ollut aukikaan kun vasta 20 minuuttia. Väki pohtii vaikuttaako tämän päivän eläkeliiton reissu Tuuriin Kylätuvalla kävijöiden määriin. Pohtivat että saattaa tulla hiljaisempi päivä Kylätuvalla tänään.

Kenttäpäiväkirja 1.4.2014

Emäntä kertoo uusimmalle tulijalle kinkereistä ja kuinka paljon väkeä (30) ja kuinka väkeä on lähdössä Pylkönmäelle. Ilmeisesti joku eläkeliiton reissu. Puhetta on myös tulevasta Ikean reissusta.

Kenttäpäiväkirja 14.2. 2014

Eniten tapahtumien väkimääriä seurataan menneisyyden kautta. Tapahtumasta puhuttaessa kerrotaan, oliko paikalla porukkaa vähän, normaalisti vai erityisen paljon. Suuret ja yllättävät väkimäärät tapahtumassa synnyttävät enemmän keskustelua aiheesta. Tällöin jopa tapahtuma itse saattaa jäädä osallistujamääränsä varjoon. Tietoa suuresta väkimäärästä saatetaan kertoa eteenpäin eikä niinkään tietoa itse tapahtumasta. Väen liikkeitä koetetaan arvuutella myös lähitulevaisuuden suhteen. Paljonko tulevaan tapahtumaan on mahdollisesti osallistumassa porukkaa. Onko tekijöitä, jotka voisivat vaikuttaa väen määrään tapahtumassa.

Väen seuraaminen tapahtuu tuvalla selvästi monella eri tasolla. Tilallisesti se on sidottu pääasiassa tupaan ja Palettiin, mutta tapahtumien kautta väen liikkeitä seurataan myös eri puolilla Kyyjärveä. Ajallisesti väkeä tarkkaillaan menneisyydessä, nykyhetkessä ja lähitulevaisuudessa. Keskusteluissa väen liikkeitä seurataan, mutta se ei välttämättä tarkoita itse osallistumista. Osallistuminen tai jättäytyminen pois on jokaisen oma valinta, mutta tärkeintä tuntuu olevan keskustelujen perusteella juuri itse tieto ja tietämys väen liikkeistä. Kyyjärvellä aiemmin harjoitetussa kansanperinteessä on yliluonnollisen väen voimalla loitsittu suojaa karjalle, joka oli kevätlaitumilla oman onnensa varassa. Tämä suojaaminen toi mielenrauhaa asioista joihin ei voinut itse vaikuttaa. Tuvalla välittyvä tieto väen liikkeistä näyttäisi myös tuovan jollain lailla mielenrauhaa. Tiedolla itsellään ei välttämättä tehdä mitään mutta se on silti hyvä tietää.

6.2.3 Huhut ja juorut

Kylätuvan keskusteluissa esiintyvän monimuotoisen tiedonvälityksen voi rinnastaa myös huhuihin ja juoruiluun. Folkloristiikassa huhujen määritellään olevan ajankohtaisia kertomuksia ja aiheita, joille on ominaista nopea leviäminen mutta samalla myös unohtaminen, kun ajankohtaisuus lakkaa. Huhun levitessä tapahtuu yksinkertaistumista, jonka tarkoituksena on tehdä kertomuksesta nopeammin ja helpommin omaksuttava. Eri yksityiskohdat saattavat myös korostua muita enemmän ja dramatisoitua. Kertojien oma kulttuuritausta, intressit ja ennako-oletukset yleensä vaikuttavat kerronnan taustalla. Huhu voi toimia epävarmassa tilanteessa myös yhteisenä ongelmanratkaisun muotona, kun etsitään yhdessä järkevää selitystä asialle. Huhut keskittyvät epäviralliseen tietoon ilmiöistä ja asioista kun taas juoruilu liittyy epäviralliseen tietoon henkilöstä. (Apo & Kinnunen 2001.) Juoruiluun voidaan liittää myös tarkoituksellinen väärän tiedon levittäminen ja pahantahtoinen pilkkaaminen, minkä vuoksi sanalle on usein arkisessa keskustelussa kehittynyt negatiivinen kaiku ja lataus.

Sirkka-Liisa Hännisen sosiologisessa tutkimuksessa vuonna 1971 Pyhämaan Kettelissä pyrittiin selvittämään kommunikaatiotapahtuman kulkua kyläyhteisön sisällä. Tutkimuksessa haastateltiin yhteensä 171 ihmistä, jotka asuivat Kettelin kylän sekä Pyhämaan kirkonkylän alueella. Haastattelussa käytiin lävitse eri keskusteluaiheisiin liittyviä kysymyksiä. Näiden perusteella pyrittiin selvittämään kenen kanssa informantit käyvät keskusteluita, kuka aloittaa

keskustelut ja keneltä kysytään neuvoa tarvittaessa. Haastattelujen keskusteluaiheet jakaantuivat seuraavasti:

Juorut 34%
Seurakunta-asiat 16%
Kuntaliitosasiat 13%
Uskontoasiat 11%
Politiikka 9%
Maatalouden kirjanpito 7%
Tanssit 7%

Tuloksissa juoruilu paljastui selvästi kylän suosituimmaksi keskusteluaiheeksi, sillä kolmasosa kyläläisten keskusteluista liittyi siihen. Seuraavana tulivat seurakunta-asiat, joita koski viidesosa käydyistä keskusteluista. Tutkimuksessa juoruilu määriteltiin yksinkertaisesti kylän ja kyläläisten asioista puhumisena. (Hänninen 1971. 6-7, 10.)

Folkloristiikan määritelmässä juoruilua pidettiin epävirallisena tietona henkilöstä, kun sanakirja määrittelee juorun näin: "tav. jhk henkilöön liittyvä huhu, joka koskee jtk intiimiä t. epäedullista seikkaa." (MOT) Sanakirjassa painottuu vaihtoehto juoruilun negatiivisista puolista. Kettelin tutkimuksessa taas juoruilu-sanaa itsessään ei pidetty negatiivisena vaan yhtenä keskustelun kategoriana. Juoruilun voidaan nähdä olevan tiedonvaihtoa ja arkisista asioista keskustelua, jota suurin osa meistä harrastaa mutta sillä on olemassa lisäksi selvästi kielteinen konnotaatio.

Kettelin tutkimuksessa oli saatu vaikutelma, että juorukeskustelut eivät olleet juoruilua negatiivisimmasta näkökulmasta vaan hieman asiapitoisempia. Informantit eivät halunneet käsittää puheitaan juoruiluna vaan käsite suorastaan torjuttiin. Tämän epäiltiin liittyvän juoruilun kielteiseen arvovärytykseen. (Hänninen 1971, 22.)

Kylätuvan kävijät eivät samoin sanoita kokemuksiinsa tiedonvälityksestä Kylätuvalla juoruiluna, vaan sanaa vältetään. Tieto vaihtaa omistajaa tuvalla, mutta kuten Kettelin tutkimuksessa, tätä pidetään kylän asioista puhumisena, jotka liittyvät tiiviisti arkeen.

H: Joo. Että onks kylätupa sit semmonen juorupaikka?

I: Ei. Ei sitä voi sanoa juorupaikaks

H: Joo

I: Ei ollenkaan. Että sitä. Eikä räälläimis paikka mutta tietysti ku kuuluu et semmonen asia ja nuin ni siellä ne alkaa siitä puhumaan

H: Mm. Että se on vähän enemmän semmosta normaalia ihmisten uteliaisuutta?

I: Niin. Tiedonjanoa

Haastattelu Rauha

H: Totaa. Mistä te siellä oikeen puhutte?

I: Siellä puhutaan politiikkaa vähänsen ja mielipiteitä kylän raitilta. Ja joittenkin ihmisten seurustelusta esimerkiks ja jotkut juhlat on ollu niin siitä sanotaan mielipidettä ja

H: Mm.

I: Että oliko ne huonot vai oliko ne hyvät ja (naurua) kaikkea semmosta.

H: Semmosta. Ajankohta?

I: Ajankohtasta ja vähän sellasta yleismaailmallista. Nyt on tapahtunu jossakin maanjärjestys ja siitä puhutaan ja kaikkea tuommosta.

Haastattelu Kaarina

Kun Kylätuvalla tapahtuvasta keskustelusta puhutaan juoruiluna, sen hyväntahtoisuutta korostetaan, niin kuin alla olevassa kenttäpäiväkirjaotteessa.

H: Okei. Jos tavallaan onks se sitten niiku tavallaa juorupaikka vai?

I: Pikkusen. Pikkusen.

H: Onks se niiku..?

I: Hyvässä mielessä.

H: Hyvässä mielessä. Just meinasin kysyä että onko se hyvässä vai pahassa mielessä

I: Joo hyvässä mielessä se on juorupaikka. Että varmasti joka siellä istuu ni ei tarkoita yhtää mitään pahaa.

H: Mm.

I: Semmonen tunne minulla on.

Haastattelu Kaarina

Kaikki Kylätuvalle tuleva ja sieltä lähtevä informaatio ei kuitenkaan ole oikeellista. Kävijät eivät kuitenkaan pidä mahdollisesti Kylätuvan kautta leviävää virheellistä informaatiota suurena ongelmana, vaikka näihin tapauksiin suhtaudutaankin nuivasti. Alla informantti jatkaa puhettaan kuinka Kylätuvalta voi lähteä liikkeelle väärää tietoa.

H: Et välillä voi lähtee joku vääräkin tieto liikkeelle.

I: No se. Justiinsa se väärä tieto. Ja esimerkiks saattaa tulla väärä tieto. Viime viikolla tuli sellanen tieto että joku on vanhainkodilla kuollu ja se ellää vieläkin.

H: Aha.

I: Että se oli Kylätuvalla sanottu.

H: Joojoo

I: Että tullee vääräkin tietoa.

H: Onkohan se koskaan loukannut ketään sillee niiku pahasti?

I: Mää en sitä tiää. Mää en sitä tiää.

H: Pääasiassa niiku semmosta hyvää?

I: Minä oon sitä mieltä että se on niiku hyvä mieli. Hyvää se keskustelu mitä siellä on. Ja toinen on kovempi sanomaan jostakin asiasta ja toinen kuuntelee hiljaa (naurahdus)

Haastattelu Kaarina

Kylätuvalta saatuun tietoon voidaan suhtautua lisäksi kriittisesti, koska se on kylältä kuultua. Tällöin tieto voi olla niin yleistä ja kaikkien tiedossa olevaa, että sitä pidetään jo vanhana. Kävijät myös sensuroivat itseään ja sitä, mitä tietoa haluavat tuvassa jakaa. Tämä voi olla merkki siitä, että oletusarvona tuvan kautta leviää tietoa tehokkaasti ja laajalle.

H: Joojoo. Et kylätuvalta saa käytännössä tiedon mitä kylällä tapahtuu?

I: No ei. Ei nyt ihan kaikkia mut aika paljon

H: Joo

I: Mutta ei kaikkia. Kyllä se on tietoo. Tai sitten se tulee niin paljon jälessä että sen tietää jokainen

H: Nii

I: Mutta tässä meidän kiinteistöllä niin minä en minkäänlaista vie. Ei yhtään. Jos täällä on joku kuollu. Minä en sano sitä kylätuvalla.

Haastattelu Rauha

Kylätupa voi näyttäytyä myös negatiivisessa valossa johtuen siellä käytävästä tiedonvälityksellisistä keskusteluista, jotka liitetään osaksi juoruilua. Tällöin juoruilua ajatellaan sen kielteisessä valossa ja nämä kielteiset tunteet kohdistetaan paikkaan. Suurimman osan kyläläisistä koetaan kuitenkin ajattelevan positiivisesti Kylätuvasta.

H: okei, tota mitä sää luulet et muut ihmiset aattelee Kylätuvasta? Tästä paikasta? et aatteleeko ne positiivisesti?

I: Kyllä, joo positiivisesti. Kaikki jotka

H: jos aatellaan yleisesti kyläläisiä ketkä kaikki täällä nyt asuu

I: joo kyllä. Ne on yksilöt jotka sanoo että tää on juorupaikka

H: joo.

I: mutta ne on harvassa

H: okei, nii justii.

Haastattelu Kukka-Maarit

Kylätuvan emännän mukaan Kylätuvan keskustelut ovat pahantahtoisen juoruilun vastakohta, vaikka ne käsittelevät ajoittain muiden kyläläisten henkilökohtaista elämää. Kyläläisten asioista puhuminen näyttäytyy hänen kommenteissaan välittämisen merkinä.

I: Niin ni tuolla ei oo sitä että ku sanottiin nii että juoruillaan. Siinä kun jonkun kysyt että mitä kuuluu et ku tunti jonku ihmise. Esimerkiks eräskin kävi kylätuvalla mut nyt ei oo käynny ni on kuullu et on sairastunu.

H: Nii

I: Yksi meijjän asiakas. Ni eilen kysyin sitäkin kans varmaa joltain joka tuntee tämän.

H: Joo.

I: Että onkohan se missä kunnossa. Ja häävissä kunnossa ei oookaa.

H: Joo

I: Niin ni tämä on niiku välittämistä enempi.

H: Aa. Joo totta.

I: Näin minä luulisin että jos aattelee et meillä ahkerasti käyny, eikä sen kopposemmin koommin kysytä. Sitten on yks meijjän vakiasiakkaista on tuolla monnarilla niin nyt taas käydään (toisen emännän) kanssa kattomassa. Jouluna vietiin joulukortti ja kysyttiin vähän, vaikka dementiapotilaalta kysytä tunnetko minut. Mutta hän ei oo dementia.

Ha: Joo

I: Niinii. Mää kerran kiusasin ”Tiiätkös nyt ketä naisia myö ollaan” Ku tää on mieshenkilö. ”Kylätuvan!” Ja het suu levveessä naurussa. Ja oli het jokapäivänen asiakas.

H: Mm.

I: Niin jos me tämmönen kylmästi unohettaa ni ei sekkään oo. Näin mää tän aattelisin.

H: Joo.

*I: Nyt taas kun mennään rokkaa keittämään niin kyllä me käydään moikkaamassa.
Haastattelu Helena*

Ihmisten voinnista ja henkilökohtaisista asioista kyseleminen nähdään tässä naapurillisena huolenpitona. Ihmisten liikkeiden tietäminen on samalla myös tietoa siitä, että henkilö voi hyvin ja on kunnossa. Kylätuvalla usein vierailevat kävijät ovat saattaneet muodostaa tiukkoja sosiaalisia siteitä, joita ei haluta unohtaa, vaikka henkilö ei enää itse pysty käymään tuvalla.

6.3 ”Terveyspuheet” vertaistukena ja huumorin merkitys

Ajatukset terveydentilasta tulevat väistämättä mieleen, kun huomaamme muutoksen omassa perusvoinnissamme. Yleensä terveydestä puhutaan erityisesti sairauksien kautta, kun huomaamme että jotain on vialla. Jyrki Jyrkämän väitöskirjassa käsiteltiin vanhenemista sosiaalisesti mittavan lomake- ja haastatteluaineiston avulla neljässä eri paikallisyhteisössä. Aineiston mukaan oma terveys löytyy ajatuksistamme ensimmäisenä aihealueena, kun mietimme huoliamme. Ensimmäisenä se tulee myös ilonaiheissa, vaikka ykköspaikkaa jakamaan pääsevät lisäksi arjen pienet asiat ja jälkipolviin liittyvät ilot. Toiveiden osalta terveys on myös huipulla. Toivomme erityisesti terveytemme säilymistä tai sen paranemista. (Jyrkämä 1995, 155–158.)

Sinikka Vakimo on taas väitöskirjassaan tutkinut vanhan naisen diskursseja Kalevalan, kaskujen, mainosten ja eläketanssien kautta. Eläketansseissa käyvien naisten haastattelujen puheista löytyivät ydinteemojen joukosta vastakohtapareina sairaus ja terveys. Naisten puheissa korostui, ettei tanssipaikalle menty vaivojaan valittelemaan tai sairauksista puhumaan, niin kuin ikäihmisten oletetaan tekevän, vaan tanssissa käymistä itsessään pidettiin merkinä vahvasta ja vireästä ikääntymisestä. Siitä huolimatta sairaudet ja kulloinen terveydentila nousivat tansseissa osaksi keskustelua, vaikka pääaiheiksi niitä ei haluttu nostaa. Tanssin lomassa puhuttiin mm. tanssiparien fyysisestä kunnosta, kuten kenellä tanssittajalla oli sydämentahdistajaa tai korkeaa verenpainetta. (Vakimo 2001, 242–243.)

Jyrkämän aineisto koostui 55-74 -vuotiasta neljän eri paikkakunnan asukkaista ja Vakimon tutkimuspiirissä olivat eläketansseissa kävijät. Molemmissa aineistossa näkyy, kuinka terveyspuheet tai sen ajattelu ovat hyvin kiinteästi näkyvillä iäkkäiden arjessa. Jyrkämän aineistossa asia tuli ilmi huolien, ilonaiheiden ja tulevaisuuden toiveiden näkökulmasta. Vakimon aineistosta taas näkyy, kuinka terveys on puheenaiheena ajankohtainen jopa osana aktiivista toimintaa, jossa sitä samalla vastustetaan. Eläketansseissa terveyteen liittyviin

negatiivisiin vanhuuskäsityksiin haluttiin tehdä eroa omalla aktiivisella osallistumisella. Eläkeiän puolella terveyteen liittyvät asiat yleensä koskettavat meitä enemmän kuin aiemmin, johtuen biologisesta ruumiin ikääntymisestä. Terveyteen liittyvät keskustelut olivat läsnä myös Kylätuvalla kävijöiden arjessa.

Tuvalla käytävissä keskusteluissa terveys oli yksi kestopuheenaihe. Alla esimerkki tyypillisestä terveyteen liittyvästä puheesta.

*Uusi nainen tulee sisälle. Kertoo kuinka joku on saanut infarktin. Kylätuvalla voitotellaan kollektiivisesti. Emäntä alkaa selittää kuinka joku hänen lähisukulaisensa tai tuttavansa on ollut sairaalassa. Osa toivottelee hyvää pääsiäistä lähtiessään. Ihmiset puhuvat leikkauksista ja terveydentilasta.
Kenttäpäiväkirja 14.4.14*

Ensiksi tulee tieto, jonkun sairaskohtauksesta. Tähän uutiseen ihmiset ottavat usein osaa yhdessä surren ja harmitellen tilannetta. Tapausta kauhistellaan myötätuntoisesti ja pohditaan monesti samalla, kuinka henkilö selviää jatkosta. Jos henkilö on esimerkiksi kaatunut, voidaan miettiä, kuinka henkilö tulee itsenäisesti pärjäämään, kun hänen tiedetään asuvan sivukylällä. Tämän jälkeen tilassa saatetaan innoittua puhumaan muista samanlaisista tilanteista tai sairauksista. Ihmiset osallistuvat keskusteluun jakamalla omia kokemuksiaan sairauksista tai kertomalla tarinoita muiden sairauksista. Uutista ikävistä tapahtumista yleensä käydään lävitse tuvalla yhdessä, mutta kun terveyspuheet etenevät tarkempiin kuvauksiin omista sairauksista ja näiden yksityiskohdista, keskusteluja saatetaan syventyä puhumaan kaksin tai pienessä porukassa.

Tuvalla emännällä on terveyspuheiden alullepanijana oma roolinsa. Tämä ei tarkoita, että emännät yleensä erityisesti keskittyisivät puhumaan kävijöiden kanssa sairauksista vaan heidän roolinsa tilan emäntinä saa usein tällaisen reaktion aikaan luonnollisesti. Alla esimerkki tällaisesta tilanteesta.

*Helena on selvästi talon emännän roolissa. Hän keskustelee ja tervehtii aina uusia tulijoita ja esittää kysymyksiä heidän voinnistaan ja mitä kuuluu. Hän kertoo myös omista kuulumisistaan ja pitää yllä keskustelevaa ilmapiiriä.
Kenttäpäiväkirja 14.2.2014*

Uusien asiakkaiden tullessa sisälle emäntä tervehdittyään saattaa usein jatkaa keskustelua kysymällä mikä tämän vointi on tai mitä hänelle kuuluu. Jos asiakkaan terveydentilassa on tapahtunut muutoksia viime näkemästä, nämä uutiset nousevat monesti ensimmäisenä esille. Emäntä voi myös tiedonjakajana kertoa muiden henkilöiden terveyskuulumisia eteenpäin.

Emäntä huomioi myös asiakkaiden nykyistä terveydentilaa ja muokkaa toimintaansa sen mukaisesti. Esimerkiksi tietyille henkilöille, joiden vointi on fyysisesti heikompi kuin muiden, tuodaan kahvit pöytään ja käydään keräämässä astiat pois heidän lopetettuaan.

Emännän ohella myös Kylätuvan kävijät itse osallistuvat aktiivisesti muiden tilassa olijoiden kuulumisten tiedusteluun, niin kuin seuraavasta kenttäpäiväkirjaotteesta käy ilmi.

Uusi asiakas saapui. Hän menee pöytään ja kysyy mitä naiselle kuuluu. Nainen sanoo, että hyvää kuuluu johon tulija vastaa, että huonoa kuuluu koska jalka huonossa kunnossa. Jalassa on joku "hieno" oireyhtymä, jolla hassu nimi ja tälle naiset nauravat. Sanoo tulleen juuri Hakolasta hoidosta.

Kenttäpäiväkirja 14.4.14

Ihmisten väliset kuulumisten vaihdot ovat osa tuvan arkikeskusteluja. Näissä puheissa henkilön fyysinen hyvinvointi nousee monesti esille. Erityisesti kuulumisia aletaan kysellä, kun ei olla nähty henkilöä pitkään aikaan. Kuulumisten vaihdon yhteydessä voidaan tulla samalla antaneeksi myös vertaistukea.

Ilkka Haarni tutki eläkeläisten toimintaa helsinkiläisessä lähiössä. Haarni huomasi, että eri vertaisryhmien olemassaolosta huolimatta eläkeläiset tuntuivat saavan toisiltaan tukea jo pelkästään toimintaan osallistumalla. Toiminnan yhteydessä järjestettävien kahvittelujen, odotusaikojen ja joutohetkien aikana tarjoutui tilaisuus vaihtaa kokemuksia muiden samassa tilanteessa olevien kanssa. Välillä viihteellisimmissä toiminnoissa, kuten esimerkiksi bingossa, kahvittelu ja sosiaaliset tapaamiset nousivat yhtä tärkeäksi kuin itse toiminta. (Haarni 2010, 81–82.)

Kylätuvalla käynti ja siellä kahvittelu tarjoaa mahdollisuuden kohdata tuttuja ihmisiä, joiden joukosta usein löytyy samanlaisten kokemusten omaavia tai samassa elämäntilanteessa olevia. Toisin kuin Haarnin tutkimuksessa, Kylätuvalla kävijät eivät tule sinne järjestetyn toiminnan takia, vaan juuri näiden joutohetkien ja sosiaalisten kahvittelujen vuoksi. Moni kävijä saa Kylätuvan terveyseskusteluista samalla itselleen vertaistukea.

Omat informanttini kertoivat sairauksista puhumisesta tuvalla tällä tavalla.

H: Okei. No mistä sun mielestä täällä jutellaan yleensä?

I: Mm puhutaan sairauksista, mitä on tehty töitä kaikkea tämmöstä ihan jokapäivästä asiaa

H: Eli semmosia arkisia juttuja

I: Ihan arkisia juttuja mitä on pesty pyykkiä mitä on tehty, mitä on leiponut ja

H: Nii, jos vaikka puhutaan jotain sairauksista niin öö minkä takia te puhutte sairauksista?

I: No sitä tietysti ite kunkin mieltä painaa kun on sairauksia

*H: Saaks jotain apua tai vertaistukea?
I: Vertaistukea eihän täällä muuta apua saa. Vertaistukea.
Haastattelu Kukka-Maarit*

*I: Joo ja huomasit heidän juttelukin että sairaushan se on pinnassa monella.
H: Niinhän se on.
I: Ja sitten on ehkä nyt että on tuolla kylälläkin sairastunut joku tuttu ihminen. Että nyt se on sairastunut. Vähän siitä mitenhän se jaksaa ja. Että ne pohtii sitä
I: Kaikki sairaudet. En tiää se oli. No säähän olit koko päivän. Et eikö ollu aika pitkästi sairaus.
Haastattelu Helena*

Keskusteluaiheena informantit tunnistavat "terveyspuheet" vallitsevaksi osaksi tuvan eri keskusteluja. Sairaudet, jotka painavat mieltä, jaetaan tuvalla ja niistä keskustellaan muiden ihmisten kanssa. Terveyspuheisiin voi ajaa myös huoli toisen ihmisen terveydestä ja jaksamisesta.

*I: Nimenomaan. Sitähän se on. Et tosiaa jos tuntuu kotona et oikeen ahistaa ja seinä vastassa mikä se on ni.
H: Nii.
I: No minäpä lähin kävelemään ja tulloo sinne ja sitten siellä on toinen samanlainen. Sittenhän nillä on (naurua) on niin yhteinen masennus.
H: (naurua)
I: Sekin on näin.
H: Vertaistukea.
I: Nii justiin.
Haastattelu Helena*

*H: Joo tota. Sitten mää oon huomannu et siellä puhutaan myös aika paljon sairauksista?
I: Joo. Paljon puhutaan ja kun naisolihoita niin ne vielä enempi ja jotakin on. Yksi miestyyppe yks on semmonen, minä en muista nimeä, se mielellään puhuu hyvin paljon ja minä ite puhun
H: Mm
I: Minulla on kyllä siitä sanottukin että minä puhun niin paljon mutta minä sanon että minä nyt sanon sitä raamattua, että sydämen kyllyydestä suu puhuu. Paljon on vaivoja päällä ni tulee niistä puhuttua
H: Ömm, minkä takia?
I: Se jollain lailla helpottaa
H: Nii auttaa
I: Se helpottaa ihmistä kun sitä saa purkaa ulos
...
H: Ei mittään. Tavallaan se auttaa ku siitä voi?
I: Kyllä se helpottaa. Sen takia niitä vertaisryhmiäkin on
H: Joojoo. Et se on vähän niiku vertaisryhmä?
I: Se on tavallaan niiku vertaisryhmä jos toinen tulee, on samanlaisia vaivoja, samanlaisia kipuja, sairauksia. Sen kans kun puhutaan sinulla on niin ja mulla on näin ni se helpottaa. Ei oo kukaa yksin niiden vaivojensa kanssa
H: Joo
I: Mutta kaikki ei ymmärrä ne ottaa sen ruikutuksesta
H: Joo okei*

I: Mulle on se sanottu että sää et mitään muuta puhu kun aina sairauksista
H: Eli on niitä jotka puhuu niistä ja saa siitä jotain vertaistukea ja on sit niitä jotka ei puhu ollenkaan
I: Joo. Niistä vertaistukiryhmiä tarvii olla kun toinen on samanlainen ja sen kans ku puhuu niin hyvänen aika tuollahan on ihan samat kun mulla
(naurua)
H: Ootko sää saanu koskaan jotain vinkkiä johonkin vaivaan tai
I: En minä tiä, en minä minkäänlaisia semmosia vinkkejä. Se on melkee ne vinkit lääkärin kautta, kuntohoitajien kautta sanoo että väännä niin ja niinpäin niitä jalkojas
Haastattelu Rauha

Ensimmäinen informanteista katsoo huumorin sävyttämänä, kuinka samansuuntaisten tilanteiden jakamisesta voi olla apua molemmille. Sairauksista puhumisen koettiin helpottavan erityisesti omaa oloa, varsinkin jos eri sairauksia oli kertynyt paljon. Pääsääntöisesti vinkkejä sairauksien hoitoon ei jaettu vaan nämä jätettiin ammattilaisille, tärkeintä oli saada puhua terveyteen liittyvistä vaivoista. Kaikille tuvan kävijöille sairauksista puhuminen ei tuntunut kuitenkaan ajankohtaiselta tai omat terveyteen liittyvät asiat haluttiin pitää yksityisasioina. Alla olevassa haastattelusitaatissa ”terveyspuheisiin” ei koeta tarvetta osallistuvan.

H: Joo. Sit mä oon huomannu että aika paljon sielä puhutaan justiin kun on jottai vaivaa taikka sairautta.
I: Joo ne diagnoosit on.
H: (naurua)
I: Kaikki on et minä sairastan sitä ja sitten minä sairastan sitä. Toinen sairastaa samalla lailla ja.
H: Minkähän takia näin te siitä puhutte?
I: Minä en ossaa sanoo. Minä en puhu omia diagnosejani ollenkaan. Kun mulla ei hirveesti oo, ku mä en oo sairas.
Haastattelu Kaarina

Tuvalla esiintyvä huumori värittää kaikkia keskusteluja, mutta erityisen hyödykästä se voi olla juuri terveyspuheiden yhteydessä. Yleisesti ajatellaan, että huumori ja nauru pidentävät ikää ja ovat hyväksi terveydelle. Tieteellisesti tutkittuna huumorin yhteys fyysisen terveyteen nostatti vielä ristiriitaisia tuloksia 2000-luvun alussa, johtuen kunnollisen empiirisen aineiston puutteesta. (Martin 2002, 217–219.) Viime vuonna julkaistu laaja norjalainen tutkimus taas löysi huumorilla olevan positiivisen vaikutuksen kuolleisuuden alentajana tiettyjen tautien yhteydessä. Miehillä huumorintajun löydettiin auttavan tartuntataudeissa parantuessa. Naisilla taas huumori auttoi sekä tartuntataudeissa selviämisessä, että sydän- ja verisuonitaukeissa. Tutkimuksissa todettiin huumorin olevan yksi terveyttä edistävästä voimavarojen lähteistä ja saaden hyviä tuloksia aikaan etenkin naisilla. (Romundstad 2016, 352.)

Huumorilla ja terveydentilalla voidaan siis katsoa olevan jonkinlainen yhteys. Terveyspuheet ovat toistuva keskustelunaihe Kylätuvalla, joten asioiden käsittely huumorin keinoin voi auttaa mentaalisen puolen lisäksi myös fyysisesti. Tuvan terveyteen liittyvissä huumoripuheissa vitsit syntyvät usein tilannekohtaisesti arjen eri tilanteista.

Eräs mies tarjoaa toiselle kahvit. Siiri on lähdössä ”avomersullaan” (pyörä) kotiin. Nurkkapöydässä oleva huonokuntoisempi mies nousee vaivalloisesti ylös. Hän saa kyydin kotiinsa toiselta mieheltä. Siiri vitsailee miehen kanssa, että hyvä kun sai kyydin niin ei tarvitse ottaa hänen avomersunsa kyytiin. Mies kysyy onko kontissa muka painorajoitus. Tuvassa olijat naureskelevat heidän vitsailuilleen. Kyydintarjoaja auttaa miehen tukien autoon.

Kenttäpäiväkirja 2.4.14

Apteekki on kuulemma kannattavin kauppa. Aina ovi käy ja kukaan ei kysy hintoja.

Kenttäpäiväkirja 29.4.14

Yksi tällainen huumoripuheen kestoosuus näytti olevan viereisessä liikkeessä sijaitseva apteekki, joka nousi usein esille keskusteluissa. Tuvan huumori sai välillä myös hirtehisää piirteitä, jolloin vakavimpia asioita lähestyttiin mustalla huumorilla.

Hän kertoo kuulleen emännältä, että omaiset olivat sanoneet: ”Kun emännästä aika jättää niin laitetaan luuta mukaan hautaan, niin ei käy aika pitkäksi.” Tämä saa ihmiset naurumaan tuvassa.

Kenttäpäiväkirja 29.4.14

”Täällä on naisia tupa täynnä.” sanoo Pertti kun tulee sisälle. Huomaan hänen olevan oikeassa. Kaikki muut tuvassa ovat naisia. ”Nuoret lähtee kaupunkiin, vanhat jäädyään tänne ja kupsahdetaan.”

Kenttäpäiväkirja 6.2.15

Kylätuvan huumori näytti syntyvän erityisesti pienistä tokaisuista ja heitoista ihmisten välillä. Sen läsnäolon huomasi ihmisten ilmeistä ja elekielestä sekä kepeydestä, joka näkyi suoraan tunnelmassa. Tuvalla olijoita tuntui yhdistävän yhteinen näkemys, minkälaiset heitot olivat hauskoja ja missä tilanteissa niitä oli sopiva laukoa. Huumori lävistikin kaikki tuvan keskustelut, oli aiheena sitten sukulaisuus, tiedonvälitys, terveys tai muistelu.

6.4 Kollektiivinen muistelu

Muistelu usein lisääntyy ikääntyessä. Mieli palaa monilla erityisesti lapsuuden ajan muistoihin. Muistelussa lapsuuden elämäntapa saattaa idealisoitua, tuntuen olleen yksinkertaisempaa, parempaa ja aidompaa. Lapsuuden nostalgisointi voi toimia pakona menneisyyden idylliin ja samalla sillä voi olla myös terapeuttisia piirteitä luomalla positiivista mielialaa. Muistelu voi

toimia yhtenä tapana suoriutua elämän siirtymävaiheissa, sillä se voi lujittaa omaa identiteettiä. (Korkiakangas 2013, 29.)

Muistelun luonteesta pitää muistaa huomioida tilanne ja paikka. Muistelu tapahtui tilassa, jossa oli yleistä, että kuka vain saattoi osallistua vallitsevaan keskusteluun tai vaihtoehtoisesti vetäytyä keskustelusta lähtemällä esimerkiksi fyysisesti tilasta. Vaikka muistelutilanne alkoi kahdenvälisenä, saattoivat muut tuvassa olijat tai emäntä lähteä siihen mukaan, jolloin muistelutilanteet olivat enemmän vapaan kollektiivisen ryhmämuistelun kaltaisia, jossa voitiin osallistua tilanteeseen tai olla osallistumatta.

Toisena tekijänä toimi sukupuoli. Keskustelut kattoivat pääsääntöisesti kaikki tilassa olijat, mutta sukupuolisidonnaisten ryhmien omat pöytäpuheet olivat myös tavallisia. Miehet liikkuvat enemmän porukoissa kuin naiset ja saattoivat tulla tuvallekin monen ihmisen voimin kerralla. He monesti myös lähtivät yhdessä pois tilasta.

Muistelukeskustelujen teemat vaihtuivat hienoisesti riippuen siitä, muistelivatko miehet, naiset vai kaikki tilassa olijat. Seuraavaksi esittelen kenttäpäiväkirjaan perustuen esimerkkejä tyypilliselle muistelulle sukupuolittain.

Naisten muisteluaiheita olivat naisten työt kuten navetta-ajat ja siivouspäivä, ruoka-aineet ja ruuanvalmistus. Miesten muisteluissa esiintyivät metsästys ja kalastus, sota-ajat ja armeija sekä miesten työt. Kaikille yhteisiä muisteluaiheita olivat lapsuus, kouluajat, entisten aikojen vertailu nykyiseen, tavat, perinteet, tarinat ja humoristiset kertomukset. Kylätuvalla kulloinkin vallitseva ilmapiiri vaikutti varmasti muisteltuihin asioihin.

Ilka Haarni huomasi, kuinka hänen tutkimassaan eläkelähiön tapahtumissa pidettiin tietoisesti yllä hyväntuulista, leppoisaa ja lämmintä tunnelmaa. Tämän tunnelman elementtejä olivat Haarnin mukaan hyväntuulisuus, kevyt leikinlasku ja elämän kommelluksille nauraminen. Ryhmissä kiinnitettiin huomiota myös, jos jonkun käytös poikkesi yleisesti ilmapiiristä. (Haarni 2010, 134–135.) Kylätuvalla tunnistan esiintyvän näitä samoja elementtejä, joihin Haarni oli törmännyt eläkeläistoiminnan parissa. Tuvalle mennään sosialisoidaan ja viettämään aikaa leppoisasti muiden kanssa. Tämä vallitseva taustatunnelma ohjaa myös Kylätuvassa vallitsevia keskusteluja.

Marja Saarenheimon mukaan kollektiivisessa muistelutilanteessa ei välttämättä muistella pelkästään yhtä episodista vaan samalla myös tunnetta yhteisestä menneisyydestä ja samanlaisista kokemuksista. Tunnistamalla yhteisiä menneisyyden kokemuksia luodaan

samalla myös yhteenkuuluvuuden tunnetta ryhmässä. Iäkkään kokema yksinäisyys voi tulla myös siitä, ettei hän pääse puhumaan ihmisten kanssa, jotka jakavat samanlaisen menneisyyspohjan. Tässä näkyy, kuinka muisti on sidoksissa vahvasti nykyisyyteen ja sen ainoa tehtävä ei ole pelkästään varastoida menneisyyttä vaan sopeuttaa se samalla nykyhetken päämääriin. (Saarenheimo 1997, 121–122.)

Korkiakankaan mukaan lapsuuden muistelussa menneisyyden ja nykyisyyden kontrastoinnissa tulee näkyviin kaksi eri päälinjaa. Ensimmäisessä menneisyyden lapsuuteen suhtaudutaan vahvasti nostalgisesti ja sen koetaan samalla olleen parempaa kuin nykyisin oleva. Lapsuudessa oltiin köyhiä, mutta onnellisia. Asiat olivat yksinkertaisempia, eikä kaikki tullut yhtä helposti kuin nykyään. Asioiden oletetaan olevan paremmin, jos voitaisiin palata entiseen elämän malliin. Toisessa linjassa löydetään edistyksen merkkejä nykyisestä lapsuudesta. Omasta lapsuudesta nähdään olleen tultu eteenpäin ja nykyaikaisen lapsuuden nähdään olevan parempaa lapsille. Tätä edistystä tarkastellaan mahdollisesti omista negatiivisista lapsuuden muistoista. Lapsuus oli puutteellista ja ankaraa. Lapsia saatettiin kohdella huonosti ja heille asetettiin liian suuria vaatimuksia. Tässä linjassa muistelut ovat ikään kuin sankaritarinoita, joissa huonoista lähtökohdista huolimatta ollaan selvitty hengissä. (Korkiakangas 1997, 332.)

Lapsuuden muistelussa muistoja peilataan usein suhteessa nykypäivään. Tämän vuoksi muistelua ei voi irrottaa itse muistelun hetkestä, koska muistelun aikana luodaan vastakohtia, kuten esimerkiksi ennen – nyt, paremmin – huonommin. Näin ollen lapsuuden muistelu liittyy samalla myös vanhenemiseen, jolloin nykyisyyttä verrataan menneisyyteen. (Korkiakangas 1997, 330–331.) Kylätuvan kävijöiden muistelussa etenkin menneisyyden ja nykyisyyden kontrastointi tuli usein selvästi näkyviin.

Emäntä ja nainen muistelevat nuoruutensa aikoja kuinka kiivettiin puissa ja leikittiin. Emäntä hieman kritisoi nykyajan tapoja, joissa lapsilta kielletään kaikki leikkiminen, koska pelätään että loukkaantuvat. Hän kertoo kuinka hän oli pienenä leikkinyt aina yhdessä jättikuudessa. Lapsset olivat leikkineet siinä jättikuudessa ennen häntäkin. Monta sukupolvea kuulemma. Kuusi oli jouduttu kaatamaan, koska se oli liian lähellä sähkölinjaa. Kuulemma emäntä ja muutama muu eläkeläinen olivat katselleet itku silmässä, kun puu oli kaadettu.

Kenttäpäiväkirja 29.4.14

Emäntänä on tänään x. Hän puhuu erään kanssa lakkojen saannista. Ennen löytyi paremmin lakkoja. Muistelee omaa lapsuuttaan, kuinka kannettiin iso korvo suolle ja lapset keräsivät sen täyteen lakkoja. Toista närkästyttää kun hänen pihaltaan tullaan hakemaan lakkoja.

Kenttäpäiväkirja 11.5.15

Kylätuvan keskusteluissa on nähtävissä molempia Korkiakankaan mainitsemia päälinjauksia. Pääsääntöisesti lapsuuden puheet olivat nostalgian sävyttämiä ja lapsuuden aikoja muisteltiin lämpimästi. Tämä johtui mielestäni osaksi tuvalla vallitsevasta leppoisasta ilmapiiristä. Yhdessä julkisessa tilassa porukalla muisteltaessa harvemmat nostavat esille omia huonoja kokemuksia lapsuudestaan, johon saattaa liittyä myös oman identiteetin kipukokemuksia. Entisten aikojen vertaaminen nykyisyyteen esiintyi toistuvasti muisteluissa. Yleisestä ilmapiiristä sai kuitenkin kuvan, että eteenpäin vanhoista ajoista oli menty, oli se sitten huonoa tai hyvää ja tämän päivän lapsilla on asiat paremmin kuin aiemmin. Varsinkin lapsiin kohdistettua nykyistä koulutusta tunnuttiin arvostavan. Muistamisen lähtökohtana saattoivat toimia tietyt herätteet, joiden johdosta alettiin muistella.

Muistiheräte on jokin asia mikä saa muistikuvan nousemaan mieleen. Meillä kaikilla on muistiherätteistä luultavasti jonkinlaista kokemusta. Itselleni tulee esimerkiksi aurinkorasvan tuoksusta mieleen pienenä lapsena tehdyt rantamatkat yhdessä perheen kanssa, jolloin aurinkorasvaa piti käydä lisäämässä vähän väliä uinnin lomassa. Aistiherätteet voivat toimia parhaimmillaan kuin Proustin kuuluisa Madeleine-leivos. Ne täyttävät kaikki aistit ja voivat kuljettaa meidät pitkälle menneisyyteen.

Taina Stenberg jaottelee Ikäinstituutin muistelun vuorovaikutusoppaassa muistiherätteitä Websteriin (2010) viitaten. Muistikuvat voivat kummuta yllättäen mieliimme ympäristöstä tai niitä voidaan kalastella tietoisesti. Muistelussa mieleen palautuvia muistikuvia voidaan käsitellä sisäisesti tai ulkoisesti. Sisäisessä käsittelyssä henkilö pohtii muistoa hiljaisesti itsekseen omassa päässään. Ulkoisessa käsittelyssä muistikuva jaetaan kuuntelijalle esimerkiksi menneisyyden kertomuksena. Muistelua voidaan aktivoida myös tietoisesti erilaisten muistiherätteiden avulla tai ne voivat toimia spontaanisti muistikuvien laukaisemina. Aistiherätteinä muistelulle voivat toimia esimerkiksi kuvat, esineet, materiaalit, äänet, liike, maut ja tuoksut. (Stenberg 2015, 28.) Erityisesti luovien muistelumenetelmien käyttöön on perehdytty enemmän Kotkassa toimivalla Muistojen talolla Hohenthal-Antinin johdolla. (Hohenthal-Antin 2009; 2013.)

Kylätuvan keskusteluissa muistiherätteinä toimivat pääsääntöisesti tilassa käydyt keskustelut. Alla olevassa kenttäpäiväkirjamerkinnässä huomaa, kuinka kahvista keskustelu toimii muistiherätteenä kepposmuistolle.

Puhuvat emännän kanssa kahvista ja ”sumppi” sanasta. Mies alkaa muistelemaan tekemäänsä kahvijäynää.

..

-sivukylät hiljenee

*-muistellaan jotain henkilöä, joka on kuollut ja muita sukulaissuhteita
-ketkä muut kuollu ja ominaispiirteitä ”Pitkä ihminen se oli.”*

-Vanha tanssipaiikka ”Pirula”: Kaikki oli Heimo nimisiä

-Pirula nimi sivukylän uskovaisilta

Kenttäpäiväkirja 1.4.14

Keskustelu kahvista laukaisee miehelle muiston kahviin tekemästään kepposesta, joka sitten jaetaan muille tarinana, mikä sopii samalla luontevaksi osaksi kahviin liittyvää keskustelua. Muistelutilanteet alkoivat tyypillisesti näin tuvalla. Muisteluissa käsiteltiin useasti myös paikkoja ja ihmisiä kuten kenttäpäiväkirjasta käy ilmi. Pääosa muisteluista tuntui kuitenkin keskittyvän omien kommellusten, hauskojen tarinoiden ja kertomusten ympärille.

Pöytämme naiset muistelevat kuinka aiemmin joutui pihalle jos kutratti kinkereillä. Pöytään tullut nainen kertoo, kuinka riparityöt hihittelivät kinkereillä. (Tämä sanotaan naureskellen)

Kenttäpäiväkirja 14.2.14

Sisälle tulee kaksi naista. Emäntä kysyy kuulumisia ja he alkavat muistelemaan navetta-aikojaan. Eräs kertoo myös muiston, kuinka ajoi ojaan joskus kauan aikaa sitten saab95:lla Kyyjärven suoralla.

Kenttäpäiväkirja 28.4.14

6.4.1 Muttia ja latoromanssielokuvia

Kylätuvalla pystyi välillä näkemään, kuinka entisten aikojen nostalgisointi konkretisoitui muistelusta osaksi nykyhetken toimintaa. Tästä toimivat esimerkkeinä perinneruoka mutin myynti ja kello yhden suomi-elokuva.

Ruokamuistomme liittyvät usein itse kokemukseen tilanteesta. On nähty äidin tai isoäidin keittävän ruokaa, haisteltu ja lopulta maistettu. Äidin tai isoäidin liittäminen osaksi ruokamuistoa on eurooppalaisittain yleistä. Nostalgisoitunut keittäjänäinen nivoutuu vahvasti osaksi menneisyyden omavaraista elämäntapaa, jolloin raaka-aineet tuotettiin ja kerättiin pääosin itse. Ruoka oli sidoksissa enemmän myös paikallisuuteen, koska se valmistui alueen raaka-aineista ja ruokakulttuurista. Äiti, joka oli aina kotona ja lämpöinen hella jolla ruokaa tehtiin, muodostavat vahvoja muistoja kodista. Ruoka nähtiin yksinkertaisena, se tehtiin itse alusta loppuun saakka äidin keittämistaidoilla, raaka-ainesta joiden alkuperä tunnettiin. Menneisyyden kotikeittäminen symboloi parempia aikoja, jolloin kaikki tuntui hitaammalta ja

huolettomammalta. Ruokaan liittyvä nostalgisointi ei jätä tilaa negatiivisille puolille ruuan yksitoikkoisuudesta tai jopa sen puutteesta. Keittäjänäisen ideaalia ei muistella osaamattomana, kiireisen ja hätäisen ruuan laittajana, vaikka nopea ruuantekeminen on kuulunut arkikeittämisen osaksi aina. (Knuutila 2007, 152–164.)

Kylätuvalla muistot lapsuuden ruuista konkretisoituvat mutin myymiseen. Mutti on erityisesti Keski- ja Pohjois-Pohjanmaan alueella esiintyvä hyvin yksinkertainen perinneruoka, joka valmistetaan keittämällä ohrajauhoja ja suolaa vedessä. Keski-Suomen puolelta mutti tunnetaan Pohjanmaan rajakunnissa kuten Karstulassa ja Kinnulassa (Leisiö 2012). Kylätuvalla mutti tunnustetaan myös kyyjärveläiseksi perinneruuaksi.

H: Että miten nää on päätytty tänne?

I: No sanotaanko nyt että oisko joku asiakas tullu ja tullu puhe kansanperinneruuista, mutista. Ja kun minä oon yks semmonen mummu joka en ossaa muttia keittää.

H: Nii.

I: Ja sit joku on ehkä kysynyt. Ja sitten nämä jotka on näitä muttimestareita. Meillä on kaks. Ni ne on sitten tehnyt ja myyny kotoa muttia.

H: Joo

I: Että ne on sitten tuonu siihen ja pienen hinnan panneet. Se on kyllä niin pieni hinta että.

H: Joo mää huomasin. Mää ostin sitä itekkin sillon.

I: Se on sellanen kyyjärveläinen perinneruoka. Niin ne on tuonu sitten mutin myyntiin.

Haastattelu Helena

Mutti on selvästi päätenyt Kylätuvalle myyntiin muistelun kautta. On puhuttu perinneruuista, luultavasti kollektiivisesti muisteltu omia lapsuuden ruokia yhdessä, mikä on tuvassa hyvin tyypillistä. Tässä tapauksessa muistelu ei ole ollut vain lapsuuden ruokamuistoista puhumista, vaan on aktualisoitunut itse toiminnaksi. Tuvassa on käynyt selvästi ilmi, että on halu ja tarve päästä maistamaan muttia. Muttia on hankittu kylän tunnetuilta mutin taitajilta tuvalle, jotta halukkaat saavat sitä ostettua.

Mielenkiintoista on, että vaikka mutin raaka-aineet ja valmistutapa ovat hyvin yksinkertaisia, silti on haluttu kääntyä kylän tunnettujen muttimestarien puoleen sen valmistuksessa. Emäntä itse ei näe osaavansa tehdä muttia ollenkaan, vaikka raaka-aineet, tekotapa ja maku ovat hänelle varmasti tiedossa. Tässä lähestytään Knuutilan kuvaamaa nostalgisoitunutta keittäjänäistä, jolla on taito tehdä juuri oikeanlaista ruokaa, niin kuin menneisyyden äidit tekivät. Yksinkertaisen mutin tekemiseen tarvitaan kylän muttimestari, joka osaa tehdä muttia oikeaoppisesti, saavuttaen samalla parhaiten kuvan menneisyydessä mutista.

Mutin myynti Kylätuvalle perustuu täysin haluun pitää perinneruokakulttuuria yllä. Ihmiset haluavat välillä syödä muttia ja mutin tekijällä on taito ja halu tuoda muttia tarjolle tuvalle.

Muttirasia maksaa euron, joten sen tekijä ei saa taloudellista hyötyä itselleen. Muttia ei lisäksi myydä tuvalle koko ajan, vaan sitä ilmestyy tarjolle aina välillä. Sillon kun muttia on saatavilla, saatetaan tuvalle lähteä varta vasten sitä varten.

Siiri tulee hakemaan muttia. Minulle kerrotaan kuinka muttia voi käyttää ja kuinka hyvää se on. Hän antaa minulle lusikallisen muttia maistettavaksi. Ostan itselleni myös Siirin innoittamana muttirasian.

Kenttäpäiväkirja 2.4.2014

Muistan vieläkin, kuinka eräälle asiakkaalle paljastui, etten tiennyt mitään mutista. Minulle kerrottiin innokkaasti mutin valmistusprosesista, sen käyttötavoista ja kuinka mutti on herkullisinta voissa paistettuna pannulla. Tilassa olijat intoutuivat puhumaan muttiin liittyvistä kokemuksistaan ja muistoistaan. Minun haluttiin ehdottomasti myös maistavan muttia. Nostalgialla painottuvan kollektiivisen keskustelun jälkeen päädyin itsekkin tilanteen innoittaman ostamaan muttirasian.

Nostalgiaa käytetään usein hyödyksi tuotteistuksessa. Suomen elokuvateollisuuden rantautui 1990-luvulla maaseutunostalgian buumi. Useat silloiset elokuvat, kuten Kivenpyörittäjän kylä ja Kuningasjätkä, sijoittuvat idylliseen maaseutuun, jota ei koeta enää olevan mutta jonne yhä kaivataan. Ajallisesti tämä maaseudun lintukoto sijoittuu sotien jälkeiseen aikaan. Heti sotien jälkeisenä aikana 1950-luvulla elokuvat käsittelivät ajallisesti epämääräistä aikaa ennen sotia ja niiden välihetkiä. Sotaa ei siis yleensä näkynyt maaseudun nostalgisissa kuvauksissa. Maaseutuelokuvat ovat voineet syntyä vastauksena suurten ikäluokkien menneisyyden kaipuuseen. Nostalgisten tuotteiden kuva voi vaikuttaa siihen, miten koko aikakautta yleisesti muistellaan. Esimerkiksi jos 1950-luvusta puhutaan vain maaseudun idyllin lähtökohdasta, sukupolvet joilla ei ole elettyä kokemusta aikakaudesta voivat alkaa käsittää sitä vain tästä näkökulmasta. Näin myös heille voi muodostua nostalgista kaipuuta tähän menneisyyden idylliin, jota ei enää ole. (Hytönen 2013, 11,12.).

Omaan havaintooni perustuen vanhoja kotimaisia elokuvia on esitetty arkipäivisin Ylen kanavilta jo lähemmäksi vuosikymmenen ajan. Suomielokuvat tuntuvat olevan pääosin mustavalkoisia kevyitä rakkauskomedioita, joista suosittummat klassikot ovat valmistuneet 40- ja 50-luvuilla. Elokuvissa näytetään paljon maaseudun idylliä, mutta miljöö saattaa löytyä yhtä hyvin myös kaupungista. Kylätuvalla kello yhden suomielokuvat tulevat näkyviin asiakkaiden liikkumisen kautta.

*Emäntä tokaisee kun kello on 12.55 että kohta alkaa suomalainen elokuva, mitä kaikki menee katsomaan, niin väki vähenee. Matti tokaisee ettei hän ”latoromanssielokuvia” katso.
Kenttäpäiväkirja 6.2.15*

Suurimmalla osalla Kylätuvan kävijöistä on rutiinina katsoa suomalainen elokuva. Tuvalla kuuluu kävijöiden yleistietoon, että kello yhden jälkeen tilassa on hiljaista, sillä kaikki ovat katsomassa nimenomaan päivän suomalaista elokuvaa. Tämä kertoo, kuinka Kylätuvan keskustelujen muistelusta siirrytään itse aktiiviseen toimintaan. Mutin syömisessä ei haluta vain muistella perinneruokaa vaan myös maistaa se. Samoin suomalaisen elokuvan kohdalla ei haluta vain muistella vanhoja aikoja, vaan mennään varta vasten kotiin katsomaan 40- ja 50-luvulla tuotettua elokuvamateriaalia, jossa on näkyvissä paljon tuvassa kävijöiden omaa aikalaiskuvaa menneisyydestä. Kylätuvan keskusteluissa esiintyvä muistelu ei ole siis pelkästään vanhoista asioista puhumista vaan se näkyy siellä myös toimintana, jossa menneisyyttä tarkastellaan uudestaan eri aistien kautta.

7. Pohdinta

Tutkielmani kohde on yksi esimerkki ikäihmisten yhteisöllisestä toiminnasta. Syvempää ymmärrystä asiasta olen lähtenyt tavoittelemaan tulkitsemalla Kylätupaa ikäihmisten tilana sosiaalisen vuorovaikutuksen kontekstista. Tutkielmani on etsinyt vastauksia seuraaviin kysymyksiin: Minkä vuoksi Kylätuvalla käydään? Millaista on ikäihmisten arki Kylätuvalla ja kuinka se rakentuu? Mitä Kylätupa merkitsee heille? Kuinka yhteisön sosiaalisuus muodostuu Kylätuvalla?

Aineistoni perusteella voin todeta, että Kylätuvalla käydään, koska siellä näkee ihmisiä. Kahvia saa kotoakin, tuvalle mennään vaihtamaan kuulumisia ja keskustelemaan siellä kohdattavien ihmisten kanssa. Sillä ei ole välttämättä merkitystä keitä tuvalla tapaa, mutta usein kohdattavat ovat tuttuja. Joskus siellä näkee myös harvinaisempia tuttavuuksia, kuten kesälomalaisia, jotka asuvat muuten muualla. Informanteilleni tuvalla käynti on muodostunut rutiiniksi. Siellä käydään joko varta vasten tai muun asioilla käynnin yhteydessä. Kylätuvalla käynti on säännöllistä ja siellä vietetään usein parikin tuntia kerralla. Informanttien keskeinen syy Kylätuvalla käymiseen oli, että he asuivat yksin kotona. Aineiston perusteella Kylätuvan kävijöissä onkin suhteessa enemmän leskiä (molempia sukupuolia) ja yksin asuvia. Tuvan

toiminta koettiin merkitykselliseksi, koska siellä pystyi kohtaamaan ihmisiä, keskustelemaan, vaihtamaan kuulumisia ja ilman sitä jäätäisiin yksin kotiin.

Tarkastaessa Kylätupaa Lehtosen määritelmä yhteisöstä toteutuu kaikilla tasoilla. Ensinnäkin Kylätupa on alueellisesti rajautunut yksikkö. Se paikallistuu fyysisesti Kylätuvan kiinteistöön. Kuitenkin voidaan katsoa sen varsinaisesti rajautuvan kylän alueen sisälle, sillä emäntien osallistuminen tapahtumiin kahvinkeittäjinä liikuttavat ”Kylätupaa” hetkittäin pois sen fyysisistä tiloista. Sosiaalisen vuorovaikutuksen paikkana Kylätupa toimii erityisesti siellä käytävien keskustelujen välityksellä. Kävijät tulevat tuvalle varta vasten sosiaalisten kanssakäymisten vuoksi. Tilassa keskustellaan usein kollektiivisesti ja emännillä on suuri rooli osana keskusteluja. Kolmanneksi yhteenkuuluvuuden ja symbolisen yhtenäisyyden yksikkönä Kylätupa näyttäytyy monella erilaisten tasolla. Yhteenkuuluvuutta lisäävät kävijöiden keskinäiset sukuselvitykset ja eri suhteiden tunnistamiset. Yhteiset nostalgiset muistelut tai terveyshuolien jakaminen toimivat myös yhteenkuuluvuutta lisäävinä elementteinä. Muistelussa voitiin vahvistaa etenkin yhteistä historiallista menneisyyttä, joka osaltaan ruokkii yhteenkuuluvuuden tunnetta. Yhteisön symboleina voidaan nähdä muuan muuassa emäntien leipomat ruokaesineet, jotka henkilöityivät kulloiseenkin emäntään ja päivään. Kylätupa tilana voidaan kytkeä läheisesti kylätalon konseptiin, jolloin se toimii paikallisyhteisön symbolina.

Yhteenkuuluvuuden tunnetta lisää Kylätuvalla sosiaalisesta vuorovaikutuksesta saatu mielihyvä. Kylätuvan voi katsoa olevan yhteisö joka sijoittuu lähemmäksi klassista Tönniesin yhteisökäsitettä, jossa *gemeinschaft* yhteisö on harmoninen ja keskinäinen sosiaalinen voima pitää yhteisön kasassa. Ihmiset tuntevat toisensa henkilökohtaisesti ja jakavat samankaltaiset taustat ja kokemukset (Tönnies 2001, 32–33.) Lisäksi Kylätupa lähestyy myös Cohenin maaseudun yhteisökäsitettä, missä yhteisön vuorovaikutus tapahtui kasvokkain ja jäsenet tuntevat toisensa hyvin. Keskeiseksi nousevat yhteisön monimutkaiset verkostot ja erityisesti jäsenten yhteenkuuluvuuden tunne (Amit 2001, 4, 6.) Anderssonin kuviteltu yhteisö, joka toteutuu abstraktilla tasolla jää tässä tapauksessa kauemmaksi Kylätuvasta. Tönniesin yhteisön kaltaista asetelmaa, jossa yhteisö perustuu vahvasti yhteistalouteen ja yhteisasumiseen, ei Kylätuvalta löydä, mutta se voi lähestyä tätä tietynlaisella turvallisuuden tunteella ja naapuriavun käsitteellä.

Bauman kirjoittaa, että tällä hetkellä yhteisöistä haetaan ennen kaikkea turvaa. (Bauman 2002, 203-206.) Kylätuvalla turva näkyi tietynlaisena toisesta huolehtimisena. Fyysistä turvallisuutta tuotettiin esimerkiksi kyyditysten ja muiden arkea helpottavien palvelujen kautta. Toinen,

merkittävämpi, turvan antamisen muoto oli yhteisön oma tarkkailu, joka tapahtui etenkin tuvan keskustelujen kautta. Poikkeava käytös huomattiin ja sitä alettiin ihmetellä. Jos esimerkiksi vakiokävijää ei näkynyt tuvalla, alettiin miettiä tähän syytä. Asiaa yleensä tiedusteltiin alkuun eri yhteyksistä, joilla oli mahdollisesti tietoa asiasta. Tiedonvälityksen myötä saatiin usein selville pitäisikö henkilöstä olla huolissaan, vai oliko tällä muita syitä olla poissa. Välittämistä saatettiin osoittaa myös vierailamalla aiempien vakiokävijöiden luona, jotka eivät enää pystyneet fyysisen terveytensä takia tulemaan tuvalla. Tällainen toiminta voidaan nähdä hyvänä turvaverkostona varsinkin yksin asuville iäkkäille henkilöille. Toisaalta aktiivisessa tietojenvälityksessä voi olla myös huonoja puolia, kuten asioiden vääristyminen ja sellaisten tietojen käsittely mitä yksilö ei haluaisi yleisesti puhuttavan. Yhteisö voi tuottaa jäsentensä tarkkailulla turvallisuuden tunnetta mutta se voi myös näyttäytyä ahdistavana.

Yksi turvaa kasvattavista tekijöistä saattoi olla myös väen perään kysely. Väen liikkeiden tietäminen vaikutti tuvalla merkitykselliseltä, vaikka tähän ei osattukaan kertoa mitään erityistä syytä. Yhdistän tämän yleiseen haluun tietää kylän tapahtumista ja kyläläisten liikkeistä. Tietämällä, missä väki liikkuu, saa tietoja siitä tapahtuuko ympäristössä jotain mielenkiintoista, johon voisi itsekkin osallistua. Toisaalta tähän voi kytkeä myös jatkuvuuden tunteen. Kyselemällä väen määrää tapahtumissa saa samalla yleiskuvaa väkimäärän muutoksista. Väen väheneminen voi aiheuttaa turvattomuutta. Väkimäärän kasvu taas voi viestiä jatkuvuudesta ja tuoda turvallisuuden tunnetta.

Kylätuvalla kävijöiden pitkä elämänhistoria näkyy etenkin yhteisissä muisteluissa. Muistelujen konkretisoituminen toiminnaksi mutin ostamisessa ja suomalaisen ”latoromanssielokuvan” katselussa, osoittaa kuinka ikäihmiset tarkastelevat aistiensa kautta menneisyyttä. Myös Kylätuvalla käyminen voi olla lapsuudesta ja menneisyydestä tuttu yhteisöllisyyden toteuttamisen muoto. Kyläilykulttuuri on vähentynyt viimeisten vuosikymmenten aikana. Aiemmin kyläilykulttuurin ja kuulumisten vaihdon merkittävä syy oli Knuutilan (2014) mukaan tiedonvälitys. Kylätuvalla käynti voikin olla muotoutunut korvaamaan perinteistä kyläilykulttuuria. Toimintamalli on muuten hyvin samanlainen, mutta Kylätuvalla ei mennä näkemään tiettyä ihmistä vaan tuvan kollektiivia. Tieto vaihtuu keskustelujen perusteella edelleen tiuhaan, tosin tänä päivänä uutistietoa on tarjolla runsaasti muistakin kanavista.

Kylätupaa ja sen kävijöitä on ollut mielenkiintoista tutkia. Tähän työhön valitsemieni aiheiden ohella aineisto olisi mahdollistanut esimerkiksi kahvin tarjoamisilmiön tarkemman tutkimisen ja tuvan tilannehuumorin monipuolisemman käsittelyn. Jatkotutkimusta ja uusia kenttätöitä

tarvittaisiin, jos aiheeseen haluaisi liittää sukupuolinäkökulman. Sillä että kaikki informanttini sattuiivat valikoitumaan naisiksi, on vaikutusta kuvaan, jonka olen tässä tutkielmassa tuottanut. Lisäksi mielenkiintoinen tulevaisuuden aihe voisi olla kartoittaa ja kuvata erilaisia ikääntyneiden yhteisöjä, esimerkiksi huoltoasemilla istuvia pääsääntöisesti miehistä koostuvia ”parlamentteja” ja katsoa miten näiden yhteisöt rakentuvat.

Lähteet

Tutkimusaineisto

Kenttäpäiväkirjat aikaväliltä 18.11.2013 – 13.05.2015

Haastattelut (4 kpl) aikavälillä talvi 2014 – kevät 2015.

Haastateltava 1. Helena: 2h 10min

Haastateltava 2. Kaarina: 28min

Haastateltava 3. Rauha: 1h 23min

Haastateltava 4. Kukka-Maarit: 30min

Kaikki aineisto tekijän hallussa.

Opinnäytetyöt

Gruborovics, Essi 2013. Yhdessä jaettu: yhteisöllinen elämäntapa senioritalo Loppukirissä.

Pro gradu -tutkielma.

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/42695/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201312182835.pdf?sequence=1>

Maununaho, Sonja 2012. Muistettu ja koettu vanhuus. Aineistolähtöinen analyysi vanhuuden käsitteestä ja sen muutoksesta.

Pro gradu -tutkielma.

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/39939/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201210092634.pdf?sequence=1>

Painetut

Amit, Vered. *Realizing Community: Concepts, Social Relationships and Sentiments*. London: Routledge, 2002.

Anderson, Benedict. 1983/1991. *Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism* London and New York: Verso.

Apo, Satu 1995. *Naisen väki: Tutkimuksia suomalaisten kansanomaisesta kulttuurista ja ajattelusta*. Helsinki: Hanki ja jää.

- Bauman, Zygmunt, ja Jyrki Vainonen 2002. *Notkea Moderni*. Tampere: Vastapaino.
- Bourdieu, Pierre 1985. Sosiologian kysymyksiä. Tampere: Vastapaino.
- Cohen, Anthony P 1982. *Belonging: Identity and Social Organisation in British Rural Cultures*. Manchester: Manchester University Press.
- 1985. *The Symbolic Construction of Community*. London: Ellis Horwood Ltd. and Tavistock Publications Ltd.
- Eskola, Jari, ja Juha Suoranta 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Haarni, Ilka 2010. *Kolmas elämä: Aktiiviset eläkeikäiset kaupungissa*. Helsinki: Gaudeamus: Ikäinstituutti.
- Hirsjärvi, Sirkka, and Helena Hurme 2001. *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun Teoria Ja Käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hohenthal-Antin, Leonie. 2009. *Muistot näkyviksi: Muistelutyön menetelmiä ja merkityksiä*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hohenthal-Antin, Leonie. 2013. *Muistellaan: Luovat menetelmät muistisairaiden tukena*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Huttunen, Laura 2010. Tiheä kontekstointi: Haastattelu osana etnografista tutkimusta. Teoksessa Nikander, Pirjo, Matti Hyvärinen, Johanna Ruusuvuori, Outi Jolanki, Pirjo Nikander, and Sanna Karhunen. *Haastattelun Analyysi*. Tampere: Vastapaino.
- Hytönen, Kirsi-Maria, Keijo Rantanen, Pirjo Korkiakangas, Antti Malinen, Simo Mikkonen, Eerika Koskinen-Koivisto, Maarit Knuuttila, and Lena Marander-Eklund 2013. *Onnen Aika?: Valoja Ja Varjoja 1950-luvulla*. 1. p. Jyväskylä: Atena.
- Hänninen, Sirkka-Liisa. 1971. *Tiedonvälityksen Kulku Pyhämaan Kettelin Kyläyhteisössä: Sosiologinen Osatutkimus*. Turku.
- Jyrkämä, Jyrki 2001. *Lapsuudesta vanhuuteen, iän sosiologiaa*. Tampere: Vastapaino.
- Jyrkämä, Jyrki 1995. *"Rauhaisesti alas illan lepoon"?: Tutkimus vanhenemisen sosiaalisuudesta neljässä paikallisyhteisössä*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Junkala, Pekka 1999. Kenttättyö etnologian profiilina. Teoksessa: Kansan kulttuurista arkipäivän merkityksiin. – Lönnqvist, Bo & Kiuru, Elina & Uusitalo, Eeva (toim.), *Kulttuurin muuttuvat kasvot. Johdatusta etnologiatieteisiin*. Helsinki: SKS.

Kirveennummi, Anna 2000. *Suomalainen kylä kuvattuna ja muisteltuna*. SKS:n toimituksia 777. Helsinki : SKS.

Knuuttila, Maarit 2006. *Kansanomainen keittämisen taito: Cooking, tradition and kitchen women's nation*. Helsinki: Suomen muinaismuistoyhdistys.

Knuuttila, Maarit ym. 2007. *"Hei, muistatkos...?": Pirjo Korkiakankaalle omistettu 60-vuotisjuhlakirja 10.7.2007*. Helsinki: Ethnos.

Knuuttila, Seppo, Pertti Rannikko, Jukka Oksa, Tapio Hämynen, Hannu Itkonen, Heidi Kilpeläinen, Mikko Simula, Sinikka Vakimo, and Marjaana Väisänen 2008a. *Kylän Paikka: Uusia Tulkintoja Sivakasta Ja Rasimäestä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Knuuttila, Seppo, Ulla Piela, Sinikka Vakimo, Liisa Kaski, Minna Tuuva, Mari Hatakka, Kristiina Näyhö, and Matti Kuusi 2008b. *Entinen Aika, Nykyinen Mieli*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Korkiakangas, Pirjo 1996. *Muistoista rakentuva lapsuus: Agraarinen perintö lapsuuden työnteon ja leikkien muistelussa = The childhood of memory : the agrarian ethos in the recollection of childhood work and play*. Helsinki: Suomen muinaismuistoyhdistys.

Kumpulainen, Kaisu 2012. *Kylätoiminta ja aktiivisen kylän tuottaminen*. Jyväskylä: University of Jyväskylä. Saantitapa:

https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/40912/978-951-39-4972-3_2012.pdf?sequence=1

Kurki, Tuulikki 2010. Tutkimuspäiväkirja vuoropuheluna. Teoksessa: Pöysä, Jyrki, Helmi Järviluoma, and Sinikka Vakimo. *Vaeltavat Metodit*. Joensuu : Helsinki: Suomen kansantietouden tutkijain seura ; Tiedekirja [jakaja].

Kuula, Arja 2006. *Tutkimusetiikka: Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Tampere: Vastapaino.

Laine, Timo 2010. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma
Teoksessa: Aaltola, Juhani, et al. *Ikkunoita Tutkimusmetodeihin: 2, Näkökulmia Aloittelevalle Tutkijalle Tutkimuksen Teoreettisiin Lähtökohtiin Ja Analyysimenetelmiin*. 3. uud. ja täyd. p.
Jyväskylä: PS-kustannus.

Lehtonen, Juhani 2005. Kansatieteen tutkimushistoria teoksessa: Korhonen, Pirjo, Pia Olsson, Helena Ruotsala, Bo Lönnqvist, and Tiina-Riitta Lappi. *Polkuja Etnologian Menetelmiin*. Helsinki: Ethnos, 2005.

Lehtonen, Heikki 1990. *Yhteisö*. Tampere: Vastapaino.

Leisiö, Timo 2012. ELORE (ISSN 1456-3010), vol. 19 – 2/2012. Julkaisija: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry. http://www.elore.fi/arkisto/2_12/leisio.pdf

Luomanen, Jari 2010. Straussilainen Grounded theory -menetelmä. Teoksessa Nikander, Pirjo, Matti Hyvärinen, Johanna Ruusuvaara, Outi Jolanki, Pirjo Nikander, and Sanna Karhunen. *Haastattelun Analyysi*. Tampere: Vastapaino.

Lönnqvist, Bo 2002. Myytti harmonisesta paikallisuudesta. Teoksessa: Junkala, Pekka, ja Jari Määttä. *Paikallisuuden juuret ja versot: Jatkuvuuksia Judinsalon maalaismaisemassa*. Jyväskylä: Atena, 2002.

Lönnqvist, Bo, Elina Kiuru, and Eeva Uusitalo. *Kulttuurin Muuttuvat Kasvot: Johdatusta Etnologiatieteisiin*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1999.

Martin, Rod A 2002. "Is Laughter the Best Medicine? Humor, Laughter, and Physical Health." *Current Directions in Psychological Science* 11(6)

Metsämuuronen, Jari 2006. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä: Opiskelijalaitos. 2. laitos, 3. uud. p. Helsinki: International Methelp.

Moilanen, Laura-Kristiina & Eilola, Jari (2013), Ajan ja paikan muovaamat yhteisöt. Teoksessa Eilola, Jari & Moilanen, Laura-Kristiina (toim.) *Yhteisöllisyyden perintö: Tutkimuksia yhteisöistä eri vuosisadoilla*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 7-51.

Mäkinen, Minna 2013. Paikallisuus, yhteisöllisyys ja muuttuvat kuntarajat. Teoksessa Eilola, Jari & Moilanen, Laura-Kristiina (toim.) *Yhteisöllisyyden perintö: Tutkimuksia yhteisöistä eri vuosisadoilla*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 7-51.

Mäntylä, Miia & Siirilä, Heli & Riusala, Kimmo 2011. *Maamerkki päätien risteyksessä. Maaseudun kauppakeskittymien ja liikenneasemien alueelliset, taloudelliset ja sosiaaliset vaikutukset*. Saantitapa:

<http://www.uva.fi/fi/research/publications/orders/database/?julkaisu=656>. Vaasan yliopisto.

Levón-instituutti.

Olsson, Pia 2005. Tutkijan vastuu ja velvollisuus – tutkimuksen eettisiä kysymyksiä.

Teoksessa Korkiakangas, Pirjo, Pia Olsson, Helena Ruotsala, Bo Lönnqvist, ja Tiina-Riitta Lappi. *Polkuja Etnologian Menetelmiin*. Helsinki: Ethnos.

Patton, Michael Quinn 2002. *Qualitative Research & Evaluation Methods*. 3rd ed. Thousand Oaks (CA): Sage.

Pöysä, Jyrki 2015. *Lähiluvun Tieto: Näkökulmia Kirjoitetun Muistelukerronnan Tutkimukseen*. Joensuu: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura.

Pöysä, Jyrki, Helmi Järviluoma, and Sinikka Vakimo 2010. *Vaeltavat Metodit*. Joensuu: Helsinki: Suomen kansantietouden tutkijain seura ; Tiedekirja [jakaja].

Riukulehto, Sulevi 2013. Kotiseudun merkitys alueidentiteetin ja alueellisen yhteisöllisyyden muodostumisessa. Teoksessa Eilola, Jari & Moilanen, Laura-Kristiina (toim.)

Yhteisöllisyyden perintö: Tutkimuksia yhteisöistä eri vuosisadoilla. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 7-51.

Romundstad, Solfrid 2016. "A 15-Year Follow-Up Study of Sense of Humor and Causes of Mortality: The Nord-Trøndelag Health Study: *Psychosomatic medicine*, 78(3), p. 345.

Ruotsala, Helena 2002. *Muuttuvat palkiset. Elo, työ ja ympäristö Kittilän Kyrön paliskunnassa ja Kuolan Luujärven poronhoitokollektiiveissa vuosina 1930–1995*.

Kansatieteellinen arkisto 49. Helsinki: Suomen Muinaismuistoyhdistys.

Ruotsala, Helena 2005. Matkoja, muistoja, mielikuvia - Kansatieteilijä kentällä. Teoksessa: Korkiakangas, Pirjo, Pia Olsson, Helena Ruotsala, Bo Lönnqvist, and Tiina-Riitta Lappi. *Polkuja Etnologian Menetelmiin*. Helsinki: Ethnos.

Saastamoinen Mikko 2011. Intensiivistyvä yksilöllistyminen ja sosiaalisuuden muuttuvat muodot Teoksessa: Kangaspunta, Seppo, Kari A. Hintikka, Heikki Heikkilä, Laura Ahva, Jaana Siljamäki, and Sanna Valtonen. *Yksilöllinen Yhteisöllisyys: Avaimia Yhteisöllisyyden Muutoksen Ymmärtämiseen*. [Tampere]: Tampere University Press.

Saarenheimo, Marja 1997. *Jos etsit kadonnutta aikaa*. Tampere: Vastapaino.

Sarmela, Matti 1984. *Kirjoituksia Kulttuuriantropologiasta*. [Hki]: Suomen antropologinen seura : Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Silverman, David 2013. *Doing Qualitative Research*. 4th ed. Los Angeles, CA: Sage.

Stark, Laura 2006. *The magical self: Body, society and the supernatural in early modern rural Finland*. Helsinki: Academia Scientiarum Fennica : Tiedekirja [jakaja].

Stenberg, Taina 2015. *Muistelu vuorovaikutusmenetelmänä*. Ikäinstituutti, Helsinki.

Stuart-Hamilton, Ian 2012. *The psychology of ageing : an introduction* (viides painos)

Sutton, David E 2001. *Remembrance of repasts: anthropology food and memory*. Oxford: Berg.

Sääskilähti, Nina 1999: Kansan kulttuurista arkipäivän merkityksiin. – Lönnqvist, Bo & Kiuru, Elina & Uusitalo, Eeva (toim.), *Kulttuurin muuttuvat kasvot. Johdatusta etnologiatieteisiin*. Helsinki: SKS.

Taira, Teemu 2006. *Työkulttuurin arvonmuutos työttömien kerronnassa*. Helsinki: SKS.

Tuomi, Jouni, ja Anneli Sarajärvi. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. 5., uud. laitos. Helsinki: Tammi, 2009.

Tönnies, Ferdinand, Jose Harris, and Margaret Hollis 2001. *Tönnies: Community and Civil Society*. Cambridge: Cambridge University Press.

Vakimo, Sinikka 2001. *Paljon kokeva, vähän näkyvä: Tutkimus vanhaa naista koskevista kulttuurisista käsityksistä ja vanhan naisen elämäkäytännöistä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Webster, J. D. 2010. Mapping the Future of Reminiscence: A Conceptual Guide for Research and Practice. *Research on Aging*, 32(4), pp. 527-564.

Verkkolähteet

Apo, Satu & Kinnunen, Eeva-Liisa. 2001. Huhu. Perinteentutkimuksen terminologia.

Saantitapa: <http://www.helsinki.fi/folkloristiikka/opiskelu/terminologia.htm#huhut> (Viitattu 09.02.2017)

Ennakkoväkiluku sukupuolen mukaan alueittain, helmikuu 2017. Tilastokeskus. Saantitapa:

http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vrm_vamuu/001_vamuu_tau_107.px/?rxid=82ce39f0-3202-4b33-bfcd-3ece427997ad (Viitattu 10.5.2017)

Helsingin sanomat 2016. Kolumni. Liian moni tekee kahvilassa etätöitä yhden kahvin hinnalla – viihtyisyys voi koitua omistajalle riesaksi

Saantitapa: <http://www.hs.fi/ruoka/a1465178598944>

Ilmatieteenlaitos 2013. tiedote arkisto

Saantitapa: <http://ilmatieteenlaitos.fi/tiedote/1246480> (Viitattu 11.12.2016)

Knuutila Maarit 2014. Radio Keski-Suomen haastattelu 10.10.2014 Saantitapa:

<http://yle.fi/uutiset/3-7516741> (Viitattu 30.1.2017)

MOT Kielitoimiston sanakirja Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone Oy

Saantitapa: (<https://mot.kielikone.fi/mot/jyu/netmot.exe?motportal=80>) (Viitattu 12.1.2016)

Perhebarometri 2007: Saantitapa: ([http://vaestoliitto-fi-](http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/71d0341a4b95cdf8442de4dea130f2a6/1481893898/application/pdf/4952500/Perhebarometri%202007_web.pdf)

[bin.directo.fi/@Bin/71d0341a4b95cdf8442de4dea130f2a6/1481893898/application/pdf/4952500/Perhebarometri%202007_web.pdf](http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/71d0341a4b95cdf8442de4dea130f2a6/1481893898/application/pdf/4952500/Perhebarometri%202007_web.pdf) (Viitattu 12.3.2017)

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkójulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto

Saantitapa: <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/> (Viitattu 06.01.2017.)

Saarenheimo, Marja 2014. Mitä vanhuudelle on tapahtunut? [verkkajulkaisu] Saantitapa: <http://eloisaika-fi-bin.directo.fi/@Bin/784c4791554f7d4125c2dc53197b73bb/1455016141/application/pdf/115277/Mit%C3%A4%20vanhuudelle%20on%20tapahtunut.pdf> (Viitattu 10.2.2016.)

SKVR XI 2018. (Vuorela T, n. 170. -1932.) Saantitapa: <http://skvr.fi/poem/skvr11120180> (Viitattu 21.3.2017)

Suomen kylätoiminta ry. Kylätoiminnan tunnusluvut 2009-2011
Saantitapa: <http://www.kylatoiminta.fi/fi/kylatoiminta/Kylaetoiminta-Suomessa.html>
(Viitattu 16.9.2016)

Suomessa oli vuonna 2014 vastasyntyneiden poikien elinajanodote 78,2 ja tytöillä 83,9 vuotta. (Suomen virallinen tilasto (SVT) 2015, Kuolleet [online])

Tilastokeskus, kuntatiedot Saantitapa: <http://www.stat.fi/tup/kunnat/kuntatiedot/312.html>

SVT= Suomen virallinen tilasto: Väestörakenne [verkkajulkaisu]. 2010. Helsinki: Tilastokeskus Saantitapa: http://tilastokeskus.fi/til/vaerak/2010/vaerak_2010_2011-03-18_tie_001_fi.html. (Viitattu: 23.10.2011.)

SVT = Suomen virallinen tilasto: Kuolleet [verkkajulkaisu]. 2014. Helsinki: Tilastokeskus Saantitapa: http://www.stat.fi/til/kuol/2014/01/kuol_2014_01_2015-10-23_tie_001_fi.html (Viitattu: 9.2.2016)

Taloussanommat 2016. Kahvilaa toimistona pitävät käyvät kalliiksi – osa luopunut wifistä Saantitapa: <http://www.taloussanommat.fi/yritykset/2016/09/26/kahvilaa-toimistona-pitavat-kayvat-kalliiksi-osa-luopunut-wifista/20169927/12> (Viitattu 5.10.2016)

Työntekijän eläkelaki 19.5.2006/395 Saantitapa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060395#a29.1.2016-69> (Viitattu 13.07.2016)

Liite 1.

Haastattelukysymykset

Tuvalla käynti

- Kuinka usein käyt kylätuvalla?
- Kauan olet kylätuvalla kerralla?
- Mitä kylätupa sinulle merkitsee?
- Miksi käyt kylätuvalla?
- Missä muualla käyt?
- Päivän emännän merkitys, onko väliä?

Puheaiheet / ilmiöt

- Sairauksista puhuminen
- Minkä takia? Saako apua?
- Mitä mieltä muut ovat kylätuvasta?
- Miksi mietitte sukujuuria ja sukulaisuussuhteita?
- Tunnetko kaikki kävijät?
- Mistä jutellaan?
- Kahvin tarjoaminen?
- Tiedonkulku, saako kylätuvalla tietoa?
- Juoruaminen?
- Ketkä ei käy kylätuvalla ja miksi?
- Yhteisö, onko yhteisö?
- Onko puheenaiheita josta ei voi puhua?

-Mitä hyvää ja huonoa kylätupaan liittyy?

Lopetus

-Miksi haluat että kutsutaan? vanhus, seniori, ikäihminen, iäkäs?

-Tunnetko itsesi vanhaksi?